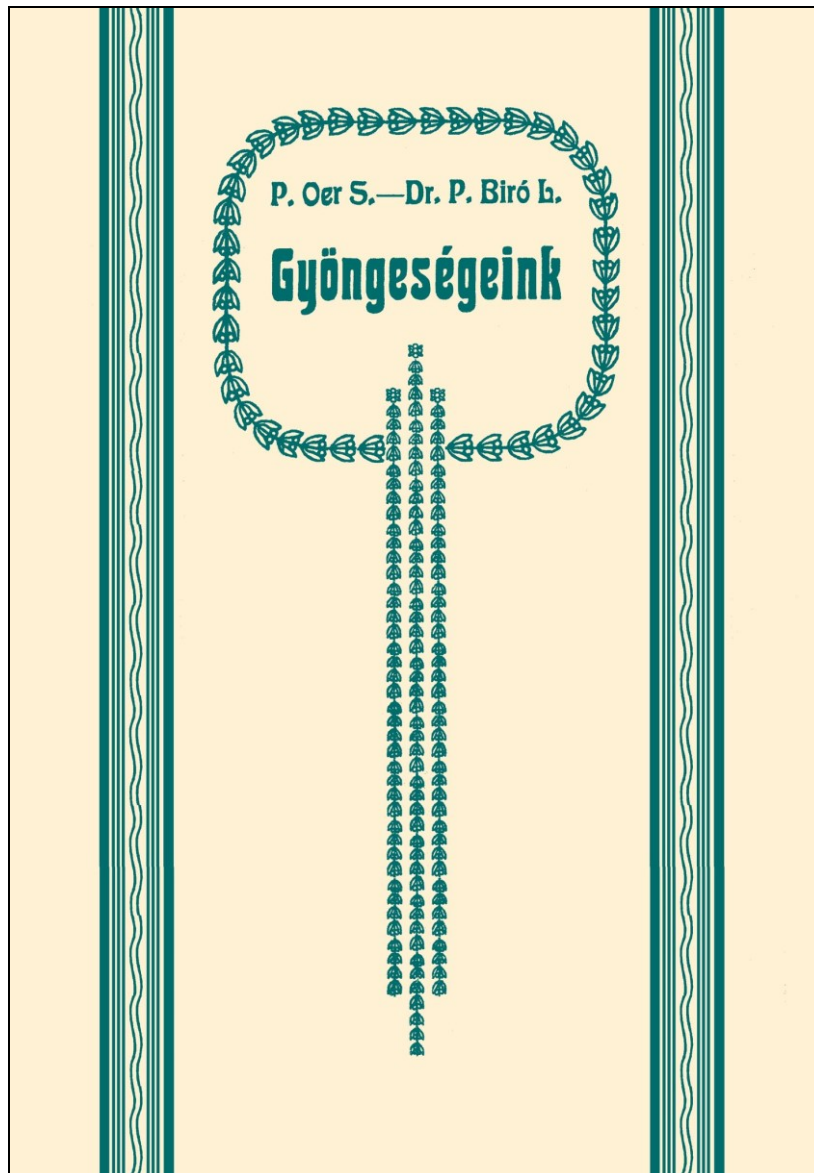

Oer Sebestyén Gyöngeségeink Csevegések az ember mindennapos hibáiról

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Oer Sebestyén
Gyöngeségeink
Csevegések az ember mindennapos hibáiról

Fordította
Bíró Lőrinc

3607.–1910. Nihil obstat
P. Leonardus Trefán O. F. M.

Imprimatur
Claudiopoli, die 22. maji 1911.
† Gustavus Carolus
episcopus

726.–1911. Nihil obstat
P. Barnabas Rozsnyay O. F. M.

Imprimatur
Vajdahunyad, die 14. septembris 1911.
Fr. Alexius Csiszár O. F. M.
Minister Provincialis

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv második kiadásának elektronikus változata. A könyv 1929-ben jelent meg Kolozsvárott a Szent Bonaventura Könyvnyomdában.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Szerző előszava	4
Fordító előszava	5
I. fejezet.....	6
Az unalom	6
Türelmetlenség.....	9
Zavarban	12
Szokás	14
II. fejezet	17
„Csak azért sem”	17
Bosszúság.....	19
Érzékenykedés	21
Kicsinyeskedés.....	24
III. fejezet.....	26
A fecsegés	26
Kapkodás.....	29
Tapintatlanság	32
Fegyelmezetlenség.....	35
IV. fejezet.....	39
Fölületesség.....	39
Kíváncsiság	42
Szórakozottság	44
Feledékenység.....	47
V. fejezet	51
A hiúság	51
Önzés.....	55
Elpuhultság	58
Világias szellem	61

Szerző előszava

Honnan vette ezeket? – kérdezte tőlem egy kedves régi jóbarátom, mikor alábbi tanulmányaimból néhány részecskét fölolvastam előtte. Hogyan tudta oly hüen, oly találóan megrajzolni a lélek gyöngéit, betegségeit? Ha jól emlékszem, körülbelül ezt feleltem: „Többnyire önmagam megfigyeléséből, megvizsgálásából.” De nem egészen úgy van: megfigyeltem, tanulmányoztam másokat is. Megvallom, nem ismerek megtévesztőbb, veszedelmesebb dolgot, mint embertársaink gyöngéit tanulmányozva, azokról ítéletet mondani. S mégis, ha helyes szándék vezérel, s egyesítjük megfigyelésünket önmagunk tanulmányozásával, igen nagy hasznunkra válik e fáradság: megtanít önmagunkat ismerni és másokat megbecsülni. Hogy azt a magaslatot, melyen mi állunk, megismerhessük, megmérhessük, össze kell hasonlítanunk másokkal. Hasonlóan ezen vizsgálódásokból vonjuk le a következtetést mindig önmagunkra.

Még egy másik gondolat. Ha a környéknek hegyeiről, völgyeiről, emelkedéseiről, mélyedéseiről áttekintést akarunk nyerni, föl kell emelkednünk egy magasabb pontra, honnan azután könnyedén a nagy messzeségbe pillanthatunk.

Csak a keresztény erkölcs magaslatairól ítéelhetjük meg azon kis hibákat, gyöngéket, beteges kinövéseket, amelyekben mindnyájan kivétel nélkül leledzünk, mert *sokban vétünk mindnyájan*.¹ Amit itt nyújtunk, csak vázlatos csevegés; hátha mégis arra indítana, hogy önmagunkat tanulmányozzuk, megismert hibáinkat leszokni törekedjünk, s embertársaink gyöngéit szeretettel ítéeljük meg. Adja Isten!

Ez a szerző őszinte kívánsága.

¹ 1Jak 3,2.

Fordító előszava

„Ismerd meg önmagad!” – ez a tudományok tudománya. A Szerző e munkája ezen tudományba akarja szorgalmas tanulmányozóját bevezetni. Rendre előveszi az emberi gyöngeségeket s bemutatja: mennyit vonnak le azok az erkölcsi ember értékéből. Sok kellemes percet szerzett nekem e munkácska olvasása; sokszor késztetett arra, hogy gyöngeségeim fölött szemlét tartsak. Adja Isten, hogy neked is – kedves Olvasóm – figyelmeztetőd legyen s megóvjon sok kellemetlenségtől, melyeket különben gyöngeségeid készítettek volna neked.

Menj utadra szerényen kis munkácska, s teljesítsd kötelességedet: gyomlálj, ints – gyógyíts, javíts!!

Vezéreljen utaidon a lelkek őrzőangyala!

Dés, 1909. november hava.

Fordító

I. fejezet

„Aki magát a jól rendezett munka szolgálatából kivonja, az a szeszély rabságába jut.”

P. Kreiten

Az unalom

Berlintől Hamburgig száguldó expresszvonat a 285 km utat 3 óra 28 perc alatt teszi meg. De ez szörnyű idő; már kísérleteznek a pfalzi vonalakon egy repülő sárkánnyal, amely óránként 120 km-t kellene beszáguldjon. Mégis igaz tehát, hogy az emberek tudják az időt értékelni, hiszen nem sajnálnak sem pénzt, sem fáradságot, sem szorgalmat, hogy a gyorsan tovarepülő idő minden percét kiaknázhassák.

A nyugtalan lélek mitől sem irtózik annyira, mint az unalom végtelen perceinek csigalassúságától; az unalom érzése idegessé, beteggé teszi. Hiába. Sokszor még sem tud karmai közül menekülni. Ha bepillanthatnánk a gyorsan tovaszáguldó vonat ablakain a fényűzéssel berendezett szalonkocsiba, láthatnánk, mint nyújtózkodik egy előkelő férfiú puha párnák között; hallhatnánk zúgolódását, türelmetlenkedését, mert az Alföld örökös egyformasága unalmassá tette már az utat... Majd egy pazar fénnel kiállított könyvet vesz kezébe, a maszlaggal telített, fércmunkáknak egyikét, melyek érzécsiklandó elbeszéléseikkel, erkölcstelen életképeikkel a lelkeket sárba rántják, s olvas, de nem sokáig; bosszúsan dobja le, nincs elég érdekesen írva. Majd új állomásra érve a menetrend után kap; nézi az órát; az újságokat már régen átfutotta; a szivar nem ízlik; a szakasz berendezését már annyiszor végigbámulta – unalom gyötri; ásítózva bámul; néz bambán a távolba...

De nézd csak a tenger viharedezett hajósát, mint bámul órákon át, a kikötő karfáira támaszkodva, majd a nyugtalan tengerre, majd a végtelen messziségbe, s kérdezd meg: unja-e magát? Csodálkozva fog rád nézni, s nem érti meg kérdésedet. A pásztor sem ismeri az unalmat, pedig reggeltől estig nap-nap után nyája mellett ballag: életében nincs változatosság, mint a ragyogó napsugár, borús, esős idő. Az örökszép természet kebelén nincs unalom; száműzve van ez onnan; a teremtmények nem tudnak róla. A golya nem unja magát, jóllehet órákon át gázol a mocsárban büszkén, komolyan; de az éjjeli bagoly sem, mely faodúban gubbaszt. Betöltik hivatásukat a beléjük oltott törvény szerint, s tovább mi sem aggasztja őket. Az unalom beteges állapot, melyet a természet romlatlan gyermeke nem ismer.

Mi az unalom? Tétlenség. Nemcsak az. Több ennél. Elégületlenség önmagunkkal, munkánkkal. Még ez sem magyarázza meg e fogalmat. Hát mi az unalom? Kellemetlen, nyugtalanító érzés jelen állapotunk fölött; erőtlen, beteges küszködés a lassan haladó percekkel; ki nem elégítő, meg nem nyugtató tétlenség; lelkünk ürességének szegénységi bizonyítványa... Az unalom egy beteges, idétlen szülött, béna minden tagjára, tele ideges bosszúsággal; beteg a vére, mindene beteg egészen. A szeszélynek elkényeztetett, rosszul nevelt fattyúhajtása; terhére van önmagának, s másoknak. Inkább sajnálni lehet, mint elítélni. Az unalom a tétlenség gyermeke, a modern kor elsárgult, elfonnyadt virágházi növénye. Nem hiszem, hogy a természet műveletlen, romlatlan lelkű gyermekében föllelhetnők, legalább is nem abban az eltorzult alakban, mint korunk túlérzékeny modern fiaiban. S honnan az unalom? Mi az? A változatosság hiánya, a túlcsigázás, kimerülés szülte szellemi csömör az üres lelkekben. Ma már unja magát a gyerek is; rendelkezik egész halmaz szórakoztató játékkal, de nem talál benne már semmi újat, és unottan sóhajt: „Mama! nem tudom, mit csináljak!” Ezt az egyszerű földműves nép kevés igényű gyermekeinél nem találod meg. De fenyeget a veszély, hogy a modern kultúra megrontja e tiszta lelkeket is... A kereskedő vagy gyáros, aki reggeltől késő estig dolgozik fáradhatatlanul, kinevet, ha unalomról beszélsz neki; ő azt nem ismeri, arra neki

nincs ideje. A tudomány férfia, ki korának kérdéseibe szívesen elmélyed, csak mosolyog, ha az unalom betegségéről hall. De ha jön a betegség, s ágyhoz szegzi őket, megbénítja a tollforgató kezét, ha távol maradnak a börzei tudósítások, ha nem foglalkozhatik könyveivel, nemsokára megjelenik az unalom; az a kiaszott csontváz, az a beesett szemű kísértet, s odaül a betegágyhoz s ráborul áldozatára. A kereskedőt bántja ez az állapot; ő munkához van szokva; neki gyönyörűsége, ha nyereségét számíthatja. A tudós is érzi, hogy tétlenségre van kárhoztatva; kiállhatatlan lesz. A környezet szenved meg miatta. Minden csekélység izgatja; folyton zsörtölődik: semmit sem lehet kedvére tenni.

Az unalom tehát nemcsak a restségből származik. Nem! Hogy hivatásszerű naplopók unják magukat, ezt értjük; ők a civilizált társadalomnak korcs szülöttei; ártalmas férgek, melyek a munkás nép vérén táplálkoznak; bitorlók, kiknek nincs létjoguk a nagy természet háztartásában; elpazarolják Isten drága ajándékát, az időt, s készítik maguknak a pokolban a lakhelyet, hol majd talán nem fogják unni magukat. De nemcsak a már szokássá vált restség, nemcsak a visszavonhatatlanul tovaperdülő óráknak előkelő lekicsinylése szülik az unalom ragályos betegségét a házban és a családban: okozhatja azt az egyoldalú túl elfoglaltság vagy beteges, büszke önelégültség is. Az élénk képzelődés megbirkózik ugyan az unalommal, de vajon meddig? Ki biztosíthatja, nem hull-e nemsokára szárnyaszegetten, erőtlenül, kimerülve a porba? Isten hányszor veszi vissza azon tehetségeket, erőket, melyekkel visszaél az ember... s akkor bekopog az unalom ijesztő alakja, hogy szűrő tekintetével áldozatára bámuljon.

Elhihetjük egész bátran: az unalom, mint minden bűn és hiba, a hitszegény, vallástalan lélek büntetése; de még több: bizonyos fokú istentelenség, elidegenedés Istentől. Mert hol Isten lakik, ott nem ismerik ezt a lélekölő szörnyet; a jámborsággal nem fér meg együtt! Az oly lelket, mely a Szentlélek kegyelmeivel van tele, nem nyugtalanítják e „denevérek”.

Nem lesz nehéz ezt bebizonyítani. A keresztény hit első alaptanítása az, hogy az Úr előtt járjunk: féljük az Urat. Hitünk azt parancsolja, hogy tartsuk Istent szemünk előtt, és hordjuk szívünkben; csodáljuk a kegyelem világánál nagyságát; hálás szeretettel imádjuk mérhetetlen jóságát és bölcsességét; társalogjunk Vele, kinek jelenléte nem okoz szomorúságot, bánatot, nem hoz unalmat, bosszúságot; tekintsünk fel Hozzá bajainkban, mert megvigasztal, fölemel, megerősít. Benne bámulhatjuk minden szépség és tökéletesség teljét; ihatunk bölcsességének kimeríthetetlen forrásaiból; az Ő közelléte boldogság; jelenlétében nincs unalom. Ha betegség jön ránk, ha bajok sújtanak, Ő küldi azokat, s mi megcsókoljuk azt a kezét, mely minket sújt. A keresztény türelem erősséggel övezi a lelkeket, sérthetetlenekké teszi őket...

Az unalom bűnös tétlenség vagy rendetlen kapkodás gyümölcse. Isten száműzve van köréből. Az unalom ugyan nem bűn, de szülőanyja sok bűnnek, mert a tétlenségben az unalom a lélek földjét erjedés és rothadás által a bűnök termőtalajává alakítja. Sajátságos! Az emberek nem tudják, hogyan töltsék az időt, azt a drága időt, Istennek megbecsülhetetlen ajándékát; nem tudják, hogyan rövidítsék meg, hogy észrevétlenül repüljön tova. Másképp úgy is mondják, hogy: az időt agyonütni. Keserű igazság, szomorú valóság. Nem könnyelműség-e: oktalan, üres, sokszor sikamlós beszédekkel, lélekölő játékokkal, érzékcsiklandó bohóságokkal pazarolni el az időt, melynek minden percéről számot kell majd adni Isten előtt?...

S az unalom garázdálkodik, nem lehet elpusztítani. Gúnyosan mosolyog; megvetőleg pislog be az ablakon; odaül a fáradt, kimerült arcokra; ott lakik a szívekben; belemeríti a lélekbe karmait, s nem bocsájtja el egykönnyen áldozatát. A bátortalanság és kislelkűség, merészség és harag, irigység és civódás – az unalom mesteri keze alatt tenyésznek. Betegség, a lélek vérszegénysége, és nyomora az unalom.

A börtönök és örültek házai tele vannak az unalom áldozataival... Az örökkévalóság börtönei tudnának csak még beszélni róla! De legyen elég! Ébredjünk e beteges álomkórból; töröljük ki álmos szemeinket! Vegyük föl a harcot e beteges kinövés ellen. Imádság és munka legbiztosabb ellenszerei, s alkalmas eszközei a helyes önnevelésnek. Imádkozzál és dolgozzál!

Ez legyen a csatakiáltás ellenségünk felé! A munka erősíti a testet, nemesíti a lelket; de csak úgy, ha Istenre irányul, s az imádság megszenteli.

Türelmetlenség

A meleg égöv fia mosolyogna, ha tudná, hogy virágházainkban mily gonddal ápoljuk a gyöngé, erőtlen déli növényeket. Ő ezt nem érti, mert előtte az egzotikus növények megszokottak, nálunk azonban csak ritkán fordulnak elő. Ezért olyan kedvesek. A ritkaság emeli a dolgok értékét. Ezt nagyon jól tudják a különféle régiségek szenvedélyes gyűjtői. Gyakran csak a ritkaság ad értéket valamely tárgynak, mely önmagában teljesen haszontalan, értéktelen; de hiába! – ritka. Azért becsülik oly nagyra a régi, ritka képeket, edényeket, pénzeket, faragványokat, bélyegeket. Ez a körülmény az oka talán annak, hogy a türelmet minden erények között oly nagyra becsüljük; úgy tekintjük, mint az erények koronáját. Mert csakugyan az igazi türelem megbecsülhetetlen ritkaság.

Miért oly ritka a türelem? A felelet fölvilágosít erről. Azért, mert oly gyakori a türelem ellenlábas, a türelmetlenség. Ahol a türelem kedves virága jó illatú ibolya fejecskéjét föl akarja emelni, ott ólálkodik már azonnal a türelmetlenség szúrós tövise. Ritkaságnak nevezzük, s éppen ezért páratlanul becsesnek tartjuk az olyan dolgokat, amelyeket nagy nehezen szerzünk meg, de igen könnyen veszíthetünk el. Ez áll a türelmről. Szent Ágoston szerint a türelem azon erény, mely minket a nehézségek elviselésére képesít. De mit kell nyugodtan elviselni? Mindent, mi természetünkkel ellenkezik. Nemcsak fájdalmat, szomorúságot, hanem mindenféle veszteséget, kellemetlenséget, vágyaink be nem töltését, munkáink eredménytelenségét, mellőzést, szóval mindent, mi akaratunk ellen van. Ebben rejlik az egész titok. Mert egy-egy szó, valamely esemény, életkörülmény legtöbbször csak azért s éppen azért bosszant, mert mi miatta nem akarunk bosszankodni. „A türelmetlenek – mondja Szent Ágoston – minél inkább el akarnak minden kellemetlenséget kerülni, annál hamarabb esnek bele, s szenvednek miatta. Mondhatnók: minél inkább futnak előle, annál hamarabb találkoznak, vele. A türelmesek pedig inkább elviselnek minden rosszat, hogy sem azt elkövessék. A türelem megkönnyíti a teher elviselését s megóv olyan bajoktól, minőket a türelmetlenség készít áldozatainak.

Már ebből is látszik, mily nehéz a türelmet megszerezni. Mert ha bírni akarjuk a türelmet, uralkodnunk kell önmagunkon; meg kell tagadnunk saját akaratunkat, s ez pedig annyit tesz, mint: tökéletesnek lenni. *A türelemben bírájátok lelketeket* – mondja az Úr, de csak akkor, ha urai vagytok indulataitoknak.

Ki mondhatja ezt magáról? Hány év fáradságos munkája szerzi meg ezt a ritka szép gyümölcsöt? Ha azt gondoljuk, hogy birtokunkban van, váratlanul jön egy vihar, mely letöri törekvésünk még erőtlen hajtásait, elsöpri, mint kártyavárat a gyöngé kis alkotmányt, s mi sírva nézhetünk, mint kiraboltak, magunk elé. – Csak az Isten kegyelme eszközli a lélekben a türelem ritka ajándékát, vagy a szenvedés iskolájában, vagy az imádság által.

Amily nehéz azonban megszerezni a türelmet, épp oly könnyű azt elveszíteni. Ki nem tapasztalta már ezt önmagán? Annyi az alkalom erre. A mindennapi élet ezernyi változattal van tele. Még azok életében sem hiányzanak az alkalmak a türelem gyakorlására, kik csöndes egyedüliségben vagy családjuk szűk körében dolgoznak, vagy jócselekedetekben, imában töltik napjaikat. Pedig talán hosszú éveken keresztül keservesen küzdenek, hogy bizonyos ismétlődő körülmények között, bizonyos személyekkel szemben valamiképp megőrizhessék türelmüket.

Kit nem bosszantana már maga az a körülmény, hogy oly könnyen veszítheti el türelmét? – Gondolkozzunk csak! Szent Bernát három dolgot említ, melyek a türelmet elrabolják. Nagy félelem a szenvedéstől. Ha ti. semmit sem tudunk elviselni, hanem minden kis kellemetlenséget azonnal le akarunk magunkról rázni. Azután hibátlanságunk tudata. Ha valaki igazságtalanul bánt bármily csekélységekben is, mily tüzzel szállunk síkra, mennyire védjük igazságunkat!? A harmadik: méltatlanság a bántalmazó részéről. Minden ránk nézve kellemetlen dologban csak rossz szándékot, meg nem érdemlett bánásmódot, méltatlanságot látunk, pedig egy kis türelem mellett is találnánk okot, hogy megbántónkat kimentsük.

A türelmetlenség azonban több, mint türelemhiány; van a türelmetlenségben valami kihívó, sértő, megvető; az valami bensőnkben forrongó vihar, mely csak alkalomra vár, hogy kitörjön, s pusztítson. A türelmetlen éppen azért gyakran lesz bosszús, kiállhatatlan az idő miatt. Az idő ugyanis gyorsan repül. Szörnyű gyorsasággal múlnak az órák, a napok, s mégis vannak órák, sőt percek is, amelyek nemcsak a türelmetlenekre, de még a türelmesekre nézve is végtelenek. Valóságos vértanúság a türelmetlenre nézve, s csallhatatlan eszköz, hogy még a türelmeseket is bosszússá tegye: a várakozás! Várni, mikor valami nagyon fontos ügy fekszik a szívünkön; várni, amikor az idő oly drága; várni, mikor ezer munka van előttünk, s mégsem tehetünk semmit. Mily hamar lehet sokat várni!

A türelmetlenség buján tenyészik a nagy urak előszobáiban. A széles székek, a pamlagok megszokták már a türelmetlen tömeg unalmas ásitózását; a szolgák a zárt ajtó előtt hideg, közönyös tekintettel nézik végig a várakozók nyugtalan vonásait; az ősök aranykeretbe foglalt képei mozdulatlanul néznek a türelmetlenül mozgolódókra ... minden nap így van itt. Valóságos színház. Kínos türelmetlenség színhelye a vasúti váróterem, mikor az érkező vagy távozó vonatra várakoznak, s mily kétségbeesetten hosszúra nyúlnak az arcok, ha az ór „20 perc késés“-t jelent... Látni lehet türelmetlenkedést a színházban, a postán, ünnepélyeken ... De a türelmetlenkedés nem szorítkozik csak e néhány helyre; küzdőterét mindig magunkkal hordjuk. Majd valami nagyon várt eredmény, óhajtott látogatás, fontos tudósítás késése vagy elmaradása, majd valami közeledő ünnep tölt el türelmetlenséggel.

A türelmetlenséget bojtortjának neveztük. Miként a szél a bojtortján magvát messze elviszi, s elszórja a gondosan ápolt pázsitnövények közé, hol azután, a kertész bosszúságára, éktelenkedik: éppúgy a türelmetlenség is mutatkozik minden alakban, fokban, ahol csak talajra kaphat, ahol a szenvedélyek növényét: az önszeretetet és a nyugtalan vérmérsékletet nem tartják féken.

A türelmetlenségnek egyik neve az, melyet bennünk bizonyos személyek keltenek. Számtalanszor föltettük már magunkban, hogy nem fogunk miattuk bosszankodni; türelmesen fogjuk gyöngéiket elviselni. De ha alkalom kínálkozik, csakhamar elfeledjük a legjobb föltételeket is. „Ez az ember kihoz türelmemből!” „Hacsak hangját hallom, ha viselkedését látom, ha mindig ugyanazon dologgal áll elő – mindig kihoz a sodromból”... Egyszer a cseléd lassan akadozó beszéde, máskor ügyetlensége vagy neveletlensége bosszant. Most a gyermekek sírása, kiabálása, a szomszéd zongorajátéka; most a szekerek zörgése az utcán; most a szomszéd kutyájának folytonos ugatása ... minden, minden bosszant! „Oh, azok az idegek!” Igazán, ideges nép vagyunk, ideges világban élünk; az élet ezer követeléssel lép elénk; nincs nyugalomunk, nincs elég időnk dolgozni – s mindez türelmetlenné tesz. S mennyi ok a bosszúságra: késések, veszteségek, elhibázott találkozások, meg nem érdemlett szemrehányások, sértegetések, bántások. Nagyon nehéz, – vagy mint mondtam – sokszor lehetetlen a türelmet megőrizni. Az ember maga is sokszor van rossz kedélyhangulatban, beteges állapotban: fáj a foga, feje, szeme hogyan lenne türelmetlen? Ágyban feküdni tétlenül napokig, éveken keresztül szenvedésben ... értik ezt nem egyszer az ápolók, ha mindjárt „irgalmas nővérek” is ők. De hát vajon mi ártatlanok vagyunk-e egészen minden körülmények között? Hát annyira lehetetlen volna-e a türelmet megőrizni? Szeretnők a hibát másra tolni, a türelmetlenség okát másban, a körülményekben keresni, de valójában mi magunk vagyunk a türelmetlenség oka. Nem gyakoroljuk magunkat az önmehtagadásban.

Egy szerzetes az egyiptomi pusztában valamikor szintén azt gondolta, hogy csak szerzetestestvérei okai bosszúságának. Ha ő szegény ideges is volt egy kissé. Elvált tehát tőlük, s visszavonult egészen; távol maradt az emberektől, hogy „ne tegyék angyali türelmét oly kemény próbára.” Este vízért ment a forráshoz. A telemerített korsót a kúttól valamivel távolabb letette, hogy a forrás környékét megtisztogassa. De – ezer mennydörgős mennykő! – a korsó feldúlt, s a víz – kiömlött. Újból megmerítette, s előbbi helyére állította. Ugyanaz a szerencsétlenség ismétlődött. A szerzetes már bosszankodott, de ismét telemerítette a korsót;

hanem a korsó... az csak ismét engedetlen volt. Elöntötte a szerzetest az epéje; megragadta a korsót és a közeli sziklán szétzúzta. Azután leült ... gondolkodott: ki is vala oka türelmetlenségének? ...

Nem voltunk mi soha hasonló körülmények között? Ha a szél a könyv lapjait ismételten elsodorta; ha a toll újból „malacot” csinált; ha egy szemtelen légy folytonosan arcunkra szállt, nem bosszankodtunk soha? Nem bántott a kifakadásig, ha nehéz gondjaink között, mikor a gond terhe nyomta lelkünket, csevegő gyermekek ezer kérdéssel jöttek; ha folyton nehéz munkánkban csekélységekkel vártak, terheltek? Megőriztük mindig türelmünket? Egész életünk küzdelem a türelemért. A türelem méltó e küzdelemre, mert a szív igaz békéjét, csöndjét csak a türelem óvja s őrzi meg. S habár nehéz ezt megszerezni, s épp oly könnyű elveszíteni; mégis boldogító, vigasztaló az a gondolat, ha bírjuk azt.

Hogyan fogjunk megszerzéséhez? Szent Bernát azt mondja: „Légy mindig jókedvű s szolgálatkész; légy kedves a beszédben, szeretetreméltó mindenkivel szemben. Tarts távol minden alkalmat a civódásra; gyűlöld az egyenetlenséget, s élj békességben. Arra törekedjél, hogy mindig megőrizd türelmedet.” Türelemmel kell a türelmet keresni. Róma nem épült fel egy nap alatt. „Jaj azoknak, kik elvesztik türelmüket, mert elhagyják az igazság útját.” Vagyis akik türelmetlenek lesznek minden kellemetlenségre, hamar kifáradnak a törekvés útján, s az első vereségnél végképp meghátrálnak. „A türelem Isten ajándéka, – mondja Szent Agoston – a végtelen türelmű jó Isten adománya.” „Tőle származik a türelem – mondja ő tovább – akitől minden bölcsesség jön.” Az örök Isten a türelem, a mélységes béke, a megingathatatlan türelem előképe. Azért kell Tőle kérnünk a türelmet, mint a Szentlélek hét ajándékainak egyikét. De Isten ily drága ajándékot nem ad meg ám az első kérésre; nem nyújtja mindjárt törekvésünk kezdetén. *Amint az arany és ezüst tűzben próbáltatik meg, úgy próbálja meg az Isten az ő gyermekeit megalázások által* (Sir 2,5), mert: *A szomorúság türelmet szerez.* (Róm 5,3)

„Az igazi türelmet – amint Szent Bernát mondja – csak mély alázatosság által szerezhetjük és őrizhetjük meg.” E világon túrnunk kell. Ott túl nem fogunk szenvedni, de ebben az életben igen. Ha azonban bírjuk a türelem ritka ajándékát, könnyen viselünk el minden bajt, önmagunk folytonos meggyőzése és az állhatatos imádság leghathatósabb eszközei a türelem erényének megszerzésére, s megőrzésére. A mi osztályrészünk a küzdelem, az előretörtetés; a győzelmi babért Isten helyezi homlokunkra.

Zavarban

Találkoztál már bizonyára hatalmas, erős férfúval, valóságos óriással, kinek testi magasságával és erejével azonban kiáltó ellentétben volt vékony női hangja.

Mily meglepő ellentét! Hasonló benyomást gyakorol ránk, ha megfigyelünk embereket, sokszor tudós, okos embereket, magas, előkelő állásúakat, midőn váratlanul idegennel találkoznak, vagy valami nem remélt esemény kínos zavarba hozza, s a különben okos, tapasztalt társalgó, ki mindenütt fel tudja találni magát, fejét veszíti és sehogy sem tudja magát összeszedni.

Erre azt szoktuk mondani, hogy elfogult, és hogy zavarban van. Mit is tesz az: zavarban lenni? Ha igazi orvosságát megtalálnám, bizonyára sokan hálásak lennének érte, kik ezen ártatlan kétségben szenvednek. Tehát mi is az: zavarban lenni? Példát mondok, hogy a dolgot megvilágítsam. Egy előkelő hölgyismerősünk, ki kitűnően tudja mulattatni a társaságot – ilyenkor ugyanis az ember nagyobb szabadsággal beszél, megenged magának olyan kifejezéseket is, melyek miatt máskor elpirulna – egy tea estélyen kitűnő hangulatban volt, s egy eseményt akart elbeszélni, mi egyik barátjával történt. Az esemény nem lehetett valami kellemes, mert midőn a legérdekesebb rész következett, tekintete véletlenül egy vele szemben ülő hölgyre, a hösnőnek nővérére esett. A szó egyszerre elhalt ajkán. Hirtelen elsápadt, majd elpirult; nem tudott szóhoz jutni. Nehány üres szóval kimentette magát, s gyorsan eltűnt az elnémult társaságból. A „zavarodottság” tehát nemcsak krónikus betegség, s nemcsak azok szenvednek benne, akik már természetüknél fogva hajlandók rá, hanem még a legmerészebbek is juthatnak olyan szorult helyzetbe, hogy minden ügyességük cserbenhagyja.

A zavar nem más, mint pillanatnyi elvesztése az önuralomnak. Ilyenkor rendesen tehetetlenek vagyunk; nem tudjuk, mit szóljunk, mit csináljunk; ügyetlenek, tapintatlanok vagyunk. Minden tudományunk, ügyességünk csütörtököt mond. Gondolatainknak, szavainknak nem vagyunk urai. Mindig akaratumk ellenére jövünk zavarba. Ilyenkor beszél az ember olyant is, amit nem mondana máskor semmiért; nem ritkán olyasmit is tesz, mit később, midőn nyugalma visszanyeri, nagyon szégyenl. Betegség tehát zavarba jönni, s nem lehet beszámítani, mit ilyen állapotban tesz az ember. Vannak emberek, kik már természetüknél fogva hajlandók e betegségre; kik valahányszor idegennel állnak szemben, mindig zavarba jönnek, akikre még nézni sem szabad, mert bátorságuk elhagyja. Az ilyenek zavara ártatlan természetű, s rendesen ügyetlenek maradnak, minden hasonló körülmények közt félénken meghúzódnak. De zavarba hozhatnak rendkívüli körülmények vagy események – és bizonyos személyiségek is, különösen, ha velük szemben gyöngeségünket, vagy éppen hibánkat érezzük. Sokan zavarba jönnek előkelő személyiségek jelenlétében, különösen alsóbb osztályú egyének, kik különben elég bátrak otthon övéik s ismerőseik körében. Hasonló valami történik némelyeknél, ha tudósabb egyénnel van dolguk. Ez már alapjában nem más hiúságnál, amely a szellemileg alantabb fokon állót zavarba hozza. Ilyenkor az ember Dárius kincséért sem ismerné el, annál kevésbé vallaná be, hogy nem nagyon szellemes, olvasott, tanult, s ezáltal zavarában még csekély ügyessége is cserben hagyja. Ez szégyen ugyan, de vajmi kevés ember áll távol a hiúságtól ily esetben.

Az elfogultságnak oka nem ritkán a bűntudat. Itt már jogos a szégyen. Gondoljunk csak vissza gyermekkorunkra. Ha valami rosszat cselekedtünk, nem remegtünk-e a büntetéstől, s még most is nem érezzük-e arcunkat pirulni, ha említenek hasonló dolgot? Így van ez nemcsak a gyermekeknél, hanem a felnőtteknél is. Ez örömdetes jel különösen a bűnös lelkiismeretnél, mert ez bizonyosága annak, hogy az illető még tud szégyenleni. Nem célunk teljesen kimagyarázni a zavar okát, alapjait. Nézzük a dolog erkölcsi értékét.

Az elfogultság gyöngeség. A bátorság és önérzet hiányában, vagy ami még rosszabb – a bűntudatban bírja alapját. Nem világos jele tehát a tökéletességnek, ha valaki sohasem jön

zavarba? Nem lehet olyan könnyen állítani. A közönséges életben többre becsüljük, szeretjük az olyan egyéneket, kik e gyöngeségben leledzenek, mint az olyanokat, akik méltóságuk, bölcsességük tudatában félvállról néznek másokra, akiket – mint mondani szokták – semmi sem hoz zavarba. Azonban, ami késik, nem múlik: még nem állottak az ilyenek igazi ellenféllel szemben: találkozik majd náluknál okosabb, ügyesebb, merészebb, s szerepüket akkor csakhamar lejátsszák, büszkeségük megtörik. Az egyedüli, kit nem lehet zavarba hozni, az igazi alázatos. Ezen állítás nem túlzás. Az alázatosság kijelöli helyünket: „Légy utolsó!” Ennél alább már senki meg nem alázhat. Semmi sem szégyenít meg, ha mi magunkat mindennél kevesebbre becsüljük. Ha tudatával bírunk gyöngeségünknek, tökéletlenségünknek, nem félünk az emberek ítéletétől. Az alázatost azért tölti el gyöngeségének és szegénységének érzete, mert Isten szeme előtt látja magát. Ki ismeri, mit érünk, mik vagyunk a Mindenható kezében.

Ez nem teszi őt kislelkűvé, nem fosztja meg önuralmától, nagyon jól tudja, ha Istenre bízta magát, jó kezekben van ügye. Szent Benedek a tökéletesség első fokának nevezi azt, ha Isten jelenlétébe helyezzük magunkat, s úgy viselkedünk, mintha Isten szemei csak folyton rajtunk pihennének. Hogyan is hozhatná az alázatost az emberek jelenléte zavarba? Hiszen Isten van vele és benne, Vele pedig ki mérkőzhetik meg, ki hozhatja őt zavarba? Nincs oly előkelő, oly hatalmas, oly bölcs senki, mint Isten, s ha Isten nem ítél el, mi sem hozhat félelembe e világon. Képzelné sem lehet, hogy egy igazi szent valaha zavarba jött volna. Ott van Mária, az Úrnak alázatos szolgálója. Az angyal tekintete, megjelenése bámulatba ejtette, de nem hozta zavarba. Csodálatos a szent Szűz nagy alázatossága föllépésében és szerénysége: nyugodt, csöndes, mi sem zavarhatja meg. Törekedjünk hát Isten gyermekeinek szabadságára. Építsük reményünket az alázatosságra, mint erős alapra, s csak akkor remegjünk, ha üres kézzel kellene Isten előtt megjelennünk.

Szokás

Az öreg Anti bácsi télen-nyáron, kalapját kezében tartva szokott végigballagni a város utcáin öreges lépteivel. S ha kérdezték, miért teszi ezt? „Megszoktam én már ezt,” felelt – „rég szokásom.” „Így szoktam reggelizni;” „szivar nélkül nem tudok munkához fogni;” „az nálam a dolgok rendes menete;” „így szoktam nevemet aláírni;” „ez az én napi sétám, szokott üdülésem;” „megszoktam már gyermekkorom óta;” „mindig így szoktam cselekedni” – így szoktak az emberek rendszeren felelni, ha járásuk, beszédjük, öltözködésük, életmódjuk okát kérdezzük.

Szokás! megszokás! Eszembe jut itt a sajátságos, különös, megmagyarázhatatlan, jó és rossz szokások egész halmaza, s bizonyos szellemi undor tölt el. Ha bármely ember egyéniségét, életmódját, megjelenését, föllépését megfigyeljük, látni fogjuk, hogy az nem más, mint a szokások láncolata. Vannak jó és rossz, de vannak közömbös szokások is. Valamely szokást tehát nem lehet mindjárt elvetni; kutatni kell annak okát, származását, s hogy mi haszon vagy kár származik belőle.

Mi a szokás? Így határozhatnók meg talán: valamely cselekmény gyakoribb ismétlése által szerzett könnyedség, készség, hogy hasonló esetekben s hasonló körülmények között mindig egyformán járjunk el. A szokás érzékeink, testi szervezetünk, s tagjaink nehézségének következménye. Tagjaink, érzékeink, mondjuk – a tétlenségnek, lustaságnak hódolva, szívesebben cselekszenek egyformán, s mivel lelkünk működésében reájuk van utalva, ugyanazon törvény alá esik.

Szokásaink tehát kiterjedhetnek gondolatainkra, szavainkra és cselekedeteinkre, de nagyon befolyásolhatják érzelmvilágunkat, s nézeteinket is. Minél gyakrabban ismétlünk valamely cselekedetet, annál inkább megszokjuk azt, annál mélyebb gyökeret ver bennünk.

A szokás hatalom: *consuetudo est altera natura*, – a megszokás második természet. Uralkodik, parancsol, zsarnokoskodik, még az erős akarat is nehezen küzd meg vele, s nem tiporja le. Azon szerveink, melyek működésükben akaratunktól függetlenek, dolgaikat a természet törvényei szerint végzik; ezekhez alkalmazkodnak más szerveink működései is, és megalkotják a szokás törvényét, mely szinte szükséglet természetünkre nézve.

Azon szokások, melyeket öröklünk, vagy amelyekbe belenevelnek, vagy amelyek erkölcsi vagy éppen vagyoni állásunkkal járnak, velünk fejlődnek s egész tevékenységünkre bizonyos befolyással vannak: megalkotják az egyéniséget.

Így megtaláljuk minden emberben családjának, állásának egy-egy típusát jobban vagy gyöngébben kialakulva; vele jár mindig bizonyos sajátosság, amelyről ráismerhetünk. S vajon ez nem kifejezése-e az életszokásoknak? Ily tág értelemben mindnyájunknak vannak szokásai. De a léleknek a szokás hatalmán fölül kell emelkednie. Nem szabad engednünk, hogy a szokás rabjává tegyen, különben könnyen célt tévesztünk.

A szokás legyen az a teher, mely nélkül könnyű csolnakunk nem mehet biztosan a hullámok fölött, de ne legyen az a „teher” terhünkre...

A szokás embere az olyan, aki szokásainak hatalma alatt görnyed, mint rabszolga; elveszítette önállóságát, önuralmát, s alig áll az oktan állat fölött, mert akarat nélküli báb, amely akarat nélkül követi a természet törvényét. Mindnyájan – hiába is tagadnók – hódolunk bizonyos szokásoknak. A szokás hatalma ural nemzeteket; erkölce nemzedékről-nemzedékre szóló jog, törvény lesz. Kétségtelenül világos tehát, hogy mivel a szokásnak világmozgató hatalma van, nagyon fontos, milyen az a szokás: a jó szokások boldogítanak, a rosszak romlásba visznek. Ez világos, mivel minden szülő, nevelő, minden gyóntatóatya, s mindnyájan ismerjük a rossz szokás vészt hozó hatalmát, s mindannyian azon fáradszunk, hogy fölvegyék ellene a harcot.

S a rossz szokások akarat nélküli, gyáva rabszolgája nyög e teher alatt; fölfegyverzi magát jó elhatározásokkal, és mégis elbukik újra meg újra. Mindig mélyebbre süllyed; minden visszaesése vést hozóbb; akaratereje, ellenállási képessége gyöngül; erkölcsi ereje, önérzete elalszik.

A rossz szokások a legveszedelmesebb ellenségek, mert az ember bensejében, szívében fészkelnek. A férgek, a moly a legelrejtettebb szögletekben tanyáznak; a rossz szokások is a romlott természet mélyeire bocsátják gyökereiket. Követei, segédcapatai a sátánnak; árulók a saját táborukban, kik az ellenség előtt kaput nyitnak; kúszó növények, melyek a tápláló nedveket elvonják, s megakadályozzák a fejlődést, a növekedést a jóban. Véletlenül csúsznak be, kicsinyes dolgok nyitnak utat nekik; az újság ingere, egy őrizetlen pillanat gyönyöre, a rosszra vivő alkalom váratlan kínálkozása. Ha nem áll őrt az erős akarat, ha nem érez a lélek mély gyűlöletet a bűn iránt, s különösen, ha a kegyelem édesgető hívását nem érti meg, gyorsan belopódzik a szívbe a rossz, növekszik, mint valami élősd; táplálkozik a lélek véréből.

A rossz szokások eltompítják az érzéket; széttépik a kötelességtudás kötelékét; rabláncra verik a szerencsétlen áldozatot, s a nyomorult nyög, sóhajtozik, míg azután megszokja a nyomort, közönyös lesz, sőt jól is érzi magát benne.

A jó szokások a legjobb barátok, az erény őrizői, ápolói. Alapjai a józan, istenes életnek. Rendre, szorgalomra, mértékletességre készítetnek; megtanítanak az időt megbecsülni, tehetségeinket jól, helyesen érvényesíteni. Második természet lesznek. Kedvessé, szeretetreméltóvá, figyelmessé, szerénnyé, s szolgálatkészsé tesznek. A jó szokások a külső embernek bizonyos méltóságot, fölényt kölcsönöznek.

S ha a jó szándék vezeti a szokást, s a kegyelem harmatja táplálja azt, az erények termőtalaja lesz a szív.

Shokásaink legtöbbje sem nem jó, sem nem rossz, tehát közömbös, s így az erényes életre nézve érték nélküli. S tényleg ez így volna? Látszólag igen, de ha komolyabban vizsgáljuk, látni fogjuk, hogy vagy egyik, vagy másik irányba inkább hajlanak: vagy az erényhez, vagy a rosszhoz készítik az utat. A végcél a legfőbb ezeknél. Mert vannak ám különös, látszólag közömbös, sajátos szokások, melyek ártatlanok, melyek fölött nevetünk, s nem vetjük meg azt, aki benne leledzik. De az ily sajátos szokás mögött rendesen rejlik jó adag haszonlesés, önzés, érzékiesség, restség, vagy éppen hiúság és kevélység. Azért jó vigyázni az ily beteges kis kinövésre is. Mert jóllehet az egész személynek bizonyos fölényt kölcsönöznek, mindazonáltal legtöbbször akadályozzák az egyént bizonyos jellemgyöngeségek leszokásában, amelyeket azon szokások magukban rejtenek, s amelyekben megerősítik. Mit tegyünk tehát? Hogyan viselkedjünk a szokásokkal szemben? Ha igaz eddigi fejtegetésünk, akkor önként kínálkozik a következtetés: le kell vetköznünk a rossz szokásokat, s törekednünk kell a jókat elsajátítani, azokat ápolni. A rosszat le kell gyűrni, s helyébe ellentétjét beültetni.

Tudjuk jól, hogy a katolikus egyház messzelátó bölcsességgel nem ritkán türt meg bizonyos pogány szokásokat vagy nemzeti ünnepeket, de azokat valamennyire mégis keresztény jellegűvé iparkodott tenni, vagy más jelentést törekedett nekik kölcsönözni; ismeretes, hogy lassankint a keresztény felfogás átalakítja az egészet. Éppen így le lehet lassankint vetközni a rossz szokásokat. A szülőknek, nevelőknek kötelessége tehát arra törekedni, hogy a gyermekben a fejlődő rossz szokásokat már csírájukban elfojtsák, s az életbe őket csak jó szokásokkal fölékesítve bocsássák. Ebben áll a nevelés művészete.

A jól irányított keresztény törekvés nem más, mint folytonos levetkőzése, eltiprása már csírájában a rossz hajlamoknak, s ápolása a jóknak. Nehéz küzdelem, fáradtságos munka ez, de Isten segítő keze vezet, s akkor sikerül minden. Ha sikerült lenyesni ily vadhajtat, ültessünk helyébe azonnal egy nemeset. „Küzdj férfiasan” – mondja Krisztus követése – „szokást szokással kell leküzdeni.” A szokások szülőanyja: a példa. „A példa vonz.” Ez áll a jó és rossz szokásra egyaránt. Ha szorgalmasan kerülünk minden rossz társaságot, bűnre vivő alkalmat,

rossz könyvet, annál gyorsabban, könnyebben sikerül a rossz szokások jármából megszabadulni.

Előképünk Jézus Krisztus, ki rövid nyilvános földi életében a jó szokások és keresztény erények ragyogó példáját nyújtotta nekünk. Nyomába kell lépnünk. – Vércsöppjei jelzik az utat. A beteges kinövéseket le kell nyesnünk, s helyükbe ültessünk egészségeseket.

Van valami az ember életében, mi sohasem válik szokássá; az élet vége: a halál. Végét veti ez a jó és rossz szokásoknak egy csapásra; nem tesz köztük különbséget. De fontos ám, életkérdés, minő szokásokkal talált az örökkévalóság kapuőre. Szokásaink eltörölhetetlen jelleget nyomnak homlokunkra. A halál pedig jön, hogy kötelességét teljesítse, hogy megszüntesse az életet, – s azután jön az ítélet...

II. fejezet

„Egymás terhét viseljétek; így töltitek be a Krisztus törvényét.”

Gal 6,2

„Csak azért sem”

Számláld meg, ha tudod, hogy egy tavaszi pompájában díszlő cseresznyefán hány virág van! Egyik sem egyforma a másikkal! Nézd csak, az apró szárnyasok mily megszámlálhatatlan sokasága fürdik meg a lenyugvó nap utolsó sugarainak fényében; nyisd föl csak szemeidet s nézd, mennyi szorgalmas hangya dolgozik itt; kettő sem egyezik teljesen.

Így van ez a növény- és állatvilágban, így van ez az emberek között is. Ha összegyűjthetnők az emberek milliárdjait, kik az első emberpár óta e nyomorult sártekén éltek, küzdöttek, bámulva kellene látnunk, hogy mennyire különbözők az arcvonások, modor, gondolkozásmód, viselkedés. Amint a külső elüt egymástól, úgy különböznek a gondolatok, érzelmek is. – Az emberi lélek sokféle az ő működéseiben ... változatosabb, mint a test, az ő hajléka, amely magában rejti s hordozza, de amelyet ő éltet.

Mi az egyéniség? Az a sajátos valami, amely a személyiséget kialakítja: fölfogását, nézeteit, kívánságát, törekvését irányítja. A Teremtő alkotóereje nyilatkozik-e benne meg, vagy az életviszonyok befolyása okozza ezt? Talán mind a kettő. De mi a kialakult egyéniség tökéletes szépségének azon fokát, melyet Isten bölcsessége számunkra kijelölt, sohasem érzük el éppen nagy gyöngeségünk miatt.

A nevelés, szokás, különösen a vallás jótékony befolyása simítja, alakítja a sajátos, beteges kinövéseket, de azok mégis csak gyöngeségek maradnak.

S ha már az arcok olyannyira különbözők, mennyivel inkább különböző a lelki világ. Mit akarunk ezzel mondani? Azt, hogy nézeteink, vágyaink és akaratunk eltérésének megvan a maga elég fontos oka, mert mi az egyiknek nehéz, szinte elérhetetlen, az könnyű a másiknak; ami azt bántja, bosszantja, örömet okoz amannak. Különbözők az ízlések, különbözik a hallás, szaglás; épp úgy eltűnnek egymástól az akarat és fölfogás a különböző egyéneken. Innen származik azután a nézeteltérés, az ellentmondás.

S van-e alapja az ellentmondásnak? Az ellentmondás a megismerésben, fölfogásban, ízlésben és érzésben valamennyire bír alappal. Az ellentmondás, vagyis az ellenkezésnek külső nyilvánítása pedig lehet néha hasznos vagy káros, helyénvaló vagy illetlen, néha talán éppen szükséges is; de mi valami másról akarunk most beszélni; melyet ellentmondási viselkedésnek nevez a magyar.

Ha az ellenkezés lelkünkben minduntalan vihart támaszt, s mi ezt a vihart minden alkalommal dühöngeni, pusztítani engedjük; ha mások beszédjében, viselkedésében folyton csak bántást, sértést látunk, mit mi nem késünk hasonló vagy súlyosabb gorombasággal viszonzni; ha beszédünk, eljárásunk szinte akaratlanul oly durva, bántó, hogy föltétlenül sebez, akkor meg lehetünk győződve, hogy az ellentmondás lelke lakik bensőnkben. Hogy ez az éltető szeretet lelke lenne, ki fogja állítani? Rokon ez az örökös ellentmondás lelkével, a sötétség lakójával.

S ez mélyen gyökerezik az emberben. Átkos maradványa az első szülők bűnének, mely örökség gyanánt száll apáról fiúra, s mindig újabb vadhajtsái nőnek. Ők ellentmondtak Isten akaratának, parancsa ellen cselekedtek, s az ellenkezés e gyöngesége örökségül maradt reánk. Megnyilatkozik már a gyermekkorban. Még nem tudja az istenadta poronty megmondani: mi bántja, de földült arcocskája, kiabálása, tombolása világosan mutatják, hogy akaratának érvényt akar szerezni. „Tedd be az ajtót Ferike” – szól a mama, és a kis gonosztevő, mivel bántja, hogy

előbb arcocskáját édesanyja megsimogatta, még jobban kinyitja. „Hagyd azt ott Berta!” S lám, mivel nem szabad bántani a mama ollóját, mily bosszús a kis baba. Nem szabad bántani, s mégis ...

Az okos és szigorú nevelés megtörheti az ellenkezés hajlamát; az illetudás és társadalmi érintkezés, „súrlódás” visszafojthatnak ily beteges kinövéseket, de ezek mellett a leghatalmasabb, jótékonyan gyógyító befolyást a léleknek ezen gyöngeségére mégis a vallás gyakorol. Ez kölcsönöz a küzdő akaratnak erőt, hogy megvívjon önmagával. Ha váratlanul izgatja vagy bántja valami beteges önérzetünket, széttörik a gát, s féktelenül tör elő az ellenkezés vadállatisága, mint álmából fölzavart oroszán, hogy odadobja; nem és nem! Az ellenkezés e szava mily könnyű, mennyire ismert, elterjedt. A gyermekek mily hamar eltanulják: természetesen könnyebb nekik ellenkezni, s így saját akaratuknak szerezni érvényt, mint engedelmeskedni. S ez oly annyira talál a kor fölfogásához, mely szereti az ellenkezést az örökös „igen” unalmas, gyűlöletes előtte. S igaza is van valamennyire, mert hiszen ha szórakozni, társalogni akar az ember, meg kell hallgatnia a legkülönbözőbb véleményeket. A nézetek nyilvánításánál és az eszmecserénél nincs unalmasabb, mint az örökös beleegyezés, fejbólintás.

Sőt az ellenkezésben lehet valami gyönyör, kellem is. De ez már nem esik büntető eljárás alá: ez nem az ellenkezés lelkének megnyilvánulása. Aki a civódó ellenkezés gyöngeségében szenved, vagy másokat abban sínylődni lát, az érti, mi az.

Mit cselekedjünk, ha mi e betegségben szenvedünk, és annak áldozatai vagyunk? Az ellenkezés, ellentmondás egyike az emberi gyöngeségeknek: beteges kinövés. Hogy meggyógyíthassuk e betegséget, föl kell azt mindenekelőtt ismernünk, hogy ti. mi tényleg könnyen ingerlékenyek és hajlandók vagyunk az ellenkezésre. Ezt arról ismerjük meg, ha minden különös ok nélkül még oly egyénnel is ellenkezünk, akiknek tisztelettel tartozunk; ha minden alkalommal ellenkező nézetünk van, s azt csak bizonyos személyekkel szemben védjük, vagy csak, ha valamivel bántanak, ellenkezünk.

Meg kell jól vizsgálni e baj ismertető jeleit, s kutatni gyökere után: vajon beteges lehangoltság, lelki fájdalom vagy ideges ingerlékenység, vagy talán sértett büszkeség okozza-e? S ha fölismertük a bajt, válasszuk meg jól az orvosságot, s lépünk föl önmagunkkal szemben erélyesen. Ha az nemcsak beteges lehangoltság, akkor kemény harc vár reánk.

A szenvedélyes ellenkezés kiáltó ellentéte a szelídségnek, mely az alázatosság nővére. Az ellenkező lelkületű ember e két erénynek egyikét sem bírja. Amily fokban növekedünk a krisztusi alázatosságban és önmeggyőzésben: úgy fog fogyni bennünk az ellentmondás rossz szelleme. Küzdelemben, munkába kerül leküzdeni az ellenkezést mindig, de minden kis győzelem édes örömezzet okoz, s megerősít a jóban.

Hogyan viselkedjünk azokkal, kik ellenkezni szeretnek? Ha az ellenkezés betegség, akkor úgy kell bánni vele, mint betegséggel. A beteget mindenek előtt gondozni kell, és figyelemben részesíteni. Hogy betegsége gyógyításához fogjunk-e, attól függ: minő viszonyban vagyunk a beteggel, s kötelességünk-e őt nevelni, vagy talán személye iránt éppen tisztelettel tartozunk. A szeretet, a krisztusi okosság sok mindenre megtanít ilyenkor; mindenekelőtt azonban vonjuk le magunknak a tanulságot, s ha nem szenvedünk e gyöngeségben, iparkodjunk mindinkább megerősödni a szelídségben.

Ellentmondás ellenkezést szül. Ha két kemény fej összeütközik, szikrák szóródnak széjjel. Van a léleknek bizonyos egyensúlya, mely benső békéből származik, mely az egész embernek bizonyos édes kellemet kölcsönöz, s hamarabb szerez fölényt, mint bármily ellenkezés. Miért is ellenkeznének különben a nézetek, s fölfogások oly egyénnél, kik egymást kölcsönösen szeretik s megbecsülik?!

Az égben egy szív egy lélek leszünk: ott nincs ellentmondás.

Bosszúság

Ha a főnök úr olyan kedvében van, hogy hivatalnokai gondosan kitérnek útjából; vagy a nagysága mindenben gáncsolni valót talál, semmit sem lehet kedvére tenni, akkor rendesen azt mondják: ideges ... bosszús ... S ez az izgatott állapot lehet oly mérvű, hogy még a falon zümmögő, ártatlanul towarepülő légy is bántja, s szívesen dobna utána a tintásüveget. No, az ilyen már igazán ideges... bosszús.

Mi az a bosszúság? Gyöngeségeink egyike; kínzó, bántó gyöngeség. Bosszús az, aki nagyon érzékeny minden iránt. Bármily csekélység bántja, ingerli. A bosszúság beteges kedélyállapot, rossz hangulat, melyet bármily csekélység, egy barátságtalan szó vagy tekintet is izgat. Történik valami, ami akaratumk, természetünk ellen van, nézeteinkkel, terveinkkel ellenkezik, cselekvésünkben akadályoz, vagy valami veszteség, csapás ér: bosszúsak vagyunk és kiállhatatlanok. Ezeken sokszor nem sikerül túltenni magunkat, pedig a bosszúságot elnyelni, önmagunkat legyőzni: erény. Ha hajlandók vagyunk a bosszúságra, s annyira ingerlékenyek, hogy másoknak bárminő szavai, cselekedetei, gyakran véletlen esetek, körülmények, kényelemhiány – bántanak, izgatnak, s ennek azonnal kifejezést is adunk, – akkor igazán kiállhatatlanok vagyunk. A bosszúság tehát izgatott, beteges lelki állapot, amely miatt környezetünkre, de önmagunkra nézve is valóságos teher vagyunk. Könnyű belátni, hogy ez az állapot valóságos betegség.

Mielőtt e hiba nagyságát mérlegelnők, forrásait kutatók vagy orvoslásáról gondoskodnánk, nézzük: hogyan nyilatkozik meg, s minő következményei vannak? Be fogjuk látni, hogy ez bizony egy ártalmas, nagyon gyakori beteges kinövés, mely sok kellemetlenség oka a társadalmi életben, s amely ellen vajmi nehéz orvosságot találni.

A bosszúság három alakban nyilatkozhatik: lehet néma, hangos és cselekvő.

Mutatkozhatik alattvalóval, egyenrangúval vagy föllebbvalóval szemben, s egyszersmind jelentőségében és következményeiben is különböző. Fontos tehát: kik vagyunk mi, s kivel szemben adunk kifejezést bosszúságunknak. Az előljáró otthon vagy hivatalában nem fogja bosszúságát elnyelni. Ha mégis elnyeli, ez csak a vihart megelőző nyomasztó, vészt jelző csönd, s az alattvalók, kik a kedély barométerét oly hirtelen a fagypontra szállni látták, ha nem menekülnek, készülhetnek a vihar közeli kitörésére. A legkisebb ok elégséges, hogy a gát szétszakadjon. A Jupiter tonans, a mennydörgős Jupiter uralkodik akkor. Fölényt követelnek szavai, durvák és sértők. Rendelkezik, parancsol, büntet, tesz, mit később megbán... Minél magasabban áll valaki, annál közelebbi a veszély, hogy bosszúsága a józan ész, okosság korlátait áttöri, s beláthatatlan károkat okoz. A felelősség itt rettenetes. Mindenekelőtt a tekintély szenved az ily kitörések által.

S ha gyakran fordulnak elő, megölik a szeretetet, megássák a tisztelet sírját. Hányszor maradnak kitörülhetetlen nyomok az ily pusztítások után a lélekben...

A bosszúság korlátlan kitörése magas állású egyéneknek a tekintély és hatalom csorbítására vezet. Az egyenrangúak, mint testvérek és kortársak között szintén a bosszúságnak jele, ha „egymással nem beszélnek.” S ha szólnak, durvák, gorombák, kíméletlenek aszerint, amilyen jellemek állanak egymással szemben, s aminő viszonyban vannak; ilyenkor nincs kímélet. Ha a megtámadott hasonlóval vág vissza, kész a civódás. Szeretetlenség a legközelebbi következménye, azután jön a nézeteltérés, végül a szakadás. De néha még alattvalók is szenvednek e betegségben, kik pedig tisztelettel és engedelmességgel tartoznak; ezeknek bosszúsága valóságos kereszt az előljáróra nézve. Neveletlen, rossz gyermekekkel szemben lehet védekezni, de öregebb cselédekkel, s hivatali alárendeltekkel ily esetben nincs mit csinálni. Ezeknek a csöndes bosszúsága leggyakoribb. Hiszen nem is kelnek ki nyíltan főnökük ellen; tehát csak hallgatnak, bosszankodnak s magukban duzzognak. Szent Benedek nagy gondot fordított arra, hogy az előljárók tekintélyét megvédje, s ebből kifolyólag, ismervén az

emberi gyöngeséget, regulájában külön rendelkezik arról, hogy övéi között a duzzogás lábra ne kapjon. Utasítja az elüljárókat, hogy néha miként legyenek csekélyebb dolgokban engedékenyek, csakhogy ne szolgáltatassanak duzzogásra okot. Valami szörnyűségesen veszedelmes dolog tehát az a duzzogás. Elidegeníti a szíveket; megássa sírját a köteles szeretetnek és bizalomnak.

Bensejében ilyenkor szigorúbban ítél az ember: keserűbben fakad ki, és sötétebben gondolkodik.

Amint a zsidó nép Mózes ellen zúgolódott, „az Úr ellen zúgolódott”. Óvakodjatok tehát a duzzogástól, mert az mit sem használ, s őrizték meg nyelveteket, *mert a titkos beszéd sem marad büntetés nélkül.* (Bölcs 1,10–11) De gyakran nemcsak savanyú arc mutatja, hogy haragszunk, hanem kiszalad egy-egy goromba sértés is, s a munka csak lassan, hanyagul megy.

A bosszúságot talán igen sötét színekkel festjük. Mégis ne ítéljük meg e gyöngeséget oly keményen. A bosszúság szenvedőleges állapot, beteges elégedetlenség következménye, s legnagyobb teher arra, aki benne van. Inkább sajnáljuk a szegényt, habár nem ritkán minket is abba a hibába sodor, mert e betegség legnagyobb ártalma abban áll, hogy ragadós. Ki merészel tehát ítélni a felelőségek tekintetében? Ki állíthatná, hogy az izgatók kevés indulatait mindig lehetséges megfékezni?

A bosszúság betegség. A bosszús ember maga szenved inkább testileg, gyakran lelkileg is, s nem bír legtöbbször minden erőlködése dacára sem uralkodni fölötte. Mások is szenvednek miatta, s igen sokszor ő nem is tud erről. Bánjunk tehát az ilyennel mint beteggel, kinek kíméltre s türelmes gondozásra van szüksége.

Három ellenszer ajánlható e gyöngeség gyógyítására: fölolvadni, levezetni, elzárni azt. A bosszúság gyulladáisos betegség; kínzó, mérges anyagok gyűlnek össze, s a kedélyt elkészerítik. Oldjuk fel ezt a mérges anyagot; kutassunk oka után. Vagy testi betegség a forrása: gyógyítsuk azt meg, vagy lelki bánat, s ezt enyhítsük. Ha ez nem sikerül, törekedjünk kitérni, barátságosnak lenni, a bántást nem venni észre, a beteget szórakoztatni, fölvidítani – szóval türelemmel s szeretettel bánni vele.

S ha ez sem vezet célhoz, a baj útját legalább el kell zárni. Igen sokszor egy okos szó, komoly föllépés, vagy néha még egy jóakaratú szerény kimentés is sokat tesz.

A bosszúság okát el kell távolítani, és időt engedni, hogy a beteg önmagához térjen. Ne mondjátok: ez mind szép, így a környezet valósággal a szentek türelmével kell, hogy bírjon, s a beteg szabadon gyötörhet mindenkit. A betegnek is vannak kötelességei. Számára is három orvosság van: türelem, türelem és türelem. Türelemmel kell viselni a keresztet, melyet Isten egyik-másik betegség alakjában vállainkra tesz; de törekednie kell keresztjét egyedül viselni, s viselését lehetőleg édessé tenni.

Türelni kell gyakorolnia környezetével is. Mindennap, sőt napjában többször el kell magát határoznia, hogy gyöngéjét iparkodik leküzdeni, mások iránt elnéző lenni.

Türelmesnek kell lennie önmagával is. Ha bosszús kitörései el is keserítik, ne veszítse bátorságát. Imádkozni, imádkozni és imádkozni. Borúra derű! *Türelem végzi a tökéletesedés munkáját.* (Jak 1,4) Ez a Szentlélek ajándékainak egyike, s nem lehet azt egy nap alatt megszerezni. Vágyakozva kell azért kérnünk Istentől a türelem kegyelmét, s bizalommal várunk arra.

Érzékenykedés

A bosszúság és érzékenykedés nővérek; ez utóbbi azonban rosszabb természetű. A bosszúságban van néha valami tiszteletreméltó; van néha valami mentsége, vagy legalább megérthető. Az érzékenykedés finomabb természetű, de kicsinykedő, zárkózott és sokkal mélyebben ül a lélekben.

A bosszúság gyöngeség, sokszor talán nagyon is bűnös gyöngeség, de mégis beteges természetünknek beteg kinövése, míg az érzékenykedést csak kezdetleges állapotában és kisebb esetekben nevezhetjük gyöngeségnek. Ha már egyszer mélyre bocsátotta gyökereit, többé nem gyöngeség, hanem hiba. De van egy gyöngéd kis növényecske, neve: noli me tangere – nebántás virág. Leveleit aggodalmasan csukja össze, ha valami idegen test közelségét csak meg is sejti. Ehhez hasonlítsuk-e az érzékenykedést? Nem talál egészen a hasonlat. Ez a kedves kis virág inkább hasonlítható a gyöngéd, érzékeny szív tisztasághoz, – az emberi érzékenykedés számára nincs hasonlat a természet rendjében. Talán igen szigorúan ítélünk?

Az érzékenykedés a kevély embernek bizonyos beteges hajlama, mely szerint más emberek viselkedése, vagy beszéde által igen könnyen sértve érzi magát, és kedvetlen lesz. Ha mentegetni akarjuk e gyöngeséget, néha vissza lehet vezetni talán bizonyos ideges hangulatra; de mihelyt gyakran és könnyen jelentkezik, tehát szokásszerűvé vált, ha mindig mélyebbre nyomul, s megnyilatkozásában kínosabb, így már kétségkívül komoly lelki betegség. Az érzékenykedés tehát hiba, beteges állapot, sőt szerencsétlenség.

Az érzékenykedés hiba. Ha egy csillagászati célokra készített fizikai eszköz oly ügyesen van szerkesztve, hogy a legkisebb benyomásokat s változásokat is hűsége sen jelzi, azt mondjuk: kitűnő eszköz, s jól megfelel céljának... De az az ember, aki feszült figyelemmel lesi mások viselkedését, s akit minden kevésbé meggondolt szó kellemetlenül érint: minden beszédet, eljárást mint ellene irányulót fog föl; minden legkisebb s hozzá még talán csak képzelt figyelmetlenséget becsülete ellen irányított merényletnek tekint, – az ilyen ember kétségkívül sajnálatra méltóan beteges állapotban sýnlódik. Az érzékenykedés nem más, mint könnyen sérthető kevélység. Az érzékeny ember igényt tart bizonyos előnyökre, melyeket mindenki köteles neki megadni, s ha valaki figyelmen kívül találja hagyni, sértve érzi magát; követel magának bizonyos képzelt jogokat, melyeket azonban ő másoktól megvon, s ha tőle is megvonják, úgy vége a világnak. Sokat tart külső becsületére; mindenfelől veszélyeztetve látja azt, s kész érette minduntalan harcot vívni. Az érzékenykedés hiba, vagy legalább is sok hibának szülőanyja, mert szeretetlenség, idegenkedés, féltékenysé és könnyörtelenség, mint megannyi bojtortján, belőle származnak; – keményen szólok talán, – de utálatos, farizeusi tulajdonság az érzékenykedés.

Az evangéliumban oly sokszor emlegetett farizeusok élő mintái az érzékenykedőnek, csak állítsuk őket szemünk elé: hogyan kísérték az Üdvözítő minden lépését árgus szemekkel és *megfigyelték őt szüntelen*. Mily gondosan figyelnek minden szavára: azokat elcsavarják hitetlen szívükben, s rosszul magyarázzák bűnös ajkaikkal.

Számukra az élet igéi méregforrások; sőt az isteni szeretet csodáit is úgy tekintik érzékenykedésük sötét szemüvegén át, mint támadást a törvények külső megtartásában, szőrszálhasogatásig menő pontosságuk ellen.

Az érzékenykedő mindenkinen üldözött lát; azt hiszi, hogy minden ellene van irányítva, mindenben ő a céltábla. Ezáltal fokozódik ingerültsége; – egymásután követi el a szeretetlenség, kíméletlenség, durvaság hibáit, míg szentül hiszi, hogy ő túri el ezen hibákat mások részéről; amíg másokat sötét szemüvegén át rosszaknak néz, ő maga – fájdalom azzá lesz.

Honnan van az, hogy még jámbor személyek is néha nagyon érzékenyek? Azt hinné az ember, hogy ez lehetetlen dolog. Az igazi jámborságban ki is várja ezt a betegséget? De mégis

nem ritka, hogy olyanok, akik sokat tartanak vallásosságukra, s tényleg elég jó, kifogástalan keresztény életet élnek, s van még jóakarata is, hogy önmagukat tökéletesítsék, mindezek ellenére ezen sajnálatra méltó betegségben sýnylődnék. Talán nem is tudják mennyire szánandó az állapotuk. Itt hiányzik az önismeret, mert hiányzik az alázatosság is. A mások hibáit saját tökéletességükkel vetik egybe, s úgy ítélnék azok fölött, – ez pedig nagyon csal. Az érzékenykedés igazságtalanná tesz mások iránt. Kicsinyeskedésre vezet, vagy mondjuk inkább: az érzékenykedés lényegében kicsinyeskedés. Másképp hogyan fújhatná föl még az udvariasság külső formái ellen szándék nélkül elkövetett apró hibákat is?! – Az életet valódi becse szerint nem értékelhetjük, ha a fölszínen járunk; kicsinyeskedésekkel keserítjük mások boldogságát, s rontjuk meg saját nyugalunkat.

„Nem nálunk tette első látogatását.” – „Tizennégy nap óta nem is mutatta magát; valami bizonyára történt”. „Mindjárt észrevettem, hogy erősen fixírozott,” vagy „kitért előlünk;” „még tekintetére sem méltatott;” – ilyen s hasonló beszédet gyakran lehet hallani. A kicsinyes érzékenykedő, aki mások beszédje, ruházódása, köszöntése s viselkedése miatt minduntalan bosszankodik, idegenkedik: az ilyen a szenvedett sérelmet nem feledi soha; szüntelen szemei előtt hordja, s így még nagyobb hibába esik.

Az érzékenykedés gyanakodóvá tesz. Az érzékenykedő feszült figyelemmel les el mindent, s mindent önmagára vonatkoztat; minden kevésbé megfontolt szóban sértést lát; figyel a beszéd hangjára, a szavak kiejtésére, a tekintetekre és köhintésre s ezzel gyötör másokat, kínozza önmagát. Nem szükség vaknak lenni, s mindenre szemet hunyni; sőt kötelessége az embernek becsületére s jó hírnevére vigyázni, de gyanakvónak lenni, és mindenben fenyegető veszélyt látni, – hiba.

Éppen azért az érzékenykedés igazságtalan, mert minden rendetlenséget lát; nem feled el semmit; minden képzelt vagy kiállott sérelmet megőriz szíve mélyén; tele van előítélettel s mindenkit az első, talán elfogult benyomás szerint ítél meg.

Ítélete kemény, s amily finom az érzete önmaga iránt, oly kíméletlen másokkal szemben. Meggondolatlanul vádol lelkében másokat.

Az érzékenykedés tehát nagy szerencsétlenség a környezetre, de legnagyobb arra nézve, ki benne szenved, mert az ilyen megnehezíti, sőt lehetetlenné teszi a barátságos, bizalmas közeledést. „Hogyan is kezdjünk hozzá; hogyan is csináljuk, hogy őt meg ne bántsuk?” „Minden figyelem dacára rossz néven vehet valamit; találhat arckifejezésében, szavaiban, levelemben, ami őt megbánthatja.” Így tehát inkább kitér az ember az ilyen elől: megszakít vele minden összeköttetést, s megkíméli magát a folytonos kínzástól.

Minő gyötrelme egy főnökre nézve, ha alattvalói érzékenykednek, finnyáskodnak. Nem tudja, hogyan tegye meg a legszükségesebb megjegyzést is, hogy meg ne sértse egyiket se. Sokáig válogatja szavait: várja a kedvező alkalmat; burkolja a dolgot, s a lehető legenyhébben adja elő, s mégis ... mogorva arcokkal találkozik szeretetteljes figyelmeztetése.

A finnyáskodás, érzékenykedés nemcsak testvére a bosszúságnak, hanem szívesen ver gyökeret vele ugyanegy talajban, s ahol együtt vannak, ott vége minden békének. Ennél fogva sohasem tudja meg a finnyáskodó az igazságot, csakhogy béke legyen. Mindenki menekül előle, s hallgat hibáiról. Ez nagy szerencsétlenség! Betegség, mégpedig olyan, melynek gyógyítását éppen maga a betegség akadályozza meg.

Nincs tehát gyógyszere e betegségnek? Igenis van. Minden gyengeségnek, hibának, betegségnek van orvossága – csak meg kell keresni és alkalmazni. Ha az érzékenykedés, finnyáskodás rejtett kevélység: akkor a legjobb orvosság ellene az alázatosság. Csakhogy ezt könnyű ám mondani – a gyakorlatban meg is kell valósítani. Először is erős akarattal. Ha a jó akarat megvan, akkor nem oly szörnyűsége nehéz a munka. Csak a saját hibáinkra vigyázzunk kissé jobban és ne a másokéra. A mások arcáról ne azok hibáit, hanem a magunkét kíséreljük meg leolvasni.

Kedves Olvasóm! Tekints csak bensődbe, s látni fogod, hogy jómagad sem vagy teljesen ment e hibától! Bizonyára nem vagy annyira érzékeny, kényes, amint eddig kíméletlenül leírtam, – de többé-kevésbé mindegyikünk szenved benne. Ha valaki elég vigyázatlanul; gyöngé oldalunkról támad meg, kedvenc foglalkozásunkban zavar, társaságunknak nem kedvez, vagy talán ismerőseinknek olyant mond, amihez neki joga nincs, akkor a vér fejünkbe tódul, ajkunk megremeg, idegeinket bizonyos nyugtalanság fogja el, s érzéseink arcunkon is visszatükröződnek, sokszor sokkal élénkebben, mint azt magunk is akartuk volna.

Tudod – kedves Olvasóm – mit csináljunk? Te is, meg én is?! Álljunk mindketten az isteni Üdvözítő elé. Vizsgáljuk meg önmagunkat az Ő alázatosságának és türelmének tükörében. Figyeljük meg őt tanítványai körében: mennyi türelemmel hallgatja együgyű kérdéseiket, s mennyi jósággal felel mindenre, és ügyetlenségeikért nem tesz szemrehányást. Vagy figyeljük meg Őt ellenségeivel szemben. Lám az elfogult írástudók sértő, bántó, megjegyzései, gúnyos pillantásai nem hozzák ki fönséges nyugalmaiból; ellenséges vádjaikra csöndesen, minden fölindulás nélkül felel; nem is változtatja meg hangjának édes csengését – szinte azt lehetne hinni, hogy a sértéseket, gúnyt, bántalmazásokat, melyek isteni méltóságát illetik, nem is veszi észre.

S ha azután érzékenykedésünk miatt szégyenpír futná be arcunkat, határozzuk el erősen, hogy a jövőben másképp, jobban fogunk cselekedni: törekedni fogunk a javulásra.

Kicsinyeskedés

Bizonyára álltál már erdei út szélén, s bámultad a szorgalmas hangyákat: miként siet mindenik terhével fáradhatatlanul haza... Egy kavics állta el útját; szerinted nevetséges kicsinység, de reá nézve valóságos szikla: kitért előle szépen. Egy ágacska ötlött útjába, melynek hosszúsága előtte megmérhetetlen; kicsiny víztócsához ért, s tanácstalanul megállt. Mit tegyen? Te tudtad, mert láttad, hogy csekély az akadály, s könnyű azt legyőzni. De a hangya – az nem tudta mindezt. Megfordult, vagy más irányba tért el, s te nevéttél fölötte. Pedig tudhattad, hogy neki csak hangyatekintete, hangyalátásköre, hangyaértelme van.

Vajon nem tekint-e a jó Isten is így reánk, szegény hangyácskáira – mikor rövides, korlátolt fölfogásunkkal szerinte kicsinyes érdekeinket mindenfelől veszélyeztetve látjuk. Aggódunk múltó javainkért, s mellette elfeledkezünk örök célunkról! Pedig-pedig... menyinyivel könnyebben megtalálhatjuk a helyes utat, mint az a gyöngé hangya, csak föl kellene emelnünk tekintetünket Ahhoz, ki annyi jóságos szeretettel néz reánk, s fényében megismerhetnők földi gondjaink kicsinységét.

Az egyik hangya bizonyára oly fokú ösztönnel bír, mint a másik; az embereknek azonban az adományok nagyon különbözően vannak szétosztva; az egyiknek élesebb az értelme, gyorsabb a fölfogása, mint a másiknak, s így látóköre is nagyobb; – gyorsabb, mélyebbre ható az ítélete, s talán éppen ez az, ami bennünket néha legjobb barátaink részéről is kínosan érint.

Egyszer láttam egy tanulmányfejet, s megkérdeztem egy kiváló művészt: mi az oka, hogy az az életnagyságú tanulmányfej, melyet különben nem szakavatott mesteri kéz alkotott, oly semmit mondó, üres, sivár? És ő azt nekem úgy magyarázta, hogy minden művésznak megvan a maga technikai ügyessége bizonyos nagyság iránt, melyhez keze és tekintete szokott. S ha azután egy ilyen művész átlépi határait, – bármily szép dolgokat is nyújtott szokott körében – nem képes kitölteni a teret.

Hasonlóan lehet megmagyarázni a kicsinyeskedést is. Az ember beleszokik kicsinyes viszonyai szűk keretébe, s mindent korlátolt látóköre szerint – úgy szólva az öregség szemüvegén át néz. Ez a szűk látókör csak kis embereknek való. Nagy emberek elsorvadnak benne. Nekik több kell, nagyobb. Igényeiket ez nem elégíti ki. Kicsinyeskedők vagyunk Isten előtt mindnyájan: de az egyik mégis inkább szenved e gyöngeségben, mint a másik. Némelyek csak bizonyos időben kicsinyeskedők, mintha akkor látókörük, mely különben nagy és szabad, meg lenne zavarva. Ennek oka lehet a testi beteges állapot is. A beteges ember akadékos; semmi sem tetszik neki, mindenben talál hibát.

Mások csak némely dolgokban kicsinyeskedők; megvan nekik az ő különlegességük, s azokban nem szabad őket bántani.

Egy tábornok sehogy sem tűrhette, ha katonáinak gomblyuka nyitva állt, s ha ez nem volt rendben, szerinte az egész katonai parádé elromlott, mert az ő tekintete csak azon az egy gomblyukon csüngött. Beszélhettek bármily érdekes dologról, ha észrevette e hiányt beszélőtársán, elveszítette azonnal a beszéd fonalát, az bántotta, sőt zavarta őt ... S ez nem gyöngeség? Mi is talán kicsinyeskedők vagyunk bizonyos körülmények között. Meg vagyunk talán szokva otthon parancsolni; kisebb hivatalt viselünk, gazdaságot vezetünk, s ha egyszerre a nyilvánosság előtt nagyobb állást kell betöltenünk, látókörünk szűk lévén ahhoz, magunkkal visszük kisvárosi polgári nézeteinket, s azokat alkalmazzuk ott is, hol éppen nem helyén valók. De vannak emberek, kik mindig és minden viszonyok között kicsinyesen gondolkoznak és cselekszenek. Itt már nagy szerepe van a makacs önfejlőségnek is. Mindennek az ő makacs fejük szerint kell haladni; rövidlátók, szűkkeblűek, s ez még veszedelmesebb. Az még megbocsátható, ha valaki pedáns rendszeretében még az idegen házban sem tűrheti, ha pl. egy szék nem áll rendes helyén, vagy egy kép ferdén függ; az is a mi kárunk, ha az oltáron egy gyertya nem áll egyenesen, alácsöppög, s ez bosszant minket, és vége az áhítatosságnak. De a

környezetet kicsinyeskedéssel folyton zaklatni, fontos, nagy kérdésekben is szűk látókör szerint cselekedni, külső, esetleges jelek szerint ítélni, másokkal igazságtalanul bánni, mert sablonunkba nem találnak bele vagy mivel arckifejezésük, járásuk nem tetszik, ez már sok; ez hiba, betegség, melynek neve: szűkkeblűség. A kicsinyes szűkkeblűség mindent sablonszerűen akarna végezni. Ha szülők szenvednek e hibában, gyermekeikből bábukat nevelnek. Az ily főnökök csak gépet akarnak látni alattvalóikban, kik az ő nézeteik szerint cselekszenek.

De elmaradhatatlan a visszahatás. A szabadságvágy előbb-utóbb utat tör magának, s letípor tekintélyt, köteles tiszteletet, szeretetet, mindent.

Különösen az elöljárók s háziasszonyok óvakodjanak a kicsinyeskedéstől. A rend megbecsülhetetlen; a pontosság, tisztaság házi erények. De az alattvalókat ilyenekkel minduntalan kínozni, az egyéni szokásokat törvénné emelni – sehogy sem ajánlatos, mert elkeseredés, gyűlölet fakad nyomában, s a kár mindenesetre nagyobb lesz, mint az esetleges haszon.

A kicsinyeskedés legjobb orvosszere a hit lelkülete, s a – szeretet. Látókörünk kitágul, ha a köznapi élet apróságain fölülemelkedünk. Egy magas toronyból könnyen lehet belátni várost, mezőt, erdőket... hát még egy léghajóról...? Minél magasabbra emelkedünk az élet vásári zsivaján, annál kevesebbre fogjuk azt becsülni; gondolataink, vágyaink tisztultabbak lesznek, s nem fognak bántani a kicsinységek.

Emeljük föl hát tekintetünket Istenhez, kinek mindeneket átható tekintete előtt semmi sem oly kicsiny, hogy Ő azt figyelmen kívül hagyná, s nem rendezné céljai szerint: *Ő megáld mindeneket, kicsinyt és nagyot.* (Zsolt 113,13)

Szélesítsük tehát látókörünket; emelkedjünk a hit magaslataira, s onnan nézzünk mindent. Ne legyünk szűkkeblűek, hanem inkább nagylelkűek; szeretetünk öleljen át mindenkit, hogy jó gyermekei legyünk mennyei Atyánknak: *Ki nagy és mérhetetlen az Ő hatalmában, s Kinek bölcsessége véghetetlen.* (Zsolt 146,5)

III. fejezet

„A csöndes eső megtermékenyíti a földet, a rohanó ár mindent elpusztít.”
Szalézi Szent Ferenc

A fecsegés

Tiltsd meg, ha tudod, a nyárfa ezüstszürke leveleinek: ne zörögjenek, ha fúj a szél; zárd el, ha képes vagy, a csobogó csermely forrását, – nagyobb erővel tör elő, s utat keres magának. Épp úgy hiába akarsz megfékezni a kelepelő nyelvét, ha utoléri a fecsegés olthatatlan vágya.

A beszéd gondolatainknak nyelvünkkel való kifejezése; természetes eszköz arra, hogy az emberek egymást megérthessék; elmondhatjuk óhajainkat, s azokat kicserélhetjük. Az egyiknek több, a másiknak kevesebb közölnivalója van; az egyik takarékos, s minden garast jól megnéz, mielőtt kiadná; a másik tele marékkaal szórja, legyen az ezüst, nikkal, vagy bármilyen érc.

Szabad-e a pazarlást elítélni? Mindenesetre! Különben a pazarlót nem lehetne gondnokság alá helyezni. Hiszen még a tulajdon elpazarlása is igazságtalanság, s a közjó ellen irányul.

Hasonló ehhez a fecsegés. Minél becsesebb valamely adomány, annál takarékosabban kell vele bánni, minél értékesebb, annál jobban kell vigyázni rá, s csak akkor szabad pazar kézzel itt-ott szórni, ha néha a haszon belőle föltétlen. – A beszéd egyike Isten azon adományainak, melyekkel a halhatatlan lélekkel bíró embert kitüntette minden más teremtmény fölött. Éppen azért annyira fájoan bántó ezen ajándéknak pazarlása. Mivel a beszéd helyes használata nagyon nehéz, azért oly gyakori és sokféle a nyelv bűne. E helyen a beszéd pazarlásáról, a nyelv fölösleges használatáról, mint elég gyakori gyöngeségről szólunk.

Aki sokat beszél, az rendesen pazarló, mert legtöbbször szétszórja minden cél és ok nélkül tudását, ismereteit; kikotyogja titkait, a saját és mások gyöngéit. Van-e ember, ki már nem szégyenkezett volna soha meggondolatlan elszólásai miatt? Ki nem pirult volna már, hogy nyelve előbb járt, mint esze? A hallgatás eddig még senkinek sem okozott annyi bajt, mint az okatlan beszéd.

A fecsegés alatt üres, érték, s tartalom nélküli csevegést értünk. A sok beszéd alatt érthetjük azt is, mikor valaki egy csekélységet vénasszonyi bőbeszédűséggel mond el úgy, hogy se hossza, se vége. Ilyenről azt is mondják: meggondolatlan. Sehogy sem jó a fecsegés. Nem jó, mert az igen sok beszédben köznapias, üres lelkület árulja el magát; benne jó adag önhittség is tömjénez önmagának. Azért mondja a Szentírás is: *A sok beszéd nincs bűn nélkül*, s ez érthető is, mert jól, bölcsen, értelmesen, szeretetteljesen beszélni – igen ritka tudomány, s nagy művészet. A zsoltáros mondja: *Föltettem magamban, szavaimra vigyázok, hogy nyelvemmel semmi hibát ne kövessék el; s azért számra őrt s ajkaimra lakatot tettem*, vagyis szívemnek minden gondolatát a természet minden indulata előtt megvizsgálom, s csak azután beszélem ki.

Sokat beszélni annyi, mint meggondolatlanul beszélni, s ezzel a veszélye is ki van fejezve. Mily könnyen vétkezik tehát az ember a fecsegés által az igazság, őszinteség, szeretet és okosság ellen ...

A sok beszéd forrásai: a kevélység, mely önmagát szívesen hallatja: a kíváncsiság, mely mindig újságol, s azután a hallottakat számtalan apró valótlansággal fűszerezi; büszkeség a képzelte tudás miatt, s végül fölületesség, mely sohasem hatolt a szív mélyére, annál kevésbé kutatja a dolog okát, s üres fecsegéssel hivalkodik; szellemi szegénységét ezzel a tartalmatlan eledellel táplálja; saját idejét elúzi, a másokét elrabolja.

Káros a sok beszéd hatásaiban, melyeket másokra gyakorol, de káros magára a fecsegőre nézve is. Kárt hamar lehet okozni, de azt jóvá tenni sokszor szörnyű nehéz. Mások jó véleményét felőlünk sokszor fecsegésünk elrontja. Aki tiszteletet keres általa, az csalódik. A

sok beszéd nem tesz kedvelté, mert a Szentírás is azt mondja: *A fecsegő nyelvű ember gyűlöletes* (Péld 14,17), *a hallgató ember pedig bölcsnek tartatik*, (Péld 20,5); *a bolondok hangos nyelvvel járnak*.

Még a világ is alig ítél másképp. Csak figyeljük meg, mennyi néven nevezik az emberek azt, aki sokat beszél: nem valami hízelgő nevek azok; de kitűnően osztályozzák a fecsegés különböző fokozatait. Ha valakit „beszédes”-nek tartanak, az még nem nagy baj; ez azt jelenti, hogy beszédmodora, ha nem is vonzó, legalább nem visszataszító; sőt némely társaságok így egyéneket szívesen látnak, mert ezek a társaságot mulattatják, jó társalgók, érdekes elbeszélők – de... Csak ez a „de” ne volna. Azért az emberek az ilyent nem becsülik nagyra; rendesen nem tisztelik meg bizalmukkal. A kevésbé jóakarók a beszédes egyéneket fecsegőknek mondják; ez az elnevezés már kevésbé barátságos s tiszteletteljes: emlékeztet a patakra, mely árkon, bokron, köveken keresztül kíméletlenül pusztítva rohan tova. Az ily bőbeszédűek rendesen indiszkrétek, oktanok, ízléstelenek. A tárgy vagy hangulat szerint, ami „mosdatásuk” alaphangját irányítja, azt is mondják róluk: csak úgy szórják a szellemi sziporkákat, pedig – a legközönségesebben csacsognak. Ezek természetesen nem szalonképes kifejezések, de jellemzők arra nézve, hogy nem tud mindig csak jót, nemeset s igazat mondani az, aki sokat szeret beszélni.

A gyorsnyelvűt, fecsegőt mindenki kerüli; félnek tőle az emberek; az ilyenek kíváncsiak s indiszkrétek, mert nyelvük mindig új anyag után áhítozik. S ha úgy hozzák a körülmények, legjobb barátaira is szégyent hoznak, s emellett észrevétlenül önmaguknak ártanak természetesen a legtöbbet.

Másik fajuk ismét lassan és fontoskodva beszél; minden egyes szavuk jelentős, mert a kifejezéseknek teljesen urai. S amit mondanak, talán mind jó és helyes, de – de mégis lidércnyomásként nehezedik minden szó a társaságra, mert az ilyenek, ha már egyszer szóhoz jutottak, s biztosan ülnek a nyeregben, nem engednek mást érvényesülni maguk mellett. Talán még tekintélyt is kölcsönöz tudásuk; meghajolnak az emberek ítéletük előtt – s mégis – jelenlétük feszélyezi a társaságot, beszédjük nem ritkán untatja vagy – mi több – bosszantja, mert szavaikon keresztül előtör a kevélység.

A bőbeszédűség tehát veszedelmes dolog, s vajmi kevesen menekülnek meg tőle. A Szentírás azt mondja: *Sokan elestek a kard éle alatt, de sokkal többen elvesztek a nyelvük miatt*. (Préd 28,22) Még abban az esetben is, ha a gyöngeség ártalmatlannak látszik, s minden komolyabb hibát kizár, mégis rendkívül veszélyezteti a lelki életet, a vallásosság mélységét s a lélek magasröptű szárnyalását; azért mondja Szent Jakab apostol is: *Aki istenfélőnek tartja magát, de nyelvét nem fékezi, annak hite mit sem ér*. Valljuk meg őszintén: ki az, ki nem bosszankodott és ütközött meg soha mások fecsegésén? Tedd kezedet szívedre: nem kaptad-e rajta akárhányszor önmagadat is, hogy többet beszéltél, mint ahogy később óhajtottad volna?

A fecsegés mindenkire nézve veszélyes. Csak alkalomnak kell kínálkoznia; csak a szív érzékeny húrját kell érinteni, – egyszerre megindul a szóáradat, mint mikor megnyitják a zsilipeket, s az erővel visszatartott víztömeg előtt árával mindent. Föltéve, hogy ez csak gyöngeség, mégis a legtöbb esetben sok hibába esünk miatta.

Mi a teendőnk ellensúlyozásul? Mit tegyünk, ha a rossz hajlam és szokás nyelvünk kerekét jobban forgatja, mint kívánatos volna, mintha csak valami titokzatos erő késztetne a beszédre? A legradikálisabb eszköz természetesen a teljes hallgatás lenne; hanem ezt nem lehet mindig alkalmazni. Különben nem ez a leghelyesebb és legtökéletesebb eszköz. Kétségtelenül könnyebb egészen hallgatni, mint a nyelven bölcs mérséklettel uralkodni.

Voltak dohányzók és alkoholisták, akik könnyebben le tudtak mondani teljesen a dohány és alkohol élvezetéről, mint abban magukat korlátozni. Mi azonban nem mondhatunk le a beszédről, hacsak nem akarunk remete életet élni. Még a kolostorokban sem lehet örökösen hallgatni, jóllehet itt joggal a tökéletesség iskolájának tekintik a hallgatást, s ennek mikénti megtartása az abban uralkodó fegyelem fokmérője.

A világban nem így van. Van ideje a hallgatásnak, és ideje a szólásnak. Gyakorlat teszi a mestert. Ha mi csak bizonyos körülmények közt, vagy bizonyos benyomásoktól ösztönözve szoktunk a szükségesnél többet beszélni, akkor a jövőben óvatosabbaknak kell lennünk, s kerülnünk kell azon alkalmakat, személyeket és dolgokat, helyeket, akik, s amelyek bőbeszédűsége ingerelnek. A valódi, igazi szerénység megtanít az önkorlátozás nagy művészetére. De aki szokásból és hajlamból bőbeszédű, hogy ne mondjuk fecsegő, annak komolyabb, szigorúbb iskolába kell járnia. A Szentírás mondja: *Láttál-e valaha embert, ki megfontolatlan volt beszédjében? Előbb várhatsz tőle oktalanságot, mint javulást!* (Péld 29,20)

Komoly jóakarattal és Isten kegyelmével azonban segíteni lehet ezen a bajon is. Vannak esetek, amidőn a sok beszéd nemcsak megengedett, hanem szükséges, sőt kötelesség is, midőn ti. hivatalunk, állásunk ezt megkívánják, vagy ha sorompóba kell lépnünk hitünk igazságaiért. Vagy ha nemes indok, sőt talán kötelesség késztet arra, hogy a jóért, szépért és igazért síkra szálljunk, akkor beszéljünk tűzzel-hévvvel, hogy beszédünk ragadja magával a hallgatót; vagy beszédünk árja folyjon csak csöndesen, alig hallhatóan, zaj nélkül, mint a széles medrében tovahömpölygő folyam, hogy a szívek talaját megáztatva gyümölcsözővé tegye. De még ez esetben is az okosság és önuralom tartsa a gyeplőt, s tanítson bölcs mérsékletre. Szent Benedek is arra int, hogy a hallgatás iránti szeretetből „még az üdvös beszédben is tagadjuk meg magunkat.” Hivatott ajkáról jövő bölcs szavak, s úgy tűnnek föl, mint fénysugarak, melyek a régmúlt idők gótikus dómjának ablakain keresztül szűrődnek, s szelíd, kedves megvilágításba helyeznek oltárt, oszlopot. Az oktalan bőbeszédűek hasonlóak a széles, modern üvegfestményekhez, amelyek feltűnő, vakító színpompájukkal a szemet kifárasztják; ezek nem szolgálnak az architektúra díszéül, mert nem rendelik magukat annak szerényen alá, hanem hivalkodva vonják magukra az ájtatoskodó figyelmét, s megzavarják az imádságos lelkiületet.

„Oh, mily jó és békét árasztó – mondja Kempis Tamás – másokról hallgatni; nem hinni el mindent, vagy könnyelműen továbbadni, s a szívet mindenkinek föltárni, hanem Téged keresni mindenkor, ki szívet-vesét vizsgál; hiú szavak gyöngé szelétől nem hanyattatni ide s tova, hanem kívánni, hogy minden, a külső úgy, mint a belső a Te tetszésed s akaratod szerint igazodjék.”

Kapkodás

Lassan, lassan Pista! – szól az anya – a bölcsőt fölfordítod! – Puff – már megtörtént. A kis betyár, aki mohón futott a reggelihez, húgocskájával együtt ott gurult a szőnyegen. Aminők a kicsinyek, olyanok a nagyok is. A kapkodó sietés már vérünkben van. „Siess, de megfontolva” – így szól egy római közmondás. Siess, mert az idő drága; aki nem siet, későn ér célhoz. Siess, de meggondolva, azaz okos nyugodtsággal, józan számítással, hidegvérű megfontolással.

E két fogalmat: sietés és kapkodás, – jól meg kell különböztetnünk.

Gondolataiba mélyedve áll egy ember a kikötő rakpartján, tekintete ott révedez az óceán hullámain. Egyszerre barátságtalan lökés zavarja meg gondolataiban. Nehéz terhet vivő szolga jött a hajóról és sietségben nem ügyelt az ott bámuló emberre. Nevezhetjük ezt kapkodásnak? Nem: a szolga sürgős munkát végzett, s nem ért rá útjában dologtalanokra vigyázni; s mégis – mindketten megtámadják egymást; az egyik gorombaságot emleget, a másik meg dologtalanságot vet ennek szemére. A nagyváros utcáin ácsorgó, egyik kirakattól a másikhoz ballagó kíváncsi sem panaszkodik, ha a siető járókelők itt-ott lökdösik; sürgős a dolguk, s nincs vesztegetni való idejük. De ha valaki, mialatt a küldönc várakozik, össze-vissza dobál mindent íróasztalán, hogy valami fontos levelet előkeressen, s ezzel hihetetlen rendetlenséget csinál, – vagy pedig a fiatal írnok, ha az udvaron közeledni látja principálisát, a sonkás zsemlét az akták alá rejti, s talán a sörös poharat is feldönti, – ez már kapkodás.

A sietés nemcsak megengedhető, hanem tanácsos, néha kívánatos, sőt szükséges is: de a szelesség jogosulatlan, elhamarkodott, legtöbbször indokolatlan sietés.

Boncoljuk csak állításunkat, s vegyük azt fontolóra; Jogosulatlan, indokolatlan a kapkodás; nagyobb tehát, mint szükséges volna, azaz oka egészen jelentéktelen, vagy talán egyáltalán nincs is indokolva. A kapkodás tehát bizonyos belső nyugtalanságból származik.

Az ilyen embert űzi, hajtja anélkül, hogy meg tudná mondani: miért e sietés; mintegy ösztönszerűleg cselekszik. Rossz szokásnak is nevezhetjük, mely akadályoz abban, hogy higgadt megfontolással végezzük dolgainkat. Ez a beteges, akárhányszor öntudatlan, ideges kapkodás különösen jellemzi korunkat. Alapja az általános idegesség, a nyilvános és magánélet örömeinek, élvezeteinek mohó hajhászása.

A modern embernek minden beszéde és cselekedete, munkálkodása és intézkedése, sőt az egész gondolkodásmódja e kapkodást tükrözteti vissza. Minden azt a nyugtalan, ideges állapotot mutatja, amely a pályaudvaron uralja a kedélyeket, midőn indulóban van a gyorsvonat. Már reggeli köszöntése is sietős, érthetetlen; reggelijét gyorsan, mohón költi el, jóllehet elég idő áll rendelkezésére; az újságot csak futtában olvassa; zseboráját tízszer is előveszi, s mégsem tudja, hány az óra. Aztán indul az üzletbe, irodába. Ügyszólván beront az ajtón; az alantasok köszöntését alig méltatja figyelemre. Így fog a munkához; így megy az egész nap, s bár a munka gyors haladása nem szenved ezen kapkodó sietés következtében, mégis bizonyos szánalom tölti el a nyugodt szemlélő lelkét a szünetet nem ismerő sietés láttára.

A mód nélkül sietés jellemző vonása korunknak, a gőz és a villamosság korának. Semmi sem megy nekünk elég gyorsan; mindig az forog fejünkben: hogyan nyerhetnénk még időt, pedig ami rendelkezésünkre áll, azt sem tudjuk jól fölhasználni, – legalább az örökkévalóságra nézve nem. Így van ez a mai kor gyermekével, ami pedig legszomorúbb, már a zsenge korban is mutatkozik ez a gyöngeség. A gyermek édes anyjától öröklí; meglátszik az már játékaiban; egész fejlődésében ennek hatása alatt áll.

A kapkodás nem más, mint elhamarkodása dolgainknak; sietés okosság nélkül. A megfontoltan gyors cselekvés mindenestre dicséretre méltó, mert a késedelem rendszerint káros. A kapkodás azonban rendszerint kizárja a higgadt megfontolást. A kapkodó ember többnyire esztelenül elhamarkodja dolgát; az igazolt és indokolható sietségnek határát átlépi.

Képletesen szólva: göröngyös, rossz úton jár a szeleskedő: megcsuszamlik, elesik, és ha lábát nem is töri el, de ruháját beszennyezi.

Kapkodásból téves címet írunk; nevetséges rendeletet adunk. A hidegvérű önuralom, a belső egyensúly és nyugodtság hiánya itt is az oka, hogy a fejünket elveszítjük.

Sajátságos, hogy még olyanok is, kik különben nagyon higgadtak és megfontolással cselekszenek, elvesztik lélekjelenlétüket, ha váratlan események fordulnak elő, avagy hirtelen kellemetlenül hat rájuk valami. Úgy tesznek, mintha soha hasonló helyzetben nem lettek volna; a nyugalommal oda van a higgadság is. Nem helytelenül nevezik ezt az állapotot lázas izgatottságnak; – ezen értelemben lehet beszélni utazási lázról, szónoki s vizsgalázról. Különben nagyon kevés ember van a világon, aki bizonyos körülmények között, midőn érdekeit veszélyeztetve látja, s főként az idő hiánya miatt ne lenne áldozata ennek a lázas izgatottságnak. A tudat, hogy sürgős dolgainkkal nem leszünk készen, minket szegény földi halandókat szörnyen is kínozhat.

A kapkodás indokolatlan sietség. Minden munka és minden foglalkozás bizonyos gyorsaságot igényel, amely néha igen nagy lehet, és mégsem túlságos. Meg kell felelni a célnak és az eszközöknek. Egy kerék, amely percenként 3000 forgást végez, még nem túlságos gyors. A gyakorlott postahivatalnoknak, akinek a kezén a levelek ezrei mennek keresztül, még nem szükség kapkodónak lennie, épp oly kevéssé, mint a gyári munkásnőnek, aki a gép forgása szerint számtalan fonalat teker vagy a kész munkának ezreit osztályozza.

Szeles az, aki valamely munkát gyorsabban akar befejezni, mint az szükséges, helyes vagy éppen lehetséges volna. Szeles az is, aki erejét nem mérlegeli, hanem okatlanul túlbecsüli. Az ilyen siet, izgatódik s mégsem lesz kész idejében. A gépnek gyorsaságát úgy szabályozzák, hogy az teljesen megfelelő legyen a követelményeknek. Ez a természetnek utánzása, bár tökéletlenül. Ott, a természet nagy háztartásában, minden kimért pontossággal és legnagyobb rendben történik. Még az elképzelhetetlen gyorsasággal keringő égi testek is az Istentől kijelölt rendben és pályán haladnak, s bizonyos fönséges nyugalom hatását gyakorolják lelkünkre.

Mindent a maga idején tenni, ez a megfontolt cselekvés jelszava. Üzletemberek igen jól tudják, mennyit lehet nyerni időben, erőben, egyenletes, kimért gyorsasággal, izgatott sietség nélkül. Aki a munka idején kapkod, hamar elfárad, s kevesebbet végez. Hegymászók, akik fiatalos gyorsasággal kapaszkodnak fölfelé a meredek lejtőn, hamar elfáradva, később érnek célhoz, mint a tapasztalt hegyi lakók, kik egyenletes lépésekben haladnak előre.

A kapkodás árt a testnek, léleknek, sokszor mindkettőnek. Árt elsősorban a munkának, melyet lázas sietséggel, kapkodva végzünk, mert rendesen felületesen vigyázatlanul történik az ily munkálkodás. Ahol kiváló pontosság, figyelem szükséges, ott sokat árthat a szelesség. Az meg éppen a legközönségesebb következménye, hogy sok minden törik, romlik, beszennyeződik a hirtelenkedő ember keze alatt. Nem ismeretlen talán, mint találó példa erre vonatkozólag, az a kis költemény, mely egy gazdag emberről szól, ki az ablaka előtt fölhangzó macskazenének dühösen véget akar vetni, s ezért tükröt, edényeket, mindent, ami keze közé kerül, összezúz. Ebből levonhatja bárki az erkölcsi tanulságot, hogy a vakbuzgalom többet árt, mint használ. Árt ez a környezetnek, mert hiszen kötelesek vagyunk jó példát adni: a szülő gyermekének, az elöljáró alattvalójának; békétlenséget idéz elő s másokra is átragad.

Vannak egész családok, amelyek ezen beteges izgatottságban szenvednek: szinte kételkedik az ember, hogy eszes lények között van, amidőn valamely társaságban ilyen, egymást kölcsönösen izgató, kapkodó személyeket lát maga előtt. Ártunk vele egészségünknek is; az izgalmas ide-oda járás, izgatott ugrándozás, – még akkor is, ha nem lenne szinte elkerülhetetlenül vele járó balesetekkel egybekötve – tönkreteszi az idegeket, a szervezetet, amely, főképp napjainkban, nagyon is rendezett életmódot kíván.

Mohó evés-ivás árt a gyomornak, s az emésztésnek, mert vagy igen forrón eszünk, vagy nem veszünk elég időt az eledel megrágására.

A lázas sietség árt a léleknek is, mert ennek erői csak a béke és nyugalom légkörében fejlődhetnek zavartalanul. A kapkodás tulajdonképpen beteges lelkiállapot jele; gyöngeség ez, s az önuralom hiánya. Akárhányszor testi rosszullét, ideges lehangoltság vagy rendetlen hajlamok és meg nem fékezett szenvedélyek juttatják uralomra.

Sajnos, ez a lázas sietség a bűnös emberi nem egyik öröklött baja, és mélyen gyökerezik természetünkben. Talán abban is leli valamelyes magyarázatát, hogy érezzük tehetetlenségünket a röpke idővel, a holnap bizonytalanságával szemben, talán táplálja, erősíti azon tudat is, hogy csak a röpke jelen pillanat áll rendelkezésünk alatt.

Ha Nagy Sándor, ki már kora ifjúságában aggódott, hogy későn jut uralomra, tudta volna, hogy még élete virágában érinti őt a halál fagyos keze, akkor kétségtelenül megkettőztette volna azt a lázas sietséget, mellyel győzelmi babért font homloka körül.

Nem állíthatjuk, hogy csakis kicsinyes lelkeket jellemez ez a sietség. A legedzettebb küzdők is alá vannak vetve az élet minden terén ezen nyugtalanító érzelemnek, mely őket is űzi, hajtja, hogy kijelölt nagy feladatukat mielőbb valóra váltsák, tudva azt, hogy a Gondviseléstől kijelölt idő szűk határok közé van szorítva.

Különös tehát, hogy az idő, mely bennünket sietségre készítet, mégis a nyugodt, egyenletes tovahaladás képe. Anélkül, hogy csak egy pillanatot is veszítene, elfecsérelne, izgatottság nélkül szüntelenül előre megy az idő órájának mutatója. Így kellene a léleknek is rövid pályáját megfutnia az örök cél felé, teljes erőből küzdve a köznapi élet nemtelen vágyai, érzelmei ellen. Egyházunk dicső hősei, a szentek és vértanúk magasztos példái állanak előttünk. Kövessük őket!

Igaz, hogy beteges korunknak beteg gyermekei vagyunk, de erőt, bátorságot nyerünk attól, *Ki ural mindeneket*, csak buzgón imádkozzunk s elmélkedjünk az örök igazságokról. Így képesek leszünk erős akarattal leküzdeni a balga sietséget, mint énünk nemesebb részéhez méltatlan dolgot. És ha az örök bölcsesség nem is engedne teljes uralomra jutni önmagunk fölött, törtessünk türelemmel előre, mert: *Türelemetekben bírátok lelketeket!* (Lk 21,19)

Tapintatlanság

Valaki lehet nagy hegedűművész, de ha nincs zenei ütemérzéke, nem tudja betölteni szerepét a zenekarban. Bármily mesterileg kezeli is hangszerét, mégis valósággal gyötri, kínozza a kar vezetőjét, aki hiába veri neki az ütemet. Így van ez sok emberrel. Igen jó modoruk, tiszta, átható értelmük van, mégis mindenütt megbotlanak, – mert saját egyéniségük hajócskáját nem képesek kormányozni. Ügyetlennek, esetlennek, kíméletlennek, neveletlennek tartják őket; senkinek sem tudnak kedvében járni; következményeikben súlyos félreértéseket idéznek elő; szóval valóságos békezavarók a társaságban, pedig semmi más hibájuk nincs, csak – tapintatlanok.

Nagy dicséret az emberre nézve a „tapintatos” elnevezés; ha másrésről tapintatlannak mondunk valakit, akárki is sértést lát abban. Tehát nagy dolognak kell lennie a tapintatosságnak, ami följosít arra, hogy bővebben foglalkozzunk vele, s erkölcsi értékét mérlegeljük.

Tapintatosságnak nevezzük a finom igazságérzetet, amely minden nehézséget könnyen tud elhárítani különösen bölcs kötelességteljesítés és hivatalos érintkezés idején. Ez biztos és józan ítéletre segít a legkülönbébb helyzetekben, s helyes érzéket ad arra, hogy itt-ott mi a teendőnk embertársainkkal szemben, hogy őket meg ne sértsük, s mégis igazságosan járjunk el.

A tapintatosság tehát az igazságosság és józan ítélet alapelvének gyöngéd, finom alkalmazása a különféle nehéz esetekben, s ennél fogva igen fontos tényezője a társas életnek. Igen, ha azonnal eltalálnók mindig, hogy mit kell szólnunk és tennünk! Utólag már a legtöbb ember tudja, csak hogy ez elkésett bölcsesség, mely az elválásnál a búcsúzás után, tehát későn juttatja eszünkbe a helyeset, az igazit, – és ez nem ritkán megszügyenítő tudat. Minden ember megköveteli a tapintatos bánásmódot, de igen kevesen értik annak módját mindenkor és mindenkiel szemben. Pedig erre nagy szükség van mindenütt: a társaságban éppen úgy, mint otthon, – az utazás idején úgy, mint napi foglalkozásainkban; – baráttal és ellenséggel szemben, hogy az egyiket el ne veszítsük, a másikat ismét megnyerjük, vagy legalább szükség nélkül ismét jobban el ne keserítsük. Úgy a komolyságot, mint a kedélyeskedést mérsékli a tapintat, s megtanít arra, hogy a komoly dolgot idő előtt ne fogjuk tréfára s a kedélyeskedést korlátok közé szorítsuk, nehogy késő megbánás váljék belőle. Mint ügyes, kipróbált kalauz kísér bennünket az élet minden útján; szabályozza járásunkat, magunktartását; mérsékli beszédünket; megtanít a helyes kifejezésre, – majd meg elnémít, midőn egy-egy vészt hozó szó akad nyelvünkre; gyöngéddé, avagy ércessé változtatja a hangot, ha szükség, sőt még az arcvonásokat is szabályozza. A tapintatosság zsinórmértéke beszédünknek és cselekedeteinknek, – s ritkán csal meg. A higgadt megfontolás, anélkül, hogy meglepetni engedné magát, a helyeset mindig eltalálja.

Ilyen tanácsadó kétségkívül megfizethetetlen vezetőnk az életben, és sokan nagy összegeket áldoznának, ha azt pénzzel megvehetnék. S vajon meg lehet-e ezt szerezni, s ha igen, hogyan, miképpen? Kétségkívül vannak emberek, kik ezt a nemes értelemben vett polgárjogot már a természettől nyerték, s minden fáradság nélkül, úgyszólván öntudatlanul saját énjükbe olvasztották. Az ilyenek mozdulatait, szavait, cselekedeteit önkénytelenül nemes szabadsággal irányítja a gyöngéden érző szív és józanul gondolkodó ész tapintatossága.

Én nem merném állítani, hogy az ilyen ember tapintata egyáltalán semmi érdemmel nem bír, mert hiszen a természetes hajlam is művelést kíván; kedvezőtlen körülmények között az sem képes fejlődni, s erős jellemhibák vagy bűnös életmód szükségszerűen elfojtják. A velünk született tapintat mindenestre jelentős hozomány a gyakorlati életben, de fejlesztést igényel. Azért, valamint az ész és szív tehetségeinek kiművelésétől sok függ, épp úgy a tapintatosság észszerű fejlesztése is igen figyelemreméltó. A tapintatosságot az emberbe bizonyos fokig bele lehet nevelni, de kiművelni azt: a nevelés föladata, annál is inkább, mivel ennek hatása

nemcsak a természetes jog és igazságérzet terén mozog, hanem nagyon gyakran az uralkodó szokásokra is kiterjed, s bizonyos rangfokozatok azt egyenesen föltételezik. Ez utóbbinak törvényeit némely körökben annyira hangsúlyozzák, s a vele járó kötelezettséget annyira becsülik, hogy azon férfit vagy nőt tartják legtapintatosabbnak, aki a szokásos udvariassági formákat legbiztosabban tudja alkalmazni.

Arról a tapintatról, amely a villa és kés ügyes használatában, vagy a modern udvariasság formáiban csúcsosodik ki, nem szólunk e helyen. Ennek az iskolának tagjai képesek vetélytársukat egész hidegen félre lökni, avagy az alattvalókat lábbal taposni, csakhogy észre vétessenek, s önmagukat fölfelé érvényesíthessék.

A velünk született tapintatosság tehát a nevelés által fejleszthető és nevelhető, valamint rossz befolyás és elhanyagolás által el is veszíthető. De a belénk nevelt tapintat is gyakran csak olyan külső máz, amely csak addig tart, míg megfelelő társaságban mozgunk. Ha nem gyökerezik mélyebben a szívben, kedvezőtlen körülmények között, vagy rendkívüli helyzetekben az a külső máz lepattog, és lassan egészen elenyészik. S vajon mi biztosíthatja számunkra mindenkorra ezt a csalhatatlan vezetőt és tanácsadót, amelynek szüksége az élet tekervényes útjain annyira szembeszökő? Itt is csak azt mondhatjuk, hogy egyedül a vallás.

A velünk született tapintat megfelel a Teremtőtől belénk oltott természeti törvénynek, amely megtanít arra, hogy embertársaink jogait mindig tiszteljük. Értékes adomány ez, de egymagában még nem elég, mert az egoizmussal való harcban meghátrál. A belénk nevelt tapintat kiegészíti a természetet, a társadalmi jogok és kötelességek hozzáadásával, de láttuk már, hogy ez sem elég, meg nem is tartós. A keresztény vallás elvei által kiművelt finom érzés – nevezzük vallásos, vagy keresztény tapintatosságnak, – megnemesíti és megerősíti a természetes, tisztán emberi tapintatosságot, és az erény magaslatára emeli. Nem más ez, mint a keresztény felebaráti szeretet gyakorlati alkalmazása a köznapi élet minden mozzanatában. Mi mindnyájan testvérek vagyunk Krisztusban: sőt mi egy testnek vagyunk tagjai, s a tagoknak nincs szükségük ütemjelző pálcára, fesztelenül, szabadon mozognak, cselekszenek tökéletes összhangban, s ahol nem úgy van, ott valamely tag beteg, nyomorék. Ha igazi tagjai vagyunk Krisztusnak, akkor az Ő akarata és parancsa szerint egymást kiegészítjük, egymást támogatjuk, egymásért síkra szállunk; gondosan kerülünk minden barátságtalan, sértő szót, eljárást. Ha ezt a keresztény fölfogást magunkévá tesszük, s a kölcsönös érintkezésben ez lelkesít, akkor igazi keresztény tapintatosságra tettünk szert. De ha azt akarjuk, hogy ez vérünkbe átmenjen, hogy második természetünké váljék, s az előforduló esetekben hosszas fontolgtatás nélkül ez vezéreljen: akkor az erénygyakorlatok hosszú során kell végighaladnunk.

De mintha ez nehezebbnek látszanék, mint aminő valóban. A legegyszerűbb emberek, ha igazán jámborok, erős érzéssel bírnak minden iránt, ami igaz, szép és jó. Az alázatosság és szeretet a keresztény tapintatosság anyja. Különböznék érthetetlen lenne, hogyan tudtak egészen alacsony származású szentek, akik mindig a legszerényebb körben és szűkös viszonyok között éltek, olyan tapintatosak lenni, mint pl. Taigi Mária Anna, az egyszerű római asszony, kinek szegényes házikója előtt gyakran lehetett az előkelők fogatjait látni, s aki bíbornokokkal, hercegekkel elfogulatlanul, fesztelenül beszélt. Az ilyennemű tapintat elnyerésére igen hatalmas eszköz az, hogy a beszéd, ítélet, cselekedet előtt beleképzeljük magunkat a mások helyzetébe, tehát úgyszólván vele, az ő lelkével érezzünk. Nem más ez, mint az evangéliumi mondásnak alkalmazása: *Amit nem akarsz, hogy neked cselekedjenek az emberek, azt te se cselekedd nekik. – S amit akarsz, hogy neked tegyenek, tedd azt te is nekik.* (Mt 7,12) Még nagyobb mérvben kívánja ezt Szent Benedek remetetársaitól, midőn így szól: senki se keresse azt, ami neki magának hasznos, hanem azt, ami társának előnyösebb.

Mindenki helyesli és dicséri ezeket az elveket, és mégis kevesen vannak, kik azokat követik, s aszerint élnek, mert – ez nagy önmegtagadást, nagy önzetlenséget kíván. A világ, amelynek szemében a „tapintatlanság” nagyobb bűn, mint a szeretetlenség, nem tudja, hogy ez a kettő együtt jár; az egyiknek megsértése szükségképpen maga után vonja a másikat. Pedig

mily boldogok lennénk, s mennyire boldogíthatnánk másokat is; mily igazán szeretetreméltók lennénk, ha az igazi tapintatosságot gyakorolnók mindenkivel szemben. Tökéletes harmónia csak ott képzelhető, ahol rokon lelkek az Úr Jézus szellemében, s szeretetében, a kegyelem hatása alatt együtt működnek.

Fegyelmezetlenség

Nagyon jól tudjuk, hogy egyes szavak a társasági nyelvben gyakran megváltoztatják jelentésüket. Főképpen idegen szavaknál fordul ez elő. Valamint az idegen éghajlat nálunk kultivált növényei gyakran virágaik színét, illatát, sőt a levelek formájukat is változtatják, szóval nagy változáson mennek át: ugyanez történik a szavakkal is, melyeket más nyelvből vettünk át, s a mienkbe beleoltottuk. Az „indiszkreció” szónak nincs teljesen megfelelő magyar kifejezése. Alatta rendszerint meggondolatlan, fecsegő, kíméletlen beszédet, fegyelmezetlen, tolakodó, tapintatlan viselkedést értünk: ez azonban az eredeti fogalomnak csak gyöngédebb értelmezése.

Hogy jól megértsük, mi az az indiszkreció, vegyük először szemügyre a vele ellentétes vagy neki megfelelő erényt. Az indiszkreció a diszkreció hiánya; ennek jelentése pedig sokkal tágabb értelmű, mint amennyit a hallgatagság, tapintatosság és szerénység jelentenek. Annnyira fontos tulajdonság ez, hogy szükségesnek tartom bővebb fejtegetését.

Szent Benedek nem késik a diszkreciót az erények anyjának nevezni. Itt valószínűleg Kassziánra támaszkodik, aki „a szellemi élet uralkodójának” nevezi, sőt azt mondja róla, hogy „minden erények nemzője, őré, vezére, amelynek tanácsa nélkül semmit se kezdjünk.”

Hogy jut a diszkreció ilyen megtisztelő jelzőkhöz? – És micsoda erények azok, melyek benne az anyát tisztelhetik? Az erkölcsi erényeket értjük itt, a lelki erőket, tehetségeket, melyek képessé és megszokás által hajlandóvá tesznek a jónak gyakorlására, s akaratunkat és cselekedeteinket örök célunkra irányítják. Ehhez tartozik pedig, hogy az értelem megismerje mi a megfelelő minden körülmények között, s a helyes módot megmutassa, hogyan szabályozzuk tetteinket embertársaink jogaira s kötelességeire való tekintettel, s hogyan fékezzük és győzzük le szenvedélyeinket, melyek attól visszatartanak vagy visszariasztanak.

Ennélfogva négy csoportot különböztetünk meg, melyeket sarkalatos erényeknek nevezünk: okosságot, mely az ész irányítja; igazságot, mely az akaratot összhangba hozza kötelességeivel; a mérsékletet, mely az alsóbbrendű vágyakat korlátozza, és az erősséget, mely az akadályokat legyőzi.

Ez a négy erény a lelkek erőinek valósággal bevehetetlen bástyája, azért tesznek ezek bennünket hivatásbeli feladataink megoldására képesekké. „Ezen négy erővel vedd be a mennyországot”, – mondja Szent Bernát. Ezen fegyverekkel küzdj, Krisztus bajnoka; ezekkel védj és ékesítsd magad; ezek lesznek a tüzes szekér, mely téged a mennyei hazába fog vinni, hogy mint győzelmes vitézt pályafutásod után a mennyei hadvezér megkoszorúzzon.

Jól értjük meg a szentnek ezen dicséretét, s azért vegyük fontolóra ezen erényeket egyenkint. Az okosságról azt mondja, hogy az Isten, s a Szentírás ismeretére vezet. A négy közül ez a legelső, a többiek fölé rendelve, hogy ezeknek mintegy kijelölje kötelességüket. Az okosság úrnő, mely parancsol, s az erényeket rendez, szabályozza.

Az igazság megtanít félni az Istent, tisztelni a szenteket, szeretni a hazát, mindenkinek használni, senkinek sem ártani, a testvéri szeretetet megoltalmazni, másokat a veszélyből kimenteni, a szűkölködőket segíteni, a jótevők iránt hálát és köteles szeretetet tanúsítani, s ítéleteinkben elnézőknek lenni.

Az erősség a lélek nagysága, mely megveti a tiszteletet és gazdagságot; a balsorsot békével tűri; a megaláztatás nem töri össze; a mostoha sors kétségbe nem ejti; a vakszerencse nem teszi fölfuvalkodottá; meggyőzhetetlen a szenvedésben, erős a veszedelemben, s mint ilyen kevésbe vesz aranyat, ezüstöt; a lelket felövezi minden csapás ellen, és megóvjá a becsvágytól.

A mérséklet mindenkoron meg kellene őriznünk, mert ez élő mértéke szavainknak és tetteinknek; ez megoltalmazza az alázatosságot, a lelki békét és az önmegtartóztatást; megtanít illemre és tisztességre; fékezi az ész által a vágyakat, megveti a haragot és nem torolja meg a

sérelmeket. „Jól kormányozd ezt a négyes fogatot” – így fejezi be szavait Szent Bernát – „és erősen ülj benne, mert ez visz föl téged a hegycsúcsra.”

A diszkréciót ugyanezen szent kormányosnak nevezi, – a négyes erényfogat kormányosának. Azt mondja, hogy nem annyira új, vagy más erény az, mint inkább okosság, vezetője, mestere azoknak, melyeket bölcsen irányít; állhatatosságot kölcsönöz, és mértéket szab nekik.

És a fegyelmezetlenség? „Vedd el ezt a kormányost, s az erény teherré válik” – mondja a szent.

Lehetséges ez? Hogy válhatik „az erény teherré”? Pedig úgy van! Mindenütt tapasztalhatjuk, hogy a sok túlzás még a jóban is megárt épp úgy, mint nem használ a nagyon kevés. A só bizonyára Isten legjobb, s legszükségesebb adományai közé tartozik, még a mennyei bölcsességet is ezzel hasonlítjuk össze, és mégis mindenki tudja jól, hogy az elsózott leves nem tartozik az élvezetes ételek közé.

A fegyelmezettség: bölcs mérséklet, okos korlátozása a szükségesnek. Ezen kegyelemajándék nélkül az erény nem lehet tökéletes, de nem is létezhet; elveszíti jellegét és az ellenkezőbe csap át.

A fegyelmezettség – mint Szent Antal mondja – biztos lépésekben vezeti a lelket Istenhez; kevés megerőltetéssel a legnagyobb magaslatra jut vele; nélküle azonban bármily erőmegfeszítéssel sem jut el a tökéletesség magaslatára.

Buzgóság ez, szent buzgalom Isten dicsőségéért és a lelkek üdvéért, mely jó és dicséretre méltó. De a féktelen buzgalom ártalmas és sok bajt okozhat. Szent Benedek rendszabályában külön fejezetet szentel az üdvös és ártalmas buzgóságnak, s ez a legszebb és legtanulságosabb fejezetek egyike. Mi természetesen most nem szólunk arról a kárhozatos buzgalomról, melyet saját megtévesztett eszünk, romlott akaratunk, s önszeretetünk vezérel, hanem a jobb értelemben vett buzgóságról. A helytelen buzgalom; amint átlépte a határait, és indokolatlan heveséssel lép föl, következményeiben többet árt, mint használ.

Az áhítat és jámborság is megkívánja a fegyelmezettséget, mert különben zavart okoz saját házában és a vallásosságot rossz hírbe hozza: külsőséggé, farizeusi álszenteskedéssé teszi; szeretetlen ítéletre ragad, s Istentől eltávolítja a lelkeket.

Az önmehtagadás fegyelmezettség nélkül veszélyes, mert hiú becsvággyá fajul, pedig ennek éppen az lenne a főadata, hogy a bűnös kívánságot megfékezze és a testi vágyakat korlátozza; azonban vajmi nehezen érhető ez el fegyelmezettség nélkül. Így van ez a többi erénygyakorlatokkal, s jó tulajdonságokkal is. Elveszítik értéküket és hatásukat, ha a fegyelem hiányzik. Csak a három isteni erény, elsősorban a szeretet nem szorul korlátozásra; de hiszen a szeretet nem más – ha Szent Pál apostol szavait elemezzük – mint a legnagyobb diszkréció, fegyelmezettség.

A fegyelmezettséget kormányosnak neveztük; tartsuk meg ezt a képet és a négy sarkalatos erényt fogjuk be, mint négy tüzes paripát, abba a lelki szekérbe, mely bennünket a keresztény tökéletességre visz. Íme, a kormányosnak nemcsak az a főadata, hogy mindegyiket ösztönözze és fékezze, hanem különösen odahat, hogy egyik se előzze meg a másikat, s ne maradjon vissza; hogy így egyenletes legyen a haladás minden zavar nélkül. Alkalmas például szolgál a négyféle vérmérséklet. Mindeniknek megvan a maga előnye; de amint az egyik uralkodóvá lesz a többi fölött, rányomja bélyegét az egész emberre, és sok hibának válik forrásává. A jóságos Gondviselés bölcsen intézkedett; a temperamentumok vegyesen vannak meg az emberben: a tisztán vérmes folytonos könnyelműségében vagy szenvedélyességében tönkre menne; a kolerikust fölemésztene a harag; a flegmatikus renyhességében szinte megfulladna, és a melankolikus búskomorságában elepedne.

Boldog Mária Agreda azt állítja, hogy Isten Szűz Máriának természetét kiválóan harmonikussá tette a négyféle vérmérséklet csodálatos elegyítése által. Nem is lehet ezt

kétségbe vonni; de az is bizonyos, hogy a vérmérsékletek hasonló összhangzó keveréke rendes körülmények között soha létre nem jön.

Ha még hozzáadjuk, hogy a szent Szűznek az erényre minden hajlamát a legnagyobb önfegyelem őrizte: akkor megértjük, hogyan is lehetett oly utolérhetetlen a tökéletességben. S minthogy a fegyelmezettség olyan rendkívüli jelentőségű az erkölcs megszerzésében és a gyakorlati életben, ennek hiánya kétségkívül mindenütt érezhető és jelentékeny károkat okoz. Valóban a fegyelmezetlenség igen sok botlásnak oka fiatalnál és öregnél egyaránt, előkelőnél és alacsony sorsúnál, elűjárónál és alattvalónál: szóban, cselekedetben, ítéletben, beszédben és írásban; s alig van cselekedet az emberi életben, amelyet a fegyelmezetlenség valamiképp el nem ronthatna.

A köznapi életben fegyelmezetlenség alatt bizonyos „túlzást” értünk; ez a túlzás pedig vonatkozhatik a szavak sokaságára, a hang érdességére, szigorú voltára, vagy a föllépés időszerűtlenségére. Mennyit, de mennyit lehet itt véteni mindenhol, mindenben!? Legtöbbszörre pedig azok, kik mások fölött tekintéllyel bírnak. Ezt jól jegyezzék meg a szülők! A nevelésben oly könnyen, és mégis súlyosan lehet hibázni, mert a hibás fogások a gyöngéd, lágy szívben mély nyomokat hagynak; a túlzott vagy idő előtti szigor a gyermek testi vagy lelki erőiben nagy kárt tehet. Nem bánnak vele úgy, mint azt az ő különleges természeti hajlamai kívánják; mindegyik ugyanis más és más tehetségekkel és tulajdonságokkal bír. Egyszer nagyon elnézők, máskor túlságosan szigorral lépnek föl, s ez az ellentét kétszeresen árt a gyermeknek; nem igen veszik tekintetbe a túl sokat, majd meg a túl keveset a táplálkozásban, ruházatban és más szükségletekben, s az önmagában dicséretes edzést nem alkalmazzák helyes módon. Különösen sok hiba esik a nagyon is fontos vallásos nevelésben. A pályaválasztásban is igen sok a fegyelmezetlenség.

A tanítóknak különösen vigyázniuk kell, hogy követeléseikben a gyermekekkel szemben ne lépjenek túl a mértéket, mint azt a többség elköveti. Legyenek azon, hogy a föladatakban, büntetésben és elbírálásokban okos mérsékletet tartsanak, és többet ne kívánjanak, mint amennyit a tehetség és idő megengednek.

Az elűjáróknak – akár egyházi, akár világi személyek – ez a legszükségesebb tulajdona. Szent Bonaventura szeráfszárnynak nevezi. Legyenek óvatosak igényeikben; körültekintők rendelkezésükben; elnézők és méltányosak a kevésbé tehetségesekkel és ügyefogyottakkal szemben, és mindenkor gyakorolják az önuralmat. *Ne légy oroszán saját házádban tieidnek romlására és alattvalóid elnyomására* (Sir 4,35), hanem emlékezzél Jakab bölcs szavaira: *Ha nyájamat túlerőltetem, akkor egy nap alatt elpusztul.* (Ter 33,13)

Mily gyakran fegyelmezetlenek az emberek a társas életben, a családban, ismerőseik körében – pletykaság és hírhordás, a titkok kicsalása és kifecsegése, nagyítás, meggondolatlan vagy nagyon is kemény ítélet által; szóban és írásban. A nyilvános lapok – sajnos – igen gyakran tűzhelyei a fegyelmezetlenségnek.

Mindenki legyen önmagával szemben is fegyelmezett. Ez épp úgy vonatkozik a test ápolására, mint a lélek fejlesztésére. Szent Hildegárd így szól: „Ha az ember mértékletesen él, akkor mindig vidám és szelíd lesz; ha azonban evésben, ivásban, mulatozásban mértéket nem tart, akkor benne mindenféle vétkes hajlam uralomra jut. Aki pedig túlságosan mostohán bánnék testvérével, az könnyen hajlik a haragra.” Így tehát fegyelmezettnek kell lennünk a munkánál is, idő, mennyiség és megerőltetés tekintetében. Még az ájtatossági gyakorlatokban és a jócselekedetek gyakorlásában is, nehogy nagyon feltűnővé tegyük magunkat, s így míg egyrészt másokat bosszantunk, másrészt ezáltal talán sok jónak az útját álljuk.

Minden dologban válasszuk az arany középutat, amely biztosan és könnyen a célhoz vezet. A bölcs mérséklet titok, amely az ember előtt többször rejtve van.

Szent Hildegárd Szent Benedeket az önfegyelmezettség világító napjának nevezi. Szent Gergely pedig az ő szabályait az okosság és fegyelmezettség mesterművének mondja, amelyben nincs semmi érdesség, nehézkesség, semmi túlságosan magas, sem pedig túlságosan

mély, hogy a gyöngék el ne veszítsék a bátorságukat, az erősek pedig a buzgóságban előretörjenek. Csak így történhetett meg, hogy ez a Szentlélektől sugallt mű sértetlenül megmaradt 14 századig a kolostorok ezreiben, minden országban és vidéken: az egész világon és a legkülönbözőbb hajlamú és tehetségű egyének ezreit az üdvösség útján vezethette, s számos szentet nevelhetett. Nem túlzok, ha azt állítom, hogy ezt az áldásbőséget a fegyelmezettség szellemének köszönheti, amely szabálykönyvének minden fejezetét átlengi. Ez a szellem, ez a tanítás pedig nem más, mint a mi Urunk és Mesterünk Jézus Krisztus szelleme és tanítása, az evangéliumi bölcsesség és teljesség. Ez a fegyelmezettség szelleme, amely a mi Üdvözítőnket vezette földi életében tetteiben, szavaiban és intéseiben; amely annyira jellemzi egész lényét, s amely egyháza kormányzásában is csálthatatlan szabállyá lett minden idők és népek számára.

Hát a világ fönntartása és kormányzása nem a fegyelmezettségnek legragyogóbb példája? Minden kedvesen és erőteljesen van elrendezve, szelíden és hatalmasan kormányozva; idő nem korlátozza, szenvedély nem vezeti. Az isteni Gondviselés még a mi fegyelmezetlenségéből származó vétségeinket is a legbölcsebben ki tudja egyenlíteni és javunkra fordítani.

IV. fejezet

Aki jó akar maradni, annak törekednie kell arra, hogy mindig jobb legyen.

Fölületesség

De hát mi van Jóskával? A fiú ott ül – órákon át könyvei mellett, s mégis oly gyöngye bizonyítványa van?! Csakhogy nem bukott meg. A tanár azt mondja, hogy a fiú fölületes.

Mit jelentsen ez? Láttatok bizonyára, a kertész a talajt mily mélyre ásatta föl, hogy a legalsó réteg föld is fölülkerült, s azt hitte volna az ember, hogy a növényeket azonnal jó mélyen helyezi el. Pedig csak akkor ültette el a növényeket, és vetette el a magvakat, midőn már jól föl volt dolgozva a föld, és ismét elegyengetve. S íme, mily szép és dús a növényzet e talajban? Ha csak sekélyen ásott, s úgy ültetett volna: mit gondoltok, ily erőteljes lenne akkor is a vetemény, a virág? Ha azt akarjuk, hogy bő termésünk legyen, derekasan meg kell dolgoznunk a földet, hogy a föld mélyén rejlő romlatlan őserőhöz és tápláló nedvekhez hozzáférhessenek a növény gyökerei. Így van az minden munkánál. Ha alaposan végezzük munkánkat, fáradságot nem kímélünk; erős kezekkel dolgozunk, mélyre hatunk s kitartóak vagyunk: csak akkor fog tervünk sikerülni, s munkánk gyümölcsöt teremni. Ha azonban hanyagul kezdjük, s lanyhán folytatjuk, ha nagyon gyorsan vagy lomhán dolgozunk, csekély, majdnem semmi lesz az eredmény. Minden háziasszony tudja jól, hogy milyen a fölületes tisztaság és rend, ahogy a cselédekét ugyancsak rá kell szoktatni az alapos takarításra, különben a por minden szögletbe beveszi magát. Hányszor volt alkalmunk pörölni pl. az asztalossal, mert a fiókok vagy ajtók nem csukódtak jól, – az új cipőnek levált a talpa, vagy az elegáns kesztyű az első felhúzásnál szétfeszlett...

Valamely könyvet, főképpen, ha az tudományos jelzőre tart igényt, fölületesnek nevezünk, ha alapos tanulmányozás és szakismeretek nélkül, más tudósok véleményének mellőzésével, az újabb tudományos kutatások és fölfedezésekre való tekintet nélkül van megírva.

Éppen így a bírálat valamely mű fölött fölületes, ha nem olvastuk el azt a művet elejétől végig; egy vizsgálat, diagnózis, véleményezés szintén lehet fölületes, ha nem veszünk tekintetbe minden legcsekélyebb mozzanatot, minden jelenséget, körülményt, mely arra vonatkozik. A fölületesség – sajnos – mindenüvé befurakodik; minden ténykedésnél, – fájdalom, még a halhatatlan lelkek érdekében kifejtett munkánál is – annyiszor érezhető.

A fölületesség, mint a neve is jelzi, az alaposság hiánya. Vagy nagyon gyorsan dolgozunk, s azért tökéletlenül, vagy nagyon renyhén, gondosság nélkül, vagy megszokott hanyagsággal, tehát – rosszul.

Ennélfogva a fölületes embereket három csoportba lehet osztályozni. Az egyik a vérmes. Az ilyen nagyon sokat akar tenni, sokba belefog, de nem végzi be. Mohón lát a munkához, de csakhamar megunja, s hanyagul folytatja; nagy terveket sző, művésziesen kidolgozza azt, hanem amikor a megvalósításra kerül a sor, elhagyja a türelme és kitartása. Lelkesen kap föl bizonyos eszmét, örömmel, serényen kezd hozzá, de ha nehézségek, akadályok gördülnek útjába, ha a munka több időt és fáradságot igényel, mint amennyire számított, lelkesedése lelohad, ereje megbénul. Szalmatűz az ilyen lelkesedés melegség nélkül, s azért eredménye nincs; a tűz elhamvad. Gyorsabb eredményt ígér magának, nagyobb föltűnést, mások tetszését. Várakozásában csalatkozva elveszíti munkakedvét, s mivel a dolog könnyebb végét fogja, minden tehetsége mellett sem mutathat fel semmi eredményt.

Másként van ez a flegmatikussal, vagyis a lassú vérmérsékletű egyénnel. Ennek minden fáradság sok; a megerőltetés gyűlöletes. Nem tud, de nem is akar a dolog mélyére hatni; nem

sokat gondolkodik; semmi áldozatot nem hoz; fáradozásról hallani sem akar. Az ilyen ember fölületes azért, mert az könnyebb és kényelmesebb.

A falusi ember jól ismeri azt a munkát, amelyet rigolírozásnak neveznek. Ez abban áll, hogy a kemény, köves földet meglazítják, fölforgatják, a köveket kiszedik, s ez a munka ugyancsak fáradságos. Legtöbben másokkal végeztetik, olyanokkal, akik hozzá vannak szokva. A flegmatikus, ha már ki nem kerülheti a munkát, oly könnyűvé teszi, amint csak lehet. Ha nincs szorgos felügyelet alatt, bizony nem valami mélyre nyomja az ásót; ha kőre akad, betemeti földdel; szóval nem fordít sem időt, sem gondot a munkára. A tanító jól ismeri a rest tanulót, akit minden csekélyke fáradság bánt; a földadatot a legkönnyebb oldaláról veszi; fúrja a deszkát, ahol legvékonyabb. A szomszédra bízta, hogy a gesztenyét a parázsból kiszedje, vagy köszönet fejében kikölcsönzi tőle a már megfejtett feladatot.

Így van ez a felnőtt flegmatikussal is; ritka eset, hogy alapos munkaerő lenne. Többnyire a legkényelmesebb utat választja, s ez nem lehet sem a rövid, de meredek hegyi út, sem a nehezen feltalálható nedves mezei út, hanem a széles országút, amelyen gondtalanul lépeget előre. Még jó, ha talán később is, de mégis célhoz jut, még mielőtt ráborulna az éj sötétje. Az igazán „fölületes ember” pusztán szokásból fölületes. Sem nem gyors, sem nem lassú; nem túlbuzgó, de nem is túlságosan rest, csak a megszokott egykedvűség teszi fölületessé. Nem gondol arra, hogy a földadatot valami új oldaláról fogja föl, annak komolyabb színezetet adva mélyre szántson; egyáltalán nem sokat gondolkodik; hiányzik nála az érdeklődés, a buzgóság és odaadás. De kevés embert is találunk, ki kevesebb becsülésben és méltánylásban részesülne, mint a fölületes. Mivel csekély érdeklődést mutat minden és mindenki iránt, kevés rokonérző szívre akad.

Az ilyenekkel nem lehet komoly beszélgetésbe ereszkedni; nincs hozzá érzékük. Nem igen lehet tőlük tanácsot kérni, mert nem tudnak adni, vagy ha adnak is, az értéktelen. A tudós mélységével nem bírnak; műveltségük hiányos; kedélyük rideg, szóval üres, tartalom nélküli egyéniségek.

Hanem hogy igazságosak legyünk, kutassunk ezen fölületesség után, különben azon veszélynek tesszük ki magunkat, hogy fölületes ítéletet mondunk róla. Legtöbb esetben a fölületes embernél hiányzik a szellemi képesség bizonyos kérdések iránt, mivel azokkal sohasem foglalkozott, vagy nagyon hiányos volt az oktatása. Gyakran oka a helytelen nevelés is. Nem szoktatták arra, hogy megerőltesse magát és kitartóan dolgozzék. A balga szülők elnézték, hogy a drága időt, az ifjú éveket elpazarolja és elvesztesse. Csak a testi ápolással törődve, érdeklődést keltettek benne a hiúság, a pipere és élvezetek iránt, sohasem tanulta meg az a szegény gyermek, hogy az élettel majd komolyan is szembe kell néznie.

A fölületes családban sohasem szoktak vallásos, tudományos vagy általános érdekű dologról beszélni, így szellemileg üres környezetben növekedik föl, s elhanyagolva a szülőktől, akik szórakozást a házon kívül kerestek, nem tapasztalhatta a szerencsétlen, hogy komolyabb célért van e világon.

Hányán, de hányan vannak, akiket a szerencsétlenségek iskolája tanít meg ridegen a nagy igazságokra, s kegyetlenül fölriasztja eddigi üres, édes álmodozásukból. Ott, ahol nehéz harcot kell vívni a létért, ahol nehéz testi és szellemi munka tölt ki minden percet, ott nincs, nem lehet fölületesség. Ám van az életnek egy tere és pedig a legmagasztosabb; a munkálkodásnak egy neme, a legfontosabb és legnemesebb, ahol mégis mindnyájan fölületesek vagyunk, s ez: saját lelkünk üdvének munkálása. Itt sohasem szánthatunk elég mélyen, sohasem lehetünk elég szorgalmasok, hogy gyöngeségeink vadhajtásait mind kiirthassuk. És ez az a munka, amely a legtöbb emberre nézve szokatlanul fáradságos és hosszadalmas.

Az a talaj, amelyet sohasem munkálnak meg kellően, nemsokára fölmondja a szolgálatot és mostohán fizet. A nemes vagy hasznos kövek csakhamar kifogynak a bányából, hacsak úgy rabló módra aknázzák ki. Így van a lélekkel is, ha nem hatolunk titkaiba elég mélyen, hanem csak a felszínen maradunk, itt-ott szakítunk ki egy-egy vadvirágot, de a gyökeret bennhagyjuk.

Mily hamar foglalja el az igazi, mély vallásosságnak helyét a szokássá vált fölületesség. A hit talaja eliszaposodik a lélekben, beszakad, mint a part, melyet hullámok tépnek le darabonként, ha nincs erős gátja, mely ellenállhatna. Egyik gyónás olyan, mint a másik; a hibák ugyanazok maradnak; a talentum nem kamatozik; a kegyelem nem gyümölcsözik. A lelki életben való fölületesség a legáltalánosabb, de legsúlyosabb rákbetegség, amelyben a legtöbben, vagy mondjuk, igen kevés kivétellel – valamennyien szenvedünk. Odatapadunk úgyszólván a fölszínre; nem emelkedünk föl a mennyekiekhöz, és nem mélyedünk bele saját nyomorúságos voltunk szemléletébe.

Mi tehát a teendőnk? Dolgoznunk kell! Szívünk mélyéig kell ásnunk; hibáinknak gyökereit is ki kell tépnünk; rossz hajlamainkat tövestől ki kell irtanunk, és ezt a munkát szünet nélkül folytatnunk, míg csak utolsót dobban szívünk. A földi, a mindennapi élet vásáros zaján fölül kell emelkednünk! A hit örök igazságai legyenek a gát, amelyen a csalfa világ hullámai megtörnek; a világító torony, mely az Isten tündöklő világosságában az örökkévalóság kikötőjébe vezető utunkat beragyogja.

Keressétek azt, ami fönn vagyon, – mondja Szent Pál – hol Krisztus ül Istennek jobbján, ne pedig azt hordjátok elmétekben, ami e földön van. (Kol 3,1.2)

Kíváncsiság

Bizony én nem vagyok kíváncsi, – így szól egyik-másik férfi olvasóm, (a nők közül kevesen merészkednek e kijelentést megkockáztatni). „Tudom, hogy sok hibám van, de kíváncsi nem vagyok.” Lehet. Némely ember, különösen férfi, nem oly gyöngé e tekintetben; bizonyos büszkeség tartja vissza, s a kíváncsiságot a „gyöngébb nem” privilégiumának tekinti.

De vajon nem izgatta még kíváncsiságodat semmi? Talán nem adsz semmit színházra, színdarabokra; nem kerül önmehtagadásodba a kirakatok előtt elmenni anélkül, hogy megállnál előttük? Talán nem törödsz az embertömeggel, amely kíváncsian állja körül a tehertől összeroskadt szegény vonagló párát; talán nem hallgatsz a város pletykájára, s nem olvasod el újságodban a „vegyes hírek”-et? Mindezt a „hivatásos kíváncsiak” teszik, s te nem számítod magad ezekhez. De vegyük például ezt az esetet: főnököd valami fontos, titkos aktát feled íróasztalodon; nem éreznél magadban kísértést, hogy egy pillantást vess bele? Kitüntetések, előléptetések, fizetésemelés vannak kilátásban; emlegetik a te nevedet valamely tekintélyes állás betöltésénél, – elég erős vagy-e, hogy mindez hidegen hagyjon? Vagy talán izgat valami sokat emlegetett dráma, egy szenzációs regény, vagy azt gondolod, hogy a kiállításon föltétlenül meg kell nézned néhány festményt, jöllehet nem csekély aggályod van azok moralitását illetően...

A kíváncsiságnak sokféle faja és fokozata van, s teljesen senki sem ment ezektől a földkerekségén. Ósanyánktól örökségképp szállott reánk, aki bizony nem véletlenségből kacérkodott a tiltott fa gyümölcseivel.

De beszéljünk csak komolyan erről a dologról, mely fontosabb, mint hinnők. Az a vágy, hogy valami újat, mi érzelmeinket vagy az érzékeket ingerli, megtudjunk, nemcsak a köznap élet apróságaira szorítkozik. A kíváncsiság élődi, amely nemcsak a földön csúszik, hanem a hatalmas, büszke fákat is körülfontja, s megfosztja éltető nedvüktől.

A kíváncsiságot közönségesen gyöngeségnek minősítik, s talán azért is tulajdonítják a gyöngé nem „kiváltságának.” De jogtalanul. Senki sem akarja önmagának hibául felróni a kíváncsiságot; tudásvágyának szeretik minősíteni. Pedig helytelenül, mert a tudásvágy, – nemes értelemben véve – erény; a kíváncsiság pedig messze jár az erénytől. Húzzuk csak le a farkasról a báránybőrt, s nézzük a különbséget a tudásvágy és kíváncsiság közt. Itt szem előtt tartjuk a nagy tudóst, Szent Tamást.

A tudásvágy az értelemnek megfeszített működése valamely igazság megismerésében; buzgó törekvés valami hasznos tudnivaló elsajátításában; nemes kutatása a jónak és igaznak. A kíváncsiság azonban nélkülözi az erkölcsi értéket és a magasabb célt; csak az újság ingere vezérli. Végső célja nem az igazság megismerése, mert a tárgya is alantas, hiszen a mindennapi események és felebarátunk tettei képezik tárgyát: ha tudásvágy is lenne, kielégítésében önmaga a hiú végcél.

A tudásvágy az erősség erényével legyőz minden nehézséget; eltávolít minden akadályt; mélyre hat. A központ, a cél, amely körül kutatása forog, a legmagasztosabb, a legjobb és a legnemesebb: Az Isten.

A kíváncsiság fölszínen halász; törekvése a változatosság, a tudáskodás, nem a mélység; az alázatosság. Jöllehet sokat tudok, de „szeretnék mindent tudni,” szól Wagner, Faust famulusa, aki klasszikus képviselője a tudós kíváncsiságnak. A tudásvágy bölcs mérséklettel határt szab az emberi értelem ama természetes ösztönének, hogy mindent megtudjon és megértsen; míg a kíváncsiság elveszíti a gyeplőt, csakhogy oltsa a mindent tudni vágyás szomját. Igaz, van hamis tudásvágy is, amely távol az erénytől, nemtelen célt szolgál. Hiú hírnév sarkallja ezt, és fölfuvalkodottá tesz; a kincshajhászás szolgálatában áll, és a mammon rabszolgaságába hajt; vallási vagy politikai gyűlölettel telve Isten és egyháza ellen dühöng, s ezek megrontására irányul munkálkodása.

A kíváncsiság mindig fölületes, s azért ártalmatlannak tűnik föl, és mégis mennyire le tudja kötni az ember egész lényét?! Mit nem tesz az ember, hogy e gyöngeségét kielégítse: mennyit olvas, kérdezősködik, és kutat... A tudásvágytól még abban is különbözik, hogy olyan dolgokat szeret kutatni, amelyek nem szükségesek, nem hasznosak, sőt sokszor károsak is.

Ami nem tartozik hivatáskörünkbe, azt nem is szükséges tudnunk, és ennél fogva talán fölösleges, sőt igen gyakran legfontosabb kötelemünk teljesítésében hátráltat is. Nehéz lenne természetesen minden mellékérdeket, minden szórakozást eltüntetni önmagunktól, de vigyáznunk kell, nem szabad engednünk, hogy a kíváncsiság uralma alá kerüljünk. Vannak dolgok, amelyeknek ismerése némely hivatásban szükséges, míg a másokban veszedelmes. Az orvos kell, olyan dolgokat tudjon, amelyekhez nekem semmi közöm: a művész lát olyasmiket, amelyeket nekem jobb nem látnom; a kritikus olvas több olyant, amire nekem nincs szükségem.

Amit tudnunk nem szükséges, az igen gyakran káros ránk nézve. Vannak emberek, kik korlátlan, rendetlen tudásvágytól ösztönöztetve mindenféle könyvet összeolvasnak, olyant is, amely állásuknak és műveltségüknek színvonalát meghaladja. Ez is kíváncsiság. Könnyen túlbecsülésre, hézagos kiművelésre vezet, s következőleg elégedetlenné tesz.

Amit nem szabad tudnunk, attól tartózkodjunk. A titokzatos és tiltott dolog különös ingerrel bír a kíváncsira. A titkokba behatolni, azokról levonni a leplet s terjesztetni; ebben különös kedvét leli a kíváncsi. A tiltott dolgok fürkészése már igen sok szerencsétlent az érzéki örömek tekervényes útjaira s onnan az örvény szélére juttatott. Mondhatjuk bátran, a kíváncsiság nem jó barát. Igen sok időnket rabolja el, amit sokkal hasznosabb dolgokra fordíthattunk volna. Vannak egyének, akiknek nincs idejük templomba járni, jó könyvet olvasni; vannak szülők, kik nem érnek rá gyermekük nevelésével foglalkozni, családjukkal törődni, de akik kíváncsiságuk kielégítésére társaságokban, mulatságokban és kétes olvasmányok mellett sok-sok órát pazarolnak el.

A kíváncsiság tulajdonképpen egyik oka a sokat felpanaszolt szórakozottságnak az imában és munkában. A kíváncsiság könnyelművé tesz a beszédben és véleményben; elhamarkodottá az ítéletben és szeretetlenné mások iránt. Megrabol anyagi és szellemi téren, időben és munkában, imában, pénzben és egészségben. A kíváncsi sok veszélyes kísértést szerez magának szemei, fülei, nyelve és szíve által. Valamint a kíváncsi vörösbegy addig-addig röpköd a csalétek körül, míg a rejtett hálóbá kerül, – s valamint a kíváncsi Dina, Jákob pátriárka szép leánya, a hevitaiai ünnepségét és vendégeit ment nézni, de Sichem hatalmába esett: úgy van az mai nap is számtalan balga kíváncsival. Legyünk azért óvatosak és vigyázók, mert az ellenség, mint ordító oroszlán jár körül zsákmányra lesve, és a kíváncsi beleesik hálójába.

Komoly foglalkozás, a hivatásbeli kötelességek lelkiismeretes teljesítése, az időnek célszerű fölhasználása meg fog bennünket óvni a könnyelmű kíváncsiságtól. Keveset törődjünk másokkal, hacsak a kötelesség és szeretet nem kívánja. Miért avatkoznánk embertársaink magánügyeibe, midőn sokkal fontosabb dolgok is vannak, melyekkel foglalkoznunk kellene?! Ott van lelkünk örök üdve! Balga és csalékony a világ öröme; hiú, kápráztató a fénye és csábító a jóléte. Ha keresztény lemondással elzárjuk szemünket és fülünket csábjai elől és erős elhatározással hozzuk meg ezen áldozatot, ha lemondunk az érzéki vágyakról és kívánságokról, más magasabb, nemesebb szellemi örömöket élvezünk. Előíze ez azon mennyei örömeknek, amelyek szomjunkt csillapítani fogják egykoron örökre. Itt a földön arra legyünk kíváncsiak, ami ott fönn vár reánk.

Szórakozottság

Ha a szórakozottságról esik szó, csaknem mindenki tud néhány példát fölhozni, egy-egy anekdotával mulattatni. Rendszerint tudományos férfiak, tanárok a hősei a szórakozottságnak. Róluk ezer meg ezer nevetető adoma, élc jár szájról-szájra. Ilyen ez is: egy tanár a saját lakásának ajtóján olvasta, hogy a lakó nincs otthon. Fejcsóválva távozott. Másik adoma: egy természettudós egyik kezében békát tart s vizsgálja érverését, a másikban óráját nézi; majd bedugja a békát a zsebébe, az órát pedig bedobja a vízbe ...

Bocsánat merész kijelentésemért, de én állítom, hogy ezek az emberek tulajdonképpen nem szórakozottak, hanem ellenkezőleg: nagyon is összeszedettek. Csakhogy nem ott, ahol kellene! Lélekben mindenestre nincsenek ott, ahol, legalább a gyakorlati élet fogalma szerint, kellene lenniök; minden gondolatjuk szokatlan összetartó erővel szerintük fontos tárgyakra van irányítva. Ezt az állapotot nem lehet igazában szórakozottságnak nevezni. A szórakozottság fogalma magával hozza a gondolatok nyugtalan, összetartás nélküli szétszóródását; a latin disztrakció is erre utal: a gondolatok diszharmoníájára. Szétfutnak a gondolatok, mint kénese, vagy mint a kéményben a szikrák; avagy körülropködnék, mint a táncoló szúnyogok a lenyugvó nap sugaraiban, és hiába erőlködünk, hogy egy helyen összetartsuk őket. A fönnehlített emberek azonban oly szilárd és érdekes pont köré koncentrálják gondolataikat, hogy semmi másra nem kaphatók, és ők maguk azt sem tudják, hol vannak, és mit tesznek.

Senki sem fogja szórakozottnak nevezni az imádság nagy hőst, ki környezetét nem veszí észre; kit a mindennapi élet szükségletei nem zavarnak. Azért nem szórakozott az olyan, ha – mint Szent Bernát – nem tudja: hogy a kolostor nagy termének hány ablaka van. És – mint Szent Makárius – nem tudja, hogy milyen ételt tálaltak föl neki.

Jól meg kell különböztetnünk ettől azt az üres lelki tétovázást, aminőt vérszegény, ideges vagy erkölcsileg elzüllött embereknél tapasztalunk, akik öntudatlanul, szinte lélek nélkül mereven bámulnak az üres levegőbe.

A szórakozottság oly állapot, amelyben gondolataink egészen távol eső dolgokra irányulnak, s nem arra, amivel éppen foglalkozunk. Rendesen azt az állapotot értjük alatta, amelyben gondolataink korlát nélkül céltalanul csapongnak. A szórakozottság elvon tárgyunktól.

A szórakozottság ebből kifolyólag lehet szándékos, öntudatos is, s ez értelemben a szórakozást üdülésnek nevezzük, mert szellemileg megkönnyít. A szórakozást kereshetjük, de a szórakozottság aligha szándékos, mert olyan állapot, amelyben szenvedünk. Tehát gyöngeség.

Gyöngeségnek mondható, minthogy nélkülözzük benne a szellem fölötti teljes uralmat, mely mintegy álomszerűen megszűnik. Szeretnők gondolkodó képességünket összetartani, de nem sikerül, vagy azért, mivel nincs elég akaraterőnk, vagy nem fejtünk ki elég energiát; vagy azért, mivel a fékezetlen képzelő erő nagyobb befolyást nyer az akarat fölött, vagy pedig a kimerült értelmi erő megtagadja a szolgálatot. Minél nehezebb, elvontabb és érzékeinkkel észre nem vehető a tárgy, amellyel foglalkozunk, annál könnyebben elterelődik róla a figyelem. Ezt a tapasztalatot teszi már a gyermek is, akinek a számtani föladat, vagy a logikai következtetés a legkeményebb dió, melyet szívesen félredob, hogy egy könnyű fordítás vékonyhéjú manduláján rágcsáljon. A legfőnségesebb, legmagasztosabb, amivel csak lelkünk foglalkozhatik: a hitnek természetfölötti igazságai, maga az Isten. Éppen azért az imádság mindenekelőtt és mindenekfölött sok kísértésnek van kitéve. A szórakozottság az imádságnál oly állapot, amelynek terhe alatt többé kevésbé mindannyian szenvedünk. Az imádságban az emberi szellem a természet fölé emelkedik, túllépi annak határát, s az érzékeket, melyek az isteni természetet nem tudják megérteni, elhagyja. Ez a lélek győzelme a test fölött. Érthető, hogy ebben az állapotban, amely a szellemet egészen leköti, és Istennel hozza közeli érintkezésbe, igen nehéz, sőt emberileg szólva, csaknem lehetetlen sokáig lennünk. Az érzékek

csakhamar jelentkeznek. Azok is élnek, s jogot követelnek. Olyanok, mint a gyermekek, akik előtt a felnőttek társalgása érthetetlen, s ezért hosszadalmasnak találják. Az anyához tolakodnak tehát, s értésére adják, hogy már elég is lenne. Az ima ideje alatt személyek, tárgyak, helyek és az élvezetek minden faja tarka összevisszaságban lebegnek a lélek előtt, s ha meg nem fékezzük képzeletünket kellő időben, teljesen hatalmába keríti igen könnyen az egész embert.

A szórakozottság bizonyos fokú lelki kuszáltság. Az ellene fölvett küzdelem kétségkívül egyike a legmakacsabbnak és legbizonytalanabbnak, amelyekkel meg kell vívunk a lelki életben. Pedig a harcot mégis föl kell vele vennünk, s folytatnunk kell állhatatosan, mivel az emberi természetnek a szórakozottságtól egészen megszabadulni lehetetlen. Megszégyenítő adó ez, amellyel tartozunk természetünk alantasabb részének. De jól megértjük, nem saját jószántunkból. Sohasem szabad – legalább imában – tudatosan és szándékosan átadnunk magunkat a szórakozottságnak; különben már a szórakozottság fogalma is, amint itt azt látjuk, kizárja a szándékosságot.

A szórakozottság ellensége a komoly munkának és mindenekelőtt az imádságnak, sőt mondhatnók: azoknak uralkodója lelkünkben. Nagyon szükséges azért ezt jól ismerni, ha rajta győzelmeskedni akarunk. Nemét tekintve igen sokféle; éppen olyan különféle tulajdonságaiban is. Tárgya minden lehet, amit már egyszer láttunk, olvastunk vagy gondoltunk. Leginkább osztályozható okait tekintve. A hírneves aszkétikus író, P. Fáber, a szórakozottságnak öt nemét különbözteti meg, amelyek a lelket szórakoztatják, s a képzelő tehetséget idegen képekkel töltik meg. Szerinte okai a következők: 1. A megrongált egészségi állapot. 2. Istentől jövő megpróbáltatás. 3. A gonosz szellem. 4. Saját egyéniségünk bűnössége és 5. nem bűnös volta. Az okokat vagy forrásokat tehát részben önmagunkban, részint önmagunkon kívül kell keresnünk. Az utóbbiak megpróbáltatások vagy kísértések, melyeket nem idéztünk elő, de nem is akadályozhattunk meg, de amelyekkel szemben határozottan kell viselkednünk. Az előbbieket bűnös természetünk idézi elő, és pedig vagy a test, vagy a szellem gyöngesége. Az ilyen kísértések a leggyakoribbak, és nekünk nagyon szükséges tudni, miként kell azokat megelőzni vagy fogadni, nehogy lelkünkre nézve károssá váljanak, vagy ami rosszabb, saját hibáinkból beleessünk a kelepcebe. Hibáinkon kívül keletkeznek, ha egészségünk gyöngeségének, fölizgatott, beteges idegrendszerünknek, avagy a kimerültségnek következményei. Vagy ha túlságosan élénk képzelőerőnk a bennünk szunnyadó szenvedélyeket és a velünk született kíváncsiságot szórakozottsággá változtatja, amikor is a képzeletek, mint szűnyoghad, rohannak meg minket.

A szórakozottság akkor ered saját hibáinkból – eltekintve attól, hogy szándékosan tápláljuk – ha a közönyösség, lanyhaság, kíváncsiság, az önmegtagadás hiánya, az imához való hiányos előkészület, az érzékek zabolátlansága idézi elő. Akár önhibáinkból erednek, akár nem, mindenkor tökéletlenségnek minősíthetők, amelyek azonban Isten kegyelmével megjavíthatók, ha teljesen meg nem is szüntethetők. A társadalmi életben a szórakozottság nevetségesnek tűnik föl, s a szórakozott sok gúnynak van kitéve. A lelki életben megalázó, s ha elmerülünk benne, szomorú, sőt bűnös állapot. Minél jobban belemélyedünk foglalkozásainkba, minél inkább érdeklődünk kötelességeink iránt, annál kevésbé tud a szórakozottság elvonni. A szentek annyira el voltak telve Istennel s annyira hozzá voltak kötve, hogy imában elmerült lelkük egészen megfeledezett a földről. Csak bírnók mi is az ő élő hitüket?!

Lennénk csak mi is oly tisztelettel, szeretettel iránta, s éreznők, mint ők Isten jelenlétét... De ne csüggedjünk azért, ha buzgóságunkat az imádságban majdnem megbénítja a szórakozottság, mert az összeszedettség kegyelem, mellyel Isten megajándékoz, ha megérdemljük, s ránk nézve hasznos. Különben a szórakozottság elleni küzdelmet az imán kívül kell megvívunk. Mindaz, ami foglalkozásaink rendjét és gondolatvilágunkat szabályozza, be fogja valamennyire a szórakozottságnak is a forrásait tömni. Tehát mindenekelőtt jó és célszerű napirend szükséges, amely kötelességeinknek kijelöli a helyét és idejét Isten, a világ és önmagunk iránt. P. Fáber szerint nagyon tanácsos hozzászoknunk, hogy

minden, még legcsekélyebb teendőinket is oly tökéletesen végezzük, amint csak lehet, azaz tiszta szándékkal, nagy pontossággal és hűséggel. Amit teszel, azt egészen tedd, s úgy jó lesz. Mindent Istenért, Isten jelenlétében és Istennel. De jól fontold meg előbb, amit tenni akarsz: mi célból és kiért? Ez minden foglalkozásunkra vonatkozik, első helyen azonban a legfontosabbra és legnehezebbre: az imára. *Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek*, így szól az Úr; semmit, de legkevésbé az imádságot, mert itt érintkezünk az Istennel. Szent Benedek így szól: „Ha hatalmas, előkelő urakkal tárgyalunk, s tőlük kegyet óhajtunk kieszközölni, mily tiszteletteljes, alázatos viselkedést tanúsítunk?! Mennyivel inkább kell lelki tisztasággal és alázatos lelkülettel közelednünk Istenhez, mindenek Alkotójához és Urához!” Az imádságra tehát elő kell készülnünk; az áhítatot kérnünk kell, és a szórakozottságot teljes szívünkben kerülnünk, s ha mégis megtámadna bennünket, kiapadhatatlan türelemmel és szelíd határozottsággal vissza kell vernünk e támadásokat.

Minél inkább megbarátkozunk az Isten jelenlétének gondolatával, s hozzászokunk, hogy lelki szemeinket munka közben is feléje irányítsuk, mint Szent Gertrud, s Őt egy-egy röpmával üdvözljük, annál kevésbé fog akkor sikerülni, hogy a szórakozottság minket hatalmába kerítsen.

Ne veszítsük el kedvünket, s ne csüggedjünk, ha ez a munka néha nagyon nehezen megy, s talán eredménytelen munkának látszik. Igaz, hogy ez a szentek tudománya, de ők is csak emberek voltak, mint mi. Számat kell vetnünk gyöngeségeinkkel, de békét kötni velük nem szabad. Szórd szét, és uralkodni fogsz fölötte, – hangzik egy régi mondás. Ez a mi ellenségünknek is taktikája, aki lelki erőinket akarja szétszórni, elszórakoztatni; lelkünk vizét igyekszik zavarossá tenni, hogy abban halászhasson. Mi azonban szívleljük meg ezt a közmondást: Az összeszedettség tesz erőssé.

Az összeszedett lélek uralkodik önmagán és győzedelmeskedik ellenségei fölött is...

Feledékenység

Csaknem elfeledtük a „feledékenység”-et, ami mindenesetre vétkes feledékenységgé lett volna, mert ez a mi fő és kedvelt gyöngéink egyike. De íme, hibáról beszélek, mielőtt még meggyőződöttünk volna, hogy vajon lehet-e a feledékenységet egyáltalán hibának nevezni?! Hol maradna akkor a mi becézett mentegetőzésünk: „Ah! ezt elfeledtem.” Már gyermekkorunkban ez volt a kész mentségünk: Elfeledtem, tehát nem az én hibám. De ez nem mindig használt nekünk. Sőt talán éppen ilyen mentegetőzés miatt kaptunk büntetést.

Rendszerint ártatlannak tartja magát a feledékeny ember abban a tudatban, hogy a „mala fides,” a rossz akarat nem volt meg nála. Bizonyos, hogy tiszta öntudat és határozott akarat nélkül nem vétkezhetünk súlyosan és ebből kifolyólag az önmagában súlyos mulasztás is a feledékenységgel enyhébbé lesz. Hanem azért a tanuló az elfeledett leckével vajon keresztül megy-e? Vagy pedig a katonának, aki fegyverét elfeledi, vagy a hírnöknek, aki a megbízást feledte el, elengedik-e a börtönt, vagy a dorgálást? Épp oly kevésbé, mint ahogyan nem engedik el a bankhivatalnoknak a pénzbüntetést, ki a kassza kulcsát a fiókban feledte, vagy az énekesnőnek a pirongatást, ha elmulasztotta feledékenységből a próbákat.

A feledékenységgért bűnhődni kell; sőt az többnyire önmagát bosszulja meg. Az elfeledett esernyő és vasúti jegy, az elfeledett találkozó épp úgy, mint a zsebben feledett levél, nagyon is érzékeny veszteséget idézhetnek elő, és még ráadásul dorgálást, büntetést is vonhatnak maguk után; könnyen érthető tehát, hogy igen nehéz a feledékenységgel ügyvédi szerepét játszani. Isten és saját lelkiismerete előtt talán még mentheti magát az ember, de a saját hibájából eredő kárt annak minden következményeivel együtt neki egyedül kell viselnie.

Így tehát besoroztuk a feledékenységet a gyöngeségek közé; foglalkozzunk most már annak lényegével és jelentőségével.

Mit jelent ez a fogalom: elfeledni? Azt, hogy valaminek a képe elmosódott emlékezetünkben, vagy hogy valami jelenleg nincs emlékezetünkben.

Az emlékezőtehetség lelkünk egyik főereje. Tágas raktárnak nevezhetnők, amelyben Szent Ágoston szerint igen nagy mennyiségű és sok minőségű kép van fölhalmozva. Emlékkönyv az, vagy jegyzőkönyv, amelyen minden föl van írva, ami csak az érzékek ajtaján behatolt, s mit a lélek mint benyomást fölvelt. Mindez nincs elveszve, hanem hűségesen megőrizve, egy hang sem hangzott el végképpen, az illat sem szállt el teljesen; egy képzet sincs eltörülve. Az emlékezet képes mindent megőrizni, s visszaidézni. És ki hinné, hogy sokkal tökéletesebb visszaidézője minden benyomásnak, mint a fonográf, az az üres, holt gépezet, amely a publikum csodálatára a beleadott hangokat újból visszaadja. Szent Ágoston a benyomások fölidézését az állatok kérődzésével hasonlítja össze. Nekünk épp úgy, mint az értelmetlen állatoknak, öntudatlan emlékezetünk is van, amely képesít minket, hogy a test fönntartására, táplálására irányuló ténykedéseket minden további megfontolás nélkül megcselekedjünk, vagy pedig valamely betanult dolgot gépiesen ismételjünk.

Az emlékezetnek öntudatos működése azonban csupán az eszes lények tulajdonsága, amellyel képesek vagyunk a fölvelt benyomásokat szabadon fölidézni és kombinálni, vagyis egyesíteni. Értelme, ítélőképesség, következtető tehetség, szóval az összes lelki erők az emlékezet többé-kevésbé tökéletes állapotától függenek. Istennek milyen nagy áldása tehát a jó emlékezet!

Ha emlékezetünkben valamely fölvelt kép eltöröltődött, nincs jelen, vagy föl nem található, akkor azt szoktuk mondani, hogy „elfeledtük”. De nem mondhatjuk, hogy mindenkorra el van veszve, mert ha keressük, eszünkbe jut, hogy elfeledtük. Csak az öntudatunkban nincs meg; nem tudunk rájönni, azaz nem tudjuk érzékeink elé hozni.

A feledés lehet szándékos, vagy önkénytelen; ez teszi bűnné vagy erénnyé. Ha szándékosan feledjük a rosszat, az igazságtalanságot, mely rajtunk esett, az nemes lelkűség, nagylelkűség,

lelki erő. De ha elfeledjük a jótéteményeket, az ígéreteket, a jó föltételeket, mert homokba írtuk azokat és nem kőbe, ércbe, vagyis fogékony szívünkbe: az hálátlanság, hűtlenség, – közönséges lelkületre vall.

A feledékenység megszokott, nagyon gyors elfeledés: az emlékezőtehetség gyöngesége, amely a benyomásokat annyira nem képes megtartani, megőrizni, mint a szita és vesszőkosár a vizet. A jó emlékezet gyorsan fölveszi, híven megőrzi és megbízhatóan visszaidézi a tárgyakat; a rossz emlékezet nem tudja megőrizni, nincs benne rend és világosság. Bizonyos, hogy az ilyen emlékezetet nem lehet oly szigorú számadásra vonni a feledékenységért – fontos dolgokban, mint a jó emlékezetet.

A feledékenység idült betegség, és mint ilyen, szelíden és türelemmel kell elbánni. A pszichológusok és orvosok az emlékezet megbízhatóságának problémáját sokat kutatták. Egyesek azt mondják, hogy tisztán a testi állapottól függ, és hogy a feledékenység „az agyvelő szürke állományának betegsége”. Mi semmi esetre sem akarjuk kétségbe vonni, hogy némely embernél tényleg fizikai okokra vezethető vissza. De aki ebben a gyöngeségben szenved, azt sem menthetjük föl teljesen a felelősség terhe alól. Manapság az a törekvés, hogy minden erkölcsi okot valamely testi hibára, gyöngeségre vezessenek vissza, minek következtében már a tolvajoknál és rablóknál is megtalálják az agy beteges elváltozását. Ez azonban az összes erkölcsöket fölforgató tudomány; hisz így helyesebb lenne a meglevő fegyházakat és börtönöket kórházzá és örültek házává alakítani át.

Azon elmélet mellett, hogy az érzéki benyomások, mint a viaszlenyomatok, megőriztetnek az agyban, szól mindenestre az a körülmény, hogy az emlékek aszerint, amint kisebb, nagyobb hatást gyakoroltak, frissen, elevenen megmaradnak. Később ez az erő, mely képeket rögzít meg, amidőn a benyomások már nem oly erősek, nem oly finomak, hovatovább jobban és jobban meggyöngül. De ez a magyarázat nem vonatkozik a lélek összes tehetségeinek működésére.

Nem menthető föl a feledékenység teljesen az erkölcsi hiba terhe alól. Saját öntudatunk vádol minket. A feledékenység nemcsak az agy gyöngesége, hanem a szívé is. Vagy mi nem vésztük be jól a fölvetett benyomást talán fölületességből, közönyből, restségből vagy kevélységből, vagy pedig nem jól soroztuk be a rendszeret, az érdeklődés vagy tiszta fogalom hiánya miatt; így az emlékezés gyöngé vagy zavart; fölületes avagy zavart az emlékezet is. Ismétlem, a feledékenység gyakran a szív gyöngesége, s többnyire a kevélységben vagy önszeretben gyökerezik. Amit elfeledtünk, azt kevésre becsültük. Elfeledünk egy személyt, egy tárgyat egy másik kedvéért, amely előttünk fontosabb, vagy pedig saját érdekeink előretolása folytán. Más valami foglalkoztat minket, s azért elfeledjük, amit nem kellene felednünk. Minél inkább szívünkön fekszik valami, annál kevésbé van kitéve az elfeledés veszedelmének. Az önző bizonyosan nem feledi el önmagát soha, s azt sem, amire szüksége van, vagy amit kíván. Ott bizony nincs gyöngé emlékezet, ahol a saját érdekünk jön kérdésbe. Kérdezzük csak meg önmagunkat, s pirulnunk kell. Ha a mélyebb benyomások elmélete való igazság, akkor bizonyosan bevesszük a szürke állományba azt, ami nekünk kellemes és hasznos; de más emberek dolgai, amelyekkel keveset törődünk, alig vésődnek be emlékezetünkbe, és hamar elmosódnak a benyomások.

No és nem a mi hibánk ez? Ami bennünket izgat, ami tetszik, ízlik vagy hiúságunknak hízeleg, arra kétségkívül gondolunk a kellő időben. Senki sem feledi el az ebédjét. Igaz, hogy erre már a gyomra is emlékezteti, de hiszen a kötelességünkre meg lelkiismeretünk emlékeztet. Ez utóbbi esetre nézve a jó emlékezetet kötelességtudásnak nevezzük, a rosszat pedig kötelességhiánynak. *Hogyan feledhetné el az anya gyermekét?* – mondja a Szentírás, és a zsoltáros mintegy önmagát dorgálja: *Ha terólad megfeledkezném, Jeruzsálem! legyen feledve az én jobbam. Nyelvem száradjon ínyemhez, ha nem gondolok rád.* A feledékenységet tehát a leglényegesebb dolgokban átokra méltónak tartja. S gondoljuk meg, mily keserves lenne nekünk, ha minket elfelednének, mikor számítunk a megemlékezésre. Ne tartsuk csekélységnek

a szívtelenségből eredő feledékenységet. Az evangéliumi dúsgazdag megfélekezett a szegény nyomorult Lázárról és a pokolba taszított.

Mi azonban itt a feledékenységről mint emberi gyöngeségről beszélünk, nem pedig az istentelen feledékenységről legszentebb kötelességeinkben. Mi feledékeny barátaink iránt, akik talán igen szeretetreméltó egyének, nagyon igazságtalanok lennénk, ha feledékenységet szívtelenségnek bélyegeznénk. Pedig talán mi önmagunkat még több joggal sorozhatnók azok közé. Azt állítottuk, hogy a benyomást nemcsak mélyen kell bevésnünk emlékezetünkbe, hanem rendeznünk is kell. Az emlékezet egy raktár. Mit ér azonban, ha ott rendetlenül hevernek össze-vissza hordó, zsák, láda, áruk, úgyannyira, hogy magunk sem találunk meg semmit.

Hasonlítható az emlékezet még amolyan ősrégi almáriumhoz is, melynek ezer és egy fiókja van. Aki jó rendet tart, az ismer minden fiókot s annak tartalmát; mindenütt az van, ami oda való és mindenről van tudomása.

Vagy hasonlítható még az orgonához, amelynek számos változata van. A művész minden gombocskát ismer rajta; tudja, hol kell nyomni vagy húzni, hogy az igazi hangsorozatok megnyíljanak; érti a módját, hogyan kell kombinálni és variálni; mesterileg kezeli az egész szerkezetet és ügyes kezei kellemes hangokat csalsnak ki a hallgatóság gyönyörűségére. De ha ott valami nincs rendben, a gépezet nem jól működik. Ha zavar áll be, vagy pedig kontárkodik valaki rajta, akkor olyan diszharmónia keletkezik, hogy sietve menekül mindenki. Így áll a dolog a rendezetlen emlékezettel. Olyanná lesz ez, mint valami faliszekrény régi házakban, amelyet lomtárnak lehetne nevezni. Mindent beledobnak, ami útban van, s a szobában tűrhető rendet teremtenek ezzel. De nézz csak be a szekrénybe, és keresd ott azt, amire szükséged van! Ott fekszik a házi sapka a szemüvegen és a Szentírás az ételmaradékok között...

A feledékenységet igen szeretik a fej vagy az idegek gyöngeségével mentegetni. Föltéve, hogy testi gyöngeségünk a benyomások megrögzítésénél, rendezésénél, a képzetek följújtásánál bénító, gyöngítő hatással van: mégsem tagadható, hogy a főhiba a rendszeretet, pontosság és figyelem hiányában keresendő. Az ember szórakozott, más dolgokkal foglalkozik, saját érdeke forog fejében, és így csak hanyagul beledobja az emlékezet lomtárába azt, amit szépen rendeznie kellene. Az emlékezet arzenálja a képzeteknek. Ez sem tud semmit teremteni; azt kell elővennie, amit az emlékezetben talál. Azt értékesíti, és képzettársítás által megsokszorozza. A tapasztalat azonban azt bizonyítja, hogy a túlságos élénk képzelműek, többnyire feledékenyek. Az emlékezet csak ezen tehetség számára dolgozik, és olyannyira igénybe van véve, hogy másra és másnak szükségleteire nem gondolhat.

A köznapi életben a feledékenység éppen a kicsinyeskedésben nagyon komikussá válik; nevetségessé teszi az embert, de kár nélkül. Többnyire nagy szellemű emberekkel eshetik meg ilyesmi, kik annyira el vannak foglalva terveikkel, munkáikkal, tanulmányaikkal, hogy a külvilágról teljesen megfélekeznek. Ha azonban a feledékenység kárt okoz a hivatásbeli kötelességekben, vagy pedig a családban a köteles szeretetet és hálát sérti meg, – ez már komolyabb elbírálást követel. A feledékeny néha saját maga szenved legtöbbet a gyöngesége miatt. Különbözik gyakran szükségtelenül panaszkodunk emlékezetünkre, mert sokszor igen sokat kívánunk tőle. Az ember nincs soha megelégedve emlékezetével, de sohasem elégedetlen saját ítéletével.

A feledékenység a helytelen nevelés következménye. Vagy a szülők hibája, vagy önmagunké. Még a mnemotechnika szabályának ismerete és alkalmazása nélkül is gyakorolni kell az ifjú emlékezetét, erősíteni, szoktatni és pedig fokozatosan a kötelességérzet fejlesztése által. Nem kell éppen Themistoklesnek lennünk, aki 20,000 polgárt néven ismert; Cézárnak, aki egy időben 10 írnokának különböző dolgokat mondott tollba, vagy nem Mezzofantinak, aki 58 nyelvet beszélt: de kétségtelen, hogy gyakorlat és iskolázás által jelentékenyen megjavul az emlékezet, s hosszasan megtartja és biztosabban visszaadja a fölvelt benyomásokat.

Mindenekelőtt pedig állítsuk az emlékezetet a szeretet és hála szolgálatába. Isten sohasem feled el bennünket. Senkit és semmit. Még egy veréb sincs kitörülve a jó Isten emlékezetéből. S ha szívünk igaz hálától lángolna, hogyan lennénk mi képesek Istent és az ő jótéteményeit elfeledni?

Nemcsak hálátlanság, hanem balgaság és veszedelmes is, ha mi a legfontosabb dolgokban, melyeket a vallás előnkbe szab, oly feledékenyek vagyunk. Vajon nem a mi önszeretetünk, érzékiségünk, büszkeségünk oka-e annak, hogy oly gyöngé az emlékezetünk azon jótéteményekkel szemben, melyekkel az isteni irgalmasság minket elhalmoz!? Ha oly keveset gondolunk a szegények szükségleteire, a betegek fájdalmaira, felebarátunk jogos óhajaira és szükségleteire? Gondolj rájuk, *nehogy az Isten is rólad megfeledkezzék.* (Sirák 23,19)

V. fejezet

Kinek szíve égben lakik, az a föld mulandó dolgaival nem sokat törődik.
Szalézi Szent Ferenc

A hiúság

Valóban elbájoló intézkedése az isteni Gondviselésnek, hogy a természet az ember minden tulajdonságára nézve tükröt és élőképet nyújt, s így önmagát mint tanulságos könyvet mutatja be. Látunk étvágygerjesztő gyümölcsöt, szép piros almát, mintha az édenkertből volna, – de ha fölvgjuk utálatos, undorító. Máshol meg változatos színekben pompázó gombák kandikálnak elő a moha eleven zöldjéből, de ha széttöröd, elmállanak, és tartalmuk mérges fekete por. Nem találó képei ezek a hiú emberi szívnek? A sokat ígérő külső szerint kellemesek, kíváncsok, megnyerők, a valóságban pedig merevek, visszataszítók és undorítók.

Az állatvilágban is találunk hasonlatokat: a béka nagyzási hóbortjában fölfújja magát, de csak nevetünk rajta. A páva kényeskedik színes tollazatával, s bár ez igazán szép és valódi, mégis hiúság, hogy olyasvalamivel büszkélkedik, amit a Teremtőtől kapott. Hozzá még a tollazatával, melyet akármelyik gyermek kitéphet minden pillanatban.

Íme, mindjárt két különböző alapfogalma az emberi hiúságnak: az egyik csalás és megcsalatkozás, a másik önhitt dicsekvés.

Mindenekelőtt lássuk a hiúságot a maga mivoltában. Salamon király „a bölcs,” felsorolja uralkodása eredményeit: nagy vállalatokat, a művészi építkezéseket, hatalmának nagyságát és uralkodása fényét, az összegyűjtött kincseket, az örömeket, amelyeket élvezett, hogy azután ezen szavakban törjön ki: *És látám, hogy minden, ami az ég alatt van, hiúság, hiúságok hiúsága, és minden hiúság.* – És miért? Mert semmi sem állandó. Még a világ bölcsessége és a tudomány kincsei, életünk egész munkája, s minden, amiért annyit fáradtunk, elmúlik az étellel. Mások lépnek a mi örökünkbe. Minden csak hiúság. Miért szeretitek tehát a hiúságot és keresitek a hazugságot? Balga és üres marad a ti szívetek. „Minden hiúság, – mondja Szent Ágoston – ami elmúlik”. Hiúság tehát minden teremtett dolog, nem önmagában, hanem az ember miatt, aki elég botorul szívével ahhoz ragaszkodik. Hiúság, mint emberi gyöngeség a földieknek szeretete és nagyrabecsülése: az elenyésző, mulandó fény és pompa keresése, a földi javak bírása és miattuk az elkevélyedés.

Az emberek ezen hiúsága olyan elterjedett, mint a föld javai, s oly sokféle is, mint ezek. Minden hiábavalósága dacára sem fog megszűnni mindaddig, míg emberek lesznek, és a világ fönnáll.

A tüzes paripán tovaszáguldó lovas, az ünnepi ruhában ékeskedő leányka, a tudós legújabb könyvével; mind, mind a hiúságnak áldoznak. Az utas, aki úti élményeiről beszél, a vadász, aki kalandjait emlegeti, a hadvezér, aki csatákról mesél, – mind hiúságról beszélnek. Az ifjú ábrándhős úgy, mint a vén fecsegő, a szorgalmas háziasszony úgy, mint a fényes kocsiban ülő büszke nő, a gazdag remek parkjában éppúgy, mint a pór az udvarában: mindegyiknek megvan a maga hiúsága, sőt még a koldus is sokat tart a maga „állására.”

Ha pedig minden földi jó, minden tisztelet és dicsőség csupa hiúság, – ha a világi javakhoz való ragaszkodás hiúságra vezet, ez a gyöngeség oly általános lehet, mint függésünk a teremtményektől; olyan sokféle, mint ezek; sokféle színben mutatkoznak, mint a kaméleon, mindig másképp lép föl: a kor, rang és karakter szerint, és mégis mindig ugyanaz a romlott gyökere van. Már a gyermekben is megnyilatkozik a hiúságra való hajlam, jóllehet még alig ébred ez érteleme: büszke az ő szőke fűrtjeire, csinos cipőire vagy pedig a versecskére, melyet fölmond. És fájdalom, az édesanya talán buzgón fáradozik, hogy a tőle öröklött hibát

kedveltjében nagyra nevelje!? Így kísér minket a hiúság az egész életen keresztül, ott ül az aggastyánnak a karosszékében, midőn eldicsekszik ifjúkori tetteivel és talán csak a halálküszdelemben hagyja el őt.

A latin nyelvben, mely oly velősen és világosan fejezi ki a fogalmat – egész sorozat kifejezés áll rendelkezésre a hiúság fogalmának megnevezésére: de mindannyit két főcsoportra lehet visszavezetni: *vanitas* és *iactantia*.

A *vanitas* vagy *inanitas* a földi javak semmiségét, ürességét jelenti, s mint az embernek tulajdonsága, jelzi a tartalom nélküli elhalványult és nem igazi fényt, melyet ez kölcsönöz az embernek.

A *iactantia* vagy *ostentatio* a hiúság azon neme, mely magát láttatni, csodáztatni kívánja, – dicsekvés, kérkedés a kölcsönzött vagy a rábízott javakkal, legyen az akár testi, akár szellemi.

A hiúság ezen két faja tehát hazug, mert áljavakkal kérkedik. *Vanitas*... csalárd látszata a vélt javaknak és becsületnek, hazug önmagában és arra is vezet.

A múltékony földi javak nem bírnak igazi értékkel, vagy nem azzal, amelyet az emberek nekik tulajdonítanak, és azért mindazok, akik ezekkel dicsekszenek, hiúságukban megcsalt csalókká válnak. S minthogy nagyon kevés ember van, ki a hiúság ezen nemétől ment volna, nagyon ránk illenek a szent könyv ezen szavai: *Minden ember hazug*.

Amint a béka fölfújja magát, mintha nagyobbna akarna látszani; mint a szappanbuborék gyönyörű színvegyülekben kristálygolyónak tűnik föl, hogy azután semmivé váljék; mint a friss zölddel benőtt lápot kellemes üde mezőnek nézed, – ilyen az ember is hiú öntetszelgésében. Gazdagnak, hatalmasnak, tekintélyesnek képzelet magát, mialatt az Írás azt mondja róla: *Mit használ a balgának, hogy vagyonnal rendelkezik, ha nem vásárolhatja meg a bölcsességet? Jaj, nektek gazdagok* – mondja az isteni bölcsesség ajka – *jaj nektek, mert a ti vigasztok oda van*. A hiú saját okosságának és tudásának fényében gyönyörködik, de az ilyenről van megírva: *Bölcsseknek akartak látszani, de balgák valának. A világ bölcsességét megsemmisítem, és az okosak okosságát elvetem*. Hol van egy igazi bölcs, írástudó, hol egy kutató, fölfedező ezen a világon? Tetszelegnek önmaguknak a szerencse fényében, de belsőleg üresek, mint az üres dió. Az ismert szász miniszter, Brühl gróf 200 inassal rendelkezett, ruházata két nagy termet töltött meg, hol arany, ezüst kézimunkát bőven lehetett látni, minden öltönyhöz külön óra, tör és szelence tartozott; s midőn a poroszok fosztogattak palotájában, 2000 pár cipőt, 1500 párókat és 300 hálóköntöst találtak ott. Vajon mindez boldog halált biztosított neki? És ha nem azok vagyunk, kik látszani akarunk, s ha nem bírjuk azt, amiért becsültetni kívánunk: a hiúság hazugsággá válik. Egyik előkelő címetet s büszke nevet visel, de őseinek érzületét nem örökölte. A másik kérkedik új címerével, melyet nem régen vásárolt. Egy harmadik a nagyot, a gazdagot játssza, s pompás fogatban robog végig a korzón, de otthon a legszükségesebb is hiányzik. A nő hercegnőnek illő remek ékszert visel, de az ékkövek hamisak, avagy fizetetlenek. Az egyiknek állandó páholya van a színházban, hanem a börtönben is. A hiúság hazugság és csalás.

Hányan megtevesztenek álszépséggel, csalóka, sikamlós külsővel... Ez fiatalnak, szépnek, életerősnek akar látszani, – az műveltnek, okosnak, szellemesnek, – egy másik jótékonynak, jámbornak, erényesnek. Így vezet a hiúság mélyen megalázó tetszelgésre, hízélgésre, balgaságra, csalásra. *Ne törekedjetez hiú dicséretre*, – így int az apostol.

Szent Bernát lefest egy fecsegőt, aki képzelt jeles tulajdonságairól meg akar győzni másokat. Folyton beszél, éhezik és szomjazik hallgatóság után, kiknek eldicsekedhetik, kiknek mindent, amit gondol önmagáról, olvasottságáról kifecsegni szeretne. Megelőzi a kérdezőt, s felel annak, aki nem kíváncsi rá, – kérdez és felel egyszerre, s a másiknak majdnem elkapja ajakáról a megkezdett szót.

Ez a hiúság ama neme, melyet a latin *iactantia* névvel illet. Ennek lényege tehát a dicsekvés. Eldicsekszik vagyonával, tudásával, ügyességével, s nem válogatós csöppet sem, mert minden eszköz jó neki, ha alkalmasnak látja arra, hogy a figyelmet magára vonja, jeles

tulajdonságait világosságba helyezze, másokat merészen háttérbe szorítson. A hiúság ezen faja kissé gorombább természetű a másiknál és tényleg föltűnőbb és erősebben jelentkezik. Vajon rosszabb-e amannál? Ez kétségbe vonható; mert bár nagyobb ballépéseket tesz s erősebben botlik, mégis esetlen föllépésében is van valami becsületes – s ha gyakrabban sérteget is, nem maradnak neki adósok. A világnak nagyon érzékeny füle van a merészen dicsekvő szavakkal szemben, s a túlbecsülést oly nagy kihágásnak tekinti, amelyet büntetlenül nem hagy. Következőleg a hiú dicsekedés hamarabb és keményebben bűnhődik, s ezért gyorsabban javítható.

Különben a hiú dicsekvés igazságtalanságon is alapszik, mert azok a javak és kiváltságok, amelyekkel a hiú dicsekszik, csak rábízott javak. Ezekből oly kevés érdeme van, mint a pávának tollaiból.

Még ez éjjel leéghet a fényes palota; vagyonodat, birtokodat egy csapásra elveszítheted, szépségedet elpusztíthatja egy súlyosabb betegség; erőd, egészséged pár óra alatt megsemmisülhet. Éjsötét fűrtjeid megszürkülnek, s tisztán csengő hangod rekedté válik; tudásod elhalványul, munkáidra, hírnevedre csakhamar a feledés éje borul. *Mid van, amit nem kaptál volna? Ha pedig kaptad, minek dicsekszel vele?*

Mindezek után is kérdezzük még, miben nyilvánul a hiúság, miről ismerhető föl? A dicsekvő hiúság nyílt, őszinte, éppen ez jellemzi, és talán nincs senki, aki föl nem ismerné, hacsak maga a dicsekvő nem. Amint mondani szokták, „négyes fogaton jár”, s ha ez nem jól húz, akkor kocsis és inas bíbor ruhát kénytelen magára öltetni.

Más természetű a tetszelgő, rejtett hiúság. Elrejtőzik, mert semmi sem kellemetlenebb neki, mint fölismertetni, s azért a legártatlanabb szerepet játssza külsőleg.

Az ilyen ember tudja a társalgást észrevétlenül úgy irányítani, hogy tudását, szellemességét érvényesítse. – Mintha csak véletlenség volna, hogy éppen abban a pillanatban lép a társaságba, amidőn legjobban észrevehető; a fátyol, mintha csak magától lebegne-libegne, a ruha mintha magától hullana oly bájos redőkbe. A hiúság száz és száz eszközt ismer, melyekkel magára vonja a figyelmet, hogy dicséretet arasson s megbámultassék.

Nehéz lenne mindazt felsorolni, ahogyan megnyilatkozik a hiúság, mivel a legkülönbébb alakot ölti magára, s kígyómódra tud elrejtőzködni. A sinai hegyi nagy apát, Klimakus Szent János így szól: „Ha böjtölni akarok, a hiú becsülés fölfuvalkodottá tesz. Ha nem böjtölök, okosnak tartom magam és fölvilágosodottnak. Ha pompás ruhában járok, a hiúságnak szolgállok, ha fölcserélem ruhámat szegényes öltözettel, azt hiszem ismét: micsoda nagy dolgot teszek, s ez a hiúság büszkesége. Ha beszélek, legyőz a sok beszéd, s ha hallgatok, ismét legyőz a hallgatás.” Hiúságra vezérel, ha valami megtisztelő állást, megérdemelt kitüntetést, följánlott rendjelet elfogadunk, éppen úgy, mintha utána törekedtünk volna. Egy nagyon is egyszerű ruhával épp úgy hiúk lehetünk, mint a föltűnővel; vagy ha a legutolsó helyet keressük azért, hogy az elsőre jussunk; ha a felsőbbség, a hatalom iránt goromba, sértő valaki csak azért, hogy minél függetlenebbnek tartsák – ez aligha lehet alázatosság, szerénység. A hiúság, ha az erény köntösébe bújik, a szemét lesüti és jámborságot színlel, nem kevésbé rossz, mint büszke testvére, a dicsekvő hiúság.

A hiúság nyomában jár a megaláztatás, s ez még szerencséje a hiúnak. „A becsülés, tisztelet elmúlik, ha azt keressük” – mondja Szent Teréz. Egy remete a hiúságot „a kevélység anyjának” nevezte. Nem akarjuk e helyen a rokonságot kutatni, de azt elismerjük, hogy a családi vonás mindkettőben félreismerhetetlen.

A hiú öntetszelgés és a titkolt tetszésvágy rendszerint abban bűnhődnek, amiben vétenek. A megaláztatás a legüdvösebb, sőt az egyedüli eszköz a javulásra; többnyire döntő pillanatban éri a hiút, s hibájának beismerésére bírja. Az Isten küldi azt, de a világ is hamar elbánik az ilyennel. A ló megbokrosodik, s ledobja magáról a büszke lovagot, éppen akkor, midőn legjobban feszeleg.

A záporoső tönkre teszi a drága ruhát, amellyel a kacér nő hódító körútjára indul, s a tündérszépség varázsa összenyomorodik. Valami gonosz, de találó megjegyzés elnémítja a dicsekvő fecsegőt.

A megaláztatások ennél fogva jótétemények, s ha módjával jönnek és megértésre találnak, alázatosságra vezetnek. Hálásaknak kellene lennünk azok iránt, kik bennünket ily módon javítanak. „Akarod ismerni az összes erényekre vivő utat? – kérdi Szent Bernát – rejtsd el erényeidet, nehogy túlbecsüld magad miattunk. Rejtsd el jócselekedeteidet, nehogy merész légy. Rejtsd el jó tulajdonságaidat, s mutasd hibáidat. Ha elhallgatod azokat, hibád nagyobb lesz; ha eltitkolod a legkisebb is nagyra lesz; a hibát kiirthatjuk, ha kinyilvánítjuk; megnövekszik, ha elrejtjük.”

Természetesen ezek oly tanácsok, melyek nem könnyen követhetők, de mégis az önmegalázódás hasznosabb, és nem olyan bántó, mint a másoktól jövő megaláztatás.

Ha pedig a hiúságot nem orvosolja a megaláztatás vagy Isten sújtó keze, akkor mint rákfene beleeszi magát a lélekbe, s annak minden erejét, nedvét fölemészt. Valamint a rozsdá a fényes acélpengét kimarja, ha idején el nem távolítjuk, úgy a hiú öntetszelgés is Isten előtt minden érdemünktől megfoszt, elrabolja tőlünk az örök jutalmat, s összerágja a még bennünk lakozó erényeket, mint a moly a legértékesebb szőnyeget.

S vajon hiúk vagy hiúságra hajlandók vagyunk-e mindnyájan? Némelyik azt gondolja, hogy nem hiú, mert talán érdes hangja van és erős a járása, vagy mert keveset törődik másokkal, s azok véleményeivel; de az ilyen nagyon csalatkozhatik. Van otromba hiúság is, amely önhitt személyiségének egész súlyával érvényesíteni akarja magát. Vagy talán az útonálló becsületesebb, mint a zsebtolvaj vagy váltóhamisító? Nero és Domicián brutális önbálványozása nem kevésbé hiúság, mint Alkibiades könnyelmű eleganciája.

Még a valódi nagyságok sem mentek mindig a hiúságtól. Ellenkezőleg, amint az a nagyság átmegy öntudatunkba, máris beszennyeződik az öndicsőítés által.

Különben is sajtóságos jelenség, hogy éppen nagy embereknél ott észlelhető a hiúság gyöngéje, ahol legkevésbé várják. Cézár arany borostyánkoszorút viselt fején, hogy kopaszságát elfödje.

„Vedd el a hiúságot” – mondja Szent Ágoston – „és az emberek maradnak, mint emberek?” Te nem vagy hiú? Figyeld csak meg, miről beszélsz legtöbbit, s legszívesebben. Vajon saját személyedről, javaidról, foglalkozásaidról, élményeidről? Mit hallgatsz legszívesebben? Ismét csak önmagadról, műveidről, tulajdonságaidról, röviden: saját dicséretedet. Mit tartasz önmagadról? Tudásodról, ítéleteidről, ízlésedről stb.? No de hagyjuk most a lelkiismeret vizsgálatát.

Vannak azonban sokan, kik a saját hiúságukat csak akkor ismerik föl, ha azt megsértik. És ez mindenestre a legbiztosabb ismertetőjel. Ha a hiúságnak a tyúkszemére lépnek, akkor elkiáltja magát. A sértett hiúság pedig nagyobb hibára vezet, vagy pedig beismerésre, javulásra.

Szent Bernát ezt a tanácsot adja: „Ha a hiúság ördöge kínoz, gondold mindarra, amit nem tettél.” Gondold azután hibáidra s nemtelen tulajdonságaidra: előbbiek a tied egészen s csakis a tied; a jó tulajdonságokat azonban Istentől nyerted, s eléggé rontottál már rajtuk; ami még megvan belőlük, annak nincs annyi értéke, mint amennyit nekik tulajdonítasz. Minél inkább rejtekben maradsz most, – folytatja Szent Bernát, – annál nagyobb dicsőséggel fog téged az Úr megismertetni az ítélet nagy napján.”

Önzés

Az 1897. évben történt. Párizs előkelő és gazdag világa találkozót adott a jótékonyági bazárok legfényesebbjén, melyek általában a jótékonyág örve alatt néha nagyon is kétésezőket használnak, csak hogy hiúságukat kielégíthessék.

Hirtelen tűz támadt. Belekapott a termék könnyű sátorszöveibe és a hölgyek toalettjeibe: általános és rettenetes pánik támadt, mely elzárta a kijáratokat, minek következtében szívszaggató jelenetek következtek. Itt a gyermekek erővel elszakították magukat anyjuktól, a szülők keresztülgázoltak gyermekükön, amott a vőlegény kegyetlenül eltaszította beléje kapaszkodó menyasszonyát, mintha csak a szeretet és kötelesség összes kötelékei felbomlottak volna. Kevés hősi példát kivételével, mindenki saját életét akarta megmenteni, még felebarátja élete árán is. Mindez még élénken él az emlékezetemben.

A rémes katasztrófa után hajmeresztő közlemények jelentek meg egyes szerencsétlen, önmagáról megfélemedkezett „*elegáns ember*” viselkedéséről. De nem szabad túl szigorúnak lennünk; az önfenntartási ösztön nagyon hatalmas és jogosult. A keresztény szeretet hősi cselekedeteire kötelezni nem lehet mindenkit. Ilyen és hasonló pillanatokban meglátszik, hogy kinek a lovagiassága igazi, valódi, és kié csupán külsőség.

De a közvélemény önkénytelen megbotrározása ilyenkor figyelemreméltó. A világ kíméletlen önszeretetében, s mégis finom érzéke van mások önzésével szemben, s elítéli bárhol, bármilyen alakban jelentkeznek is az. Mielőtt ezen jelenség okát kutatnók, lássuk, mi tulajdonképpen az önzés?

Legrövidebben talán így értelmezhetnők: az önzés rendetlen önszeretet.

Az önszeretet nemcsak meg van engedve, hanem parancsolva is: *Szeresd felebarátodat, mint önmagadat*. Tehát önmagadat is szeresd, de nem jobban, mint embertársadat, tehát egyenlő mértékben, ugyanazon módon, ugyanazon indokból, mint önmagadat, ti. Istenben. Mindennemű szeretet, mely ezt a nevet megérdemli, Istenre vonatkozik: minden teremtményt Őérette szeressünk, s Őt a teremtményekben. Mimagunk tartozunk önmagunkat szeretni, dogunk van életünkre, s a fönntartásunkra szolgáló javakra. De embertársainknak is ugyanolyan joguk van arra, mint Isten egyenjogú gyermekeinek. Őket is becsülnünk kell, s minden jogaikat. Szemünk előtt kell tartanunk azon viszonyt, amelyben a jó Istennel ők állnak. Első helyen áll saját lelkünk, azután jön felebarátunké; csak azután jön mulandó életünk, azután javaink, melyek életünk fönntartására szükségesek vagy hasznosak.

Az önzés azonban megfordítja ezt a rendet. Ő saját ideiglenes előnyét teszi első helyre, ti. a világ javait, élvezeteit, becsülését – tekintet nélkül felebarátjára, sőt egyenesen annak kárával, s így saját lelkének kárával is. Ez tehát hamis önszeretet, amely nem is érdemli a szeretet nevet.

Az önszeretet a felebaráti szeretetre nézve olyan, mint a sorvadás a testre, oly mértékben csökken az, amily mértékben saját előnyünket keressük. És pedig vagy lassú, fokozatos kihűlése a felebaráti szeretetnek, időközönként föl-föllobbanó tűzzel, vagy pedig rohamosan mutató sorvadás, tapintatlan, semmit nem becsülő önzés, amely a lélek halálával, a kapzsiság, a féltékenység és gyűlölet bűnében múlik ki.

Az önzés olyan, mint a nagyfokú vérszegénység. Vagyis hiányzik nála a nemes áldozatkészség, a meleg érdeklődés a felebarát iránt. Érzék és vágy nélkül magasabb mennyei javak iránt, résztvevő szív nélkül a felebarát java és fájdalma, a kor legfontosabb kérdései iránt. Saját vágyai és kívánságai legszűkebb körében él, és semmi iránt sincs oly nagy érdeklődése, mint a köznap élet kicsinyes dolgai iránt.

Hasonló a vízkórhoz, mert természetes jó tulajdonságait az ezekkel ellenkező hibákká változtatja át; a kegyelem nem használ, a vett jótétemények nála nem találnak hálás viszonzásra. Mindazon jó, amit lát, hall, vagy amelyben részesül, nála a mindig számító hiúság forrásává válik, melyből csak vizenyős, látszólagos jó tettek kerülhetnek elő.

Az önzés olyan, mint az elhúzás. Csak arra gondol, hogy önmagát hizlalja egészségtelen módon, önmagát gazdagítsa, tömjénezzze. Természetes, hogy megbetegszik szívtelességében és a rövid lélegzetű barátságban, s végül megfullad a gazdagság zsírában, a nagylelkűség szegénységében.

Az önzés tehát betegség, és pedig örökölhető, megrontó, pusztító és ragályos. Ha volt valaha öröklött betegség, akkor ez az ősszüleiinktől átszármazott baj igazán az. Megrontó, mert az önzés minden bűnnek és erkölcstelenségnek gyökere, melynek csírát magában hordja. Végre ragályos, amennyiben egyik eltanulja a másiktól, látja, hogy csak önmagára van gondja, s úgy véli, hogy neki is úgy kell tennie, nehogy ő húzza a rövidebbet.

Nem szándékunk itt azon nagyon is föltűnő egoizmusról tárgyalni, amely saját kapzsiságát, tiszteletvágyát tekinti céljának, s kíméletlenül tipor össze minden más egzisztenciát. Hiszen ez már megjelenésében jellemzi önmagát. „Gyöngeségeink” keretében ezen méretekhez arányítva inkább arról a csekélyebb önzésről szólunk, mely többé-kevésbé megvan mindnyájunkban, s mely ezt az elvet törekszik összeegyeztetni a keresztény állampolgár kötelességeinek pontos teljesítésével: „önmagának felebarátja.” – Úgy vélekedik, hogyha a saját jólétéről már gondoskodott, és semmiben sem kell hiányt szenvednie, akkor minden jól van. Ez az önzés jóakarátú és látszólag ártalmatlan, sőt csaknem jogosult, de éppen azért nincs minden veszély nélkül. Mert ha ezt a belénk oltott hajlamot le nem küzdjük, lassan, de biztosan növekszik, erősödik, és az uralmat a lélekben magához ragadva, megakadályozza annak előrehaladását. Az önzés kikezdi az erényt és érdemeket, és megsemmisítéssel fenyegeti a becsületes törekvés fáradságos munkáját. Emellett olyannyira elrejtőzik, hogy néha valóban mikroszkópra lenne szükségünk, hogy bacilusait fölfedezzük. S annak ellenére, hogy nagyon csekély adagban van belevegyítve gondolkodásunkba, beszédünkbe és cselekedeteinkbe, mégis elhatározó befolyást gyakorol terveinkre, sőt titokban cselekedeteinkre is. Hatással van az emberekkel való érintkezésünkre: uralmat biztosít munkánkban, üdülésünkben, foglalkozásunkban, vállalatunkban, sőt még az irgalmassági cselekedetek gyakorlásában is.

Az önzés önmagát keresi; önmagát és nem Istent. Ez az ismertető jele. Ahelyett, hogy mindenben csak Istent keresné, az Ő akarátának vetné alá magát, az Ő rendelését látná mindenben, az Ő dicsőségét munkálná, – saját akarátát törekszik érvényesíteni, saját képzelte jólétét, szerencsét. Ha keresünk valamit, akkor annyira el vagyunk foglalva, hogy másra nem is figyelünk. Mindent félrelökünk, ami utunkban van: egy levél keresésénél a legfontosabb értékpapírokat is össze-vissza hányjuk, mert ezek az értékes dolgok is most csak akadályok előttünk. Nem veszünk fáradságot magunknak, hogy fölvegyük, ami az asztalról leesett; a gyermeket eltaszítjuk, a kutyán keresztül bukdácsolunk, a macskára rálépünk, stb. Vigyük át most ezt a komolyabb dolgokra. Ha valaki önszemélyét és javát keresi, akkor nincs ideje, nincs érzéke mások és más iránt: csak arra gondol, ami rá vonatkozik, őt érdekli, s így a mások szükséglete iránt érzéketlen. Csupán önmagát nézi, s minden mást az önzés sötét szemüvegén át lát. Az üzletember az árucikkeket csak annyiban becsüli, amennyiben neki jövedelmet hoznak. A vadász nem látja a szép erdőben az aranyos sugarakat, hanem csak a vadnak nyomát vizsgálhatja; a festő ellenben csak a szín harmóniájára figyel, neki kedvesebb az a félig korhadott mohával benőtt kunyhó, mint azok lakóinak. A katona a háborúban kapott előléptetésre gondol, a gyáros konkurensének megbuktatására tör. Az önző énekes vagy szónok csak önmagát hallja, és büszke rá, hogy a Gondviselés kellemes hanggal áldotta meg, vagy a kifejezés könnyűségével. Az önző csak saját véleményét ismeri, amely mindig változik, s szerinte mindig jobb és indokoltabb másokénál. Csak önmagáról és sajátjáról beszél. Szólj neki művészetről vagy irodalomról, új építkezésekről, képekről, könyvekről – ő ismer mindent, tud mindent, ért mindenhez, amit ő mond az szentírás, mások véleménye nulla. Az önző csakis saját szenvedéseit, veszteségeit, kényelmetlenségét érzi. Nem veszi észre, ha székek hiányoznak, mert hiszen ő jól ül; ha főfájás gyötri, joggal megkívánja, hogy csönd legyen, sőt

békében hagyják; de ha jól van, énekel, zenél, fecseg, nevet anélkül, hogy megértené, mily kellemetlen ez környezetének, melyben van talán fáradt vagy gyöngélkedő is.

„Ha te önmagadat keresed – mondja Krisztus követésének írója – megtalálod magad, de saját vesztedre.” Hogyan kell ezt érteni? Aki önmagát keresi, azaz önző módon keresi önmagát, az talán megtalálja a keresett előnyt, a kierőszakolt tiszteletet, az óhajtott élvezetet, de valódi erényének rovására, lelkének hátrányára, romlására, s örök üdvének vesztére.

Az önzés termékeny talaja minden szociális hibának és kihágásnak, tehát elsősorban az igazságosság és szeretet elleni botlásoknak.

Az igazságosság megkívánja, hogy mindenkinek adjuk meg a magáét, azaz ami őt megilleti. De azt már a gyermekek is tudják, hogy a kalácsnak, ha a nagyobb részét elvettük vagy pedig a cukormáztól vagy mazsolától megfosztottuk, akkor a többiek a rövidebbet húzzák. Az önzés igazságtalanná tesz úgy az ítéletnél és megítélésnél, mint a cselekvésnél.

Rosszindulatúvá, féltékennyé tesz az önzés, mert mindig háttérbe szorítva képzeletben magát, ha másokat dicsérnek és kitüntetnek. Ezek mindmegannyi tűszúrások ránézve, mert az ő fülei szomszjúhozak a saját dicséretét, s ha másokat hall dicsérni, azt magára nézve igazságtalanságnak tekinti. Ennek nyomában pedig a keményszívűség jár szóban és cselekedetben. Miután pedig az ilyen csak az önmaga szükségleteivel van elfoglalva, könnyen kötelességmulasztóvá lesz. Mert könnyen megérthető, hogy az önző a társadalom, a család és felebarátja iránti kötelességeit csak annyiban és akkor teljesíti, ha abban saját hasznát és önmaga kielégítését látja, Isten iránti kötelességeit pedig, aki szigorú Bíró és pontos számadást kíván a rábízott javak felől, sohasem fogja teljesíteni, mert éppen abban áll az önzés lényege, hogy önmagát keresi, s nem Istent és az Istenét. Így vét még az örök Igazság ellen is.

Az önzés beleütközik a szeretetbe, mert a kettő nem egyeztethető össze egymással. A szeretet fölülhaladja nagyságában az igazságot, mert önmagát tagadja meg az áldozatkész önfeláldozásban, midőn elszakítja magát javaitól, élvezeteitől, sőt saját személyétől is. Önmagát és mindenét, amivel bír, Isten és felebarátja szolgálatára szenteli, sőt kész még a halált is elszenvedni, csak hogy felebarátja lelkét az örök haláltól megmentse. Az önzés azonban közönyössé tesz mások személye és sorsa iránt. Az önzőnek sok a dolga önmagával, nem vigyáz arra, mire van szüksége embertársának; nem is sokat kérdezősködik utána, hacsak nem azért, hogy szeretetreméltónak tűnjék föl. Szívét annyira megtölti a saját érdeke, hogy nem marad benne hely mások számára. Sajátságos! Ha Istennek adjuk át szívünket, s ő tölti azt be egészen, akkor Ővele, mellette s még inkább Benne minden teremtménynek van helye. Ilyen nagyra tesz a szeretet. Az önszeretet ellenben összeszűkíti, összezsibbasztja a szeretet tehetségét az érzéki, anyagi kívánságok és szükségletek kicsinyes gondjaira.

A szeretetlenség azonban nem marad passzív érzéketlen a semmittevésben, hanem ha érdekeit veszélyeztetve látja, átcsap az aktív szeretetlenség terére, s fokozhatja az ellenszenv, gyűlölet és ellenségeskedés indulatáig. Az önzés ennél fogva a legnagyobb hiba, s minden társadalmi hibák anyja, azért nem lehet csodálni, ha az önző világ az egoizmust a legkeményebben ítéli meg. Engedékeny, önzetlen emberek sokan elférnek egymás mellett, „a földön van helye mindenkinek”, de az önzők egymásnak mindig útjába vannak, érintik, tolják, félrelökik egymást, s természetesen egyik a másikat szidja, szennyezi, és ha lehet, megsemmisítésére törekszik.

Az önzés az érzékiesen gondolkodó ember ismertetőjele. Az önzetlenség pedig természetfölötti erény, amelyet az erények mestere és mintaképe hozott le az égből a földre. Ő azt önmaga föláldozásáig gyakorolta, s egész életében példát hagyott nekünk, hogy önzetlenül, odaadó szeretettel szolgáljunk mi is egymásnak, s midőn magunkról mintegy megfeledkezünk, önmagunkat saját egyéniségünk nemesebb részében ismét fölhaláljuk. Így és csakis így fogjuk valódi boldogságunkat igazán munkálni.

Elpuhultság

Talán már volt alkalmunk megszánni egy-egy láncra kötött ebet ott a malomnál. Szegény állat... a kemény tél hidegét kénytelen volt melegítő nélkül elviselni. Persze jobb dolga van a házi ölebecskének, mert az kényelmesen fekszik puha ágyán, s még pokróccal is el van látva. De mit látunk? A molnár kutyája mindig éber, s a legkisebb zajra is fölneszel, s ugatni kezd. A házi öle azonban egész kényelmesen nyújtózkodik, s ha valaki arra megy, legfeljebb vakkant egyet takarója alól. Már ez így van! A kövér, jól táplált ló lomhán vonszolja a terhet, és csak az ostorütések kényszeríthetik nehézkes lábait gyorsabb ügetésre. Ki nem tapasztalta még önmagán, hogy mennyivel nehezebb a puha, meleg ágyból fölkelni, mint a kemény fekvőhelyből. És ki nem tudná, hogy egy ünnepi lakomán a kedvenc eledelből vagy valami rendkívüliből mily könnyen túllépjük a mértékletesség határát, s aztán mily kevéssé alkalmas az ember ilyenkor a komoly munkára... „A túlterhelt gyomor nem szeret tanulni,” így szól már a latin közmondás. De még a kedélyes meleg szoba, egy karosszék s kedélyes mulatozás is annyira képes bennünket lekötni, hogy a kötelességérzet teljes súlyával kell föllépünk, hogy kellemetlen, zord időben el ne mulasszuk kötelességeinket.

Az „elpuhultság” fogalma bizonyára a nagyon is puha fekvőhelytől van véve, mert ez altatólag hat az emberre, – vagy talán a puha ruházattól, melyről Krisztus Urunk mondá: Akik kényelmes ruhában járnak, azok a királyok házaiban laknak. Manapság persze már nem kell olyan magasban keresnünk. Ez a kifejezés azonban jelzi az ember elkényeztetését szükségleteiben, s úgy keletkezik, hogy a kényelemszeretetre való hajlamok s az érzékek kielégítésének átengedjük magunkat, amennyiben mindent kerülünk, ami a természetnek kemény, nehéz, s ami azzal ellenkezik – de keressük azt, ami az érzékeknek hízeleg, azokat kielégíti.

Elsősorban tehát jelzi a test elkényeztetését, az edzés és önmegtagadás hiányát; de lehet e fogalmat a szellemi életre is kiterjeszteni, és itt semmi esetre sem szabad elnézőknek lennünk. Ez a szellem elaléltóságában s az erények megbénulásában áll.

A harmadik hatás a lélek vallásos érzésének kiszáradásában áll.

Ha pedig az elpuhultságnak oly súlyos szemrehányásokat teszünk, hogy ti. az egészséget és a testi erőt, sőt a keresztény erényeket elpusztítja, akkor bizonyítanunk is kell. Hogy az elpuhultság evésben, ivásban, alvásban és kényelemben, s mindennemű szükségletben az egészségnek árt, s lassankint még a legedzettebbet is megdönti, azt könnyű megérteni. Talán emiatt még nem fogunk azon gyanúba esni, hogy Kneipnak vagy más természetes gyógymódnak hívei vagyunk. Bármelyik értelmes és lelkiismeretes orvos megerősíti ezen állítást. Az már más kérdés, hogy vajon egész nyíltan megmondja-e pacienseinek, hogy gyomor-, vagy bélbajának, vagy idegbajának nincs semmi más oka, mint a túlságos „jó” életmód. Emellett némelyek elméletben igen jó elvekkel bírnak a mértékletesség és egyszerűség hasznáról; azonban nem alkalmazzák önmagukra ezen elveket, vagy nincs bátorságuk, hogy másokat erre figyelmeztessenek. Egy ismerős, tapasztalt jó nevű orvos mondta nekem: „Higgye el, a legtöbb ember többet eszik, mint amennyi jót tesz, s csaknem mind többet, mint amennyi szükség volna.” S midőn azt feleltem: Mondja meg hát ezt N. N. úrnak, aki tudvalevőleg a túl sokkal és túl jóval elrontja magát, – vállat vont és elfordult.

Egy másik lelkiismeretesen megtiltotta pacienseinek a libamáj pástétom vagy más édes, ínycenc eledelek élvezését, de ő maga jó étvágygyal költötte el. Ismertem egy kapitányt, aki komolyan figyelmeztette a fiatal hadnagyokat, nehogy rászokjanak a kora reggeli ivásra, (Frühschoppen) ami az egészségnek és erszénynek romlása; ő maga azonban minden reggel a megszokott ivóban volt látható.

Elpuhultság továbbá a túlságos érzékenység a hideggel és meleggel szemben, s az ebből következő túlságba vitt meleg ruházat és lakás. A fűtött szobában is meleg kendők, prémek

viselése, takarók és gyapjú neműek: ezáltal a test mindinkább érzékenyebbé lesz, s végre már a friss levegőnek sem képes ellenállani. Sajátságos, hogy a „fagyos” ember a hőséget sem képes eltűrni, s a nap ellen épp úgy kell védekeznie, mint a hideg ellen. Mert a test el van kényeztetve. Télen enyhébb éghajlatot keres, nyáron pedig a hegyek közé menekül vagy a tengerre. Ez nem más, mint vándorélet, mely rombolólag hat a családi életre. De még rosszabbak az elpuhultság következményei a testi, lelki s a vallási életre. Gondoljunk csak a gyermekekre! Milyen nemzedéket nevelünk föl bennük?

Honnan van a vérszegénység és idegesség, honnan a szellemi bénultság, a komoly munkára való tehetetlenség, a hitközöny s az örök üdvösség kérdéseiben megnyilvánuló rettenetes tudatlanság!? Ez igen komoly megfontolásra érdemes kérdés, a nevelésben talán a legfontosabb; mert a szülők minden józan törekvése hiábavaló, ha gyermekeiket nem óvják a zsiszbasztó elpuhultságtól.

Az ételben-italban, ruházatban való elkényeztetéssel, a hosszas alvással, dologtalansággal párosul az élvezetvágy és a fényűzés. A szellem hozzászokik az érzéki gerjedelmekhez, a gyomor pikáns ínycsikszékekhez, a szem egyre újat kíván látni, a fülek nyitva vannak, hogy a kíváncsiság kielégítést találjon. Elpuhultság és élvezetvágy karöltve járnak; de az elpuhultság miatt elzsisbadt testben nem is lakozhatik komolyabb, mélyebb tetterre kész szellem. Mindenesetre az ilyen is összeszedi magát holmi szellemes játéknál, szellemi téren keresi az újság ingerét, az érdekfeszítőt, a meglepőt, a rendkívülit, s azért a lélek úgyszólván folytonos lázas keresésben van, de komoly munkára már nem alkalmas.

Hogyan is élhetne egy ilyen elpuhult ember erényes életet? Már az ószövetség könyveiben olvassuk: *És ettek és jóllaktak és meghíztak s örvendtek a te nagy jóságodon; de akkor megharagítottak téged s elpártoltak tőled s törvényeidet eldobták maguktól.* Más helyen így int az Írás: *Ha eszel és jól lakol és szép házakat építesz s azokban van lakásod s juhnyájad s marhacsordád vagy s fölösleged aranyban, ezüstben s egyéb dolgokban, szíved el ne bizakodjék, s el ne feledd Uradat, Istenedet!* Ez ugyanis érthető szükségszerű összefüggés. A vallásos élet, főképp a keresztény élet áldozatot kíván, s önmehtagadás nélkül ez nem lehetséges. Az elpuhultság azonban már fogalma szerint is az önmehtagadó és áldozatos lélek hiánya, s ennél fogva rombolólag kell hatnia az erényekre. Valamint a test elkényeztetés által gyöngül, a szellem az érzéki élet által magasröptű haladásában, tetterejében akadályozva van, úgy az elpuhult ember a kereszt bölcsességét nem értheti. Nem érzi magában az erőt, hogy azt vállaira vegye, s úgy él az apostol szavai szerint, mint a kereszt ellensége, mint egyike azoknak, kiknek istene a has, kik érzékiséggel vannak telve, s azzal dicsekesznek. Igen szomorú sors ez, mely utoléri mindazokat, kik a testnek szolgálnak, de azzal együtt elkárhoznak.

Mi a fényűzés és jólét, az érzéki gyönyörök és fölösleg túlkultivált korszakát éljük. Sokban szűkebb határok közé szoríthatnók igényünket, lemondhatnánk sok élvezetről s kerülhetnénk sok fölöslegest.

Vagy nem így van? Egy Keresztelő Szent János bűnbánatot hirdető szava a szegénység és lemondás hős példái: Assisi Szent Ferenc, vagy kereszttről nevezett Szent János mily szükség volna nekünk?! Mi a teendők tehát? A gyógyítószer a fenyegető elpuhultság ellen ott található az önmehtagadásban és lemondásban, a lélek energiájában. Erre azonban már a gyermekkortól fogva nevelni kell, vagy pedig tetterővel önmagunkat kell rászoktatnunk, vagy a jó Isten maga nevel arra legkegyesebb szándéka szerint az élet kemény iskolájában, a nélkülözések és szenvedések különféle neme által.

Az első út a legbiztosabb és legkönnyebb út. Értelmes, éleslátású szülők, kiknek szíven fekszik gyermekeik örök üdve, ezt választják, s gondjuk lesz rá, hogy a rájuk bízott drága kincset az emberi társadalom hasznos tagjaivá s az örök élet részesévé tegyék. Ez azonban nem történhetik lágy szívű engedékenységgel és gyöngeséggel, nem elkényeztetéssel, becézgetéssel, hanem bölcs szigorral s a szükségletekben való egyszerűséggel és elégedettséggel. Nem térhetünk ki e helyen a gyermeknevelésre, de nem is volna szükséges. Okos szülők nagyon jól

ismerik az edzés értékét a nevelésben. Boldog, ki az Úr igáját gyermekségétől kezdve megtanulta hordozni. Akinek ez a jótétemény sem jutott osztályrészül, s aki csak később – talán szívet-lelket tépő vihar s nélkülözés után jutott beismerésre, annak számára legjobb a keresztény bűnbánat útja.

Ami az ifjúságra nézve edzés, az rá nézve a jól értelmezett külső és belső önmegtagadás, komoly bűnbánatban. Az ilyennek tapasztalnia kell, „mennyire háborog a test a lélek ellen,” s szilárd és Istentől irányított akarattal véget vet ennek az erőt emésztő küzdelemnek, s az érzéki vágyak fölötti uralmával biztosítja magának az örök élet koronáját.

Jól jár az, ki a kegyelemtől vezérelve a természet puhasága fölött elnyeri a győzelmet, s biztos lépésben halad magasztos célja felé. *A mennyország erőszakot szenved, s csak az erőszakosak ragadják azt magukhoz.* Az utolsó út göröngyös, tövises, de az is a kegyelem útja. Isten maga lép közbe, s kést vesz a kezébe, hogy a fölösleget elvágja, vagy pedig keserű, de jó orvosságot ad. Szegénységet bocsát ránk, mely nem tűri az elkényeztetést, vagy pedig betegséget, mely azt tárgytalanná teszi; avagy sötét, borús órákat, fájdalmas csapásokat, melyek az élet minden örömet, élvezetét utálat tárgyává, megvetetté teszik.

S mi az ily keserű tapasztalatok meggyőző erejével úgyszólván észre térünk, belátjuk, hogy tévedtünk, midőn azt hittük, hogy ezt az életet álmodozással tölthetjük, jólétben, kényelemben, s túl az örökkévalóságban örömben tovább folytatjuk. Belátjuk, hogy csalódtunk, midőn azt hittük, hogy a világgal jól mulathatunk, s azután bejuthatunk a menny boldogságába. Erre nézve mondja Aranyszájú Szent János: „Azt hittük, hogy az ördöggel játszhatunk, táncolhatunk itt, s azután örökké uralkodhatunk Krisztussal. Hogy az evangéliumi lakoma már itt kezdődik, s helyünk is megvan már, pedig erre a dicsőség királya csak azokat hívja meg, kik őt keresték e földön, a keresztet Vele együtt hordozták, érette dolgoztak, küzdöttek és szenvedtek.”

Világias szellem

Szabad egy történetkét elmondanom? Egyet a sok száz közül. Az 1553. évi márc. 18-án történt, hogy a steinheimi dominikánus szerzetesnők kolostorába három württembergi tanácsos rontott be, s követelő hangon felszólították a főnöknőt, hogy a württembergi herceget ismerjék el mint védőurukat, azaz a császári védőlevéllel kiváltságaiban ismét megerősített kolostor szolgáltassa ki magát az új tanokhoz ragaszkodó württembergi hercegnek. Még csak egy óra gondolkodási időt sem kaptak a szegény esdeklők. S minthogy vonakodtak, minthogy bíztak a hohenlohe-i grófokban, mint császári védnökeikben, hatvan gyalogos és lovas katona megszállotta a kolostort, kik azt kizsákmányolták, s rettenetes módon pusztították. Így ment ez tizennégy napig. A szegény apácák minden panasa és tiltakozása újabb szorongattatást idézett elő, a hohenlohe-i grófokat pedig fenyegetésekkel megijesztették. A legrosszabbra kellett elkészülniök a szegény szerzetesnőknek: összes járadékaik elkobzása, s az erőszakos kiűzetés veszedelme fenyegette. Végre is a jóbarátok tanácsára megadták magukat a szabad vallásgyakorlat biztosítása mellett. Így azután maga a hely és a hatóság is a kényszer hatása alatt württembergi uralom alá került. Egyidejűleg megjelent a kolostorban egy protestáns prédikátor feleségével és gyermekeivel s az eddigi gyóntatót elkergették. S most minden eszközt megragadtak, csak hogy a szerzetesnők az új tanokat elfogadják, de rábeszélések, ígéretek, fenyegetések, kényszer semmit sem használtak, a huszonhárom kartestvér és hét szolgálattévő testvér szilárdul kitartott elhatározásában.

Kényszerítették ugyan őket, hogy a prédikációkon jelen legyenek; a prédikátorral, s feleségével egy asztalnál kellett étkezniük; az oltárokat lerombolták; az imakönyveket, fészületeket, képeket eltávolították a cellákból. Egyrészt odahatottak, hogy tűrhetetlenné tegyék nekik a kolostorban való tartózkodást, másrészt pedig, hogy megszegve fogadalmaikat visszatérjenek a világba és férjhez menjenek. De egyetlen egy sem ingott meg hitében, egy sem hagyta el a kolostort; mindannyian állhatatosak maradtak a halálig, mely csakhamar meggyérítette soraikat. Az utolsó közöttük Walburgis, 1580-ban halt el, halálos ágyán a Salve Reginát imádkozva, melynek hangjai oly gyakran betöltötték a kolostor csarnokát. Fél századdal később a kolostor a templommal együtt a tűz martaléka lett.²

Mit jelentsen ez a kis történet? Ilyenféle, hallatlannak tűnik föl azok előtt, kik az egyháztörténetben járatlanok, pedig milyen gyakran megtörtént ilyen és ehhez hasonló!

Már egy görög császár is, név szerint Kopronymus Konstantin, nagyon szerette a hatáskörébe eső kolostorokat kaszárnnyákká alakíttatni. Némely középkori herceg vagy gróf, király vagy úr brutális erőszakkal esett neki az egyház javainak, s abban az időben, melyben történetünk játszik, napirenden volt, hogy minden jog ellenére, a kolostorokat és alapítványokat, a püspökségeket és káptalanokat az új tan ürügye alatt elkobozzanak, s nem ritkán orgyilkosság s tűz által elpusztítsanak.

A legnagyobb mértékben gyakorolták ezt az egyházrablást a 19. század elején, amidőn a luneville-i békében a Rajna bal parti területe a francia szomszéd kezére került.

A hadi jelszó Párizsból jött, Szentpétervár pedig buzdított, hogy csak bátran fosztogassák az egyházi javakat. S erre megkezdte munkáját az a híres, Párizsból kiinduló adás-vevés az alapítványokkal, apátságokkal, mely részleteiben mélyen megszegyenítette és meggyalázta a német nemességet. De nem akarjuk itt újból szellőztetni a szomorú dolgot. Az érzéketlenség és durvaság, mely az egyházi javak elkobzása alkalmával megnyilatkozott, fölülműl, amint Brück mondja, minden képzeletet, s szinte hihetetlen lenne, hacsak a megdönthetetlen tények hosszú sorozata el nem oszlatná a kételyt. Az „elrejtett kincsek” keresésében olyan balgaságot, de oly

² Rothenhäusler: Standhaftigkeit altwürttembergischer Klosterfrauen. Stuttgart.

gonoszsgot, kegyetlenséget is fejtettek ki, mely a vandálokéval és hunokéval helyezhető egy sorba, hacsak még fölül nem múlja azokét. A javakat elpazarolták, az épületeket kaszányákká, gyárakká s mindennemű állami intézményekké alakították, sőt annyira lealacsonyították, hogy színházakat, árulerakóhelyeket és istállókat alkottak belőlük.

A templomi ruhák, edények, monstranciák, kelyhek és más kegyeszerek az udvari kincstárba, múzeumokba kerültek, s nem ritkán zsidók kezébe. Akkor jött divatba ennek a törvényesített rablásnak műelnevezése is. „Szekularizáció”-nak kezdték nevezgetni, ami annyit jelent, mint elvilágiasítás. Egyházi javakat, birtokokat, mindennemű értéktárgyakat eredeti egyházi jelentőségétől megfosztani, azokat profanizálni és világi használatra, szolgálatra fordítani, – ez a szekularizáció. A kifejezés valószínűleg, a francia forradalom zászlóvivőinek ajkáról származhatik, de a fogalom ősrégi, s ismétlődik az első keresztényüldözéstől a mai napig.

Talán nem túlzok, ha azt állítom, hogy az első szekularizáció az volt, midőn Jézus Krisztus ruháira sorsot vetettek ott a kereszt alatt.

Attól az időtől kezdve, midőn a keresztény üldözések alkalmával elsajátították a vértanúk javait és birtokait, a pogány rómaiak fékezhetetlen kincsszomjától kezdve, midőn a prefektus Szent Lőrinc megkínóztatásában fáradhatlan volt, lefelé egészen az egyház fejének megrablásáig és a szegény olaszországi apácák kifosztásáig, kik a közjótékonyásra vannak utalva: a világ erőszakkal és csellel iparkodik meggazdagodni az egyház rovására. Szekularizálni tehát annyit tesz, mint elvilágiasítani. Rendesen az egyházi birtokok elvilágiasítását értik a kifejezés alatt. De a fönnemlített példa a württembergi apácákról világosan bizonyítja, hogy a birtokon kívül a személyek elvilágiasítását is célozza. A világ a birtokra igényt tart, mert „a világ fejedelme” neki ígérte a földi javakra való igényt, s mert úgy számít, hogy előbb volt az övé, s azután rendeltetett egyházi célokra is. Mert az Isten jogát mindennemű javak fölött nem ismeri el, csak a saját kierőszakolt jogát. Mert az egyházi javakat „holt kéz”-nek nevezi, bár nem tagadhatja, hogy a holt kéz mindig élt, és mindig nyitva volt az irgalmasság mindennemű cselekedeteinek gyakorlására.

És mikor a világ a javakat eltulajdonítja, még tovább megy: mert nemcsak a javak fölötti uralmat akarja megszerezni, hanem a személyek fölött akar uralkodni. Nem tűrheti, hogy a szellem föléje emelkedjék, hogy a hit az ő elveit elvesse. Szóval azt akarja, hogy a legszentebb és el nem idegeníthető javak is elvilágiasodjanak, profanizáltassanak.

A világ arra törekszik – s ez a szekularizáció valódi értelme, – hogy az embert minden vonatkozásaival együtt magába olvassza, s így önmagához teljesen hasonlóná tegye.

Sajnos, a történelem bizonyítja, hogy ez neki gyakran s a legszomorítóbb módon sikerül is. Ahol az örök igazság kérdései, elvei ideiglenes, földi érdekekkel jönnek összeütközésbe, ahol az emberek – még ha a szentség leghatalmasabbjai is – földi javakhoz ragaszkodnak, – ott könnyen sikerül a világ fejedelmének seregével együtt, az ideiglenes javakkal az örök javakat is elrabolni.

Ez volt az oka sok egyházi társulat gyászos bukásának, pedig ezek mint fényes csillagok tündökölték az egyház egén. Számos gazdag tehetségekkel megáldott egyházfejedelem s magas rangú főpap szomorú végét is ez idézte elő. Ők szekularizálódtak javaikkal, hatalmukkal, becsületükkel együtt, mert összeszövődtek azokkal, akinek azután hálójába jutottak.

Azonban a számos példa, a megszámlálhatatlan vértanú és hitvalló története bizonyítja minden időben, hogy a világnak nincs hatalma, sem eszköze arra, hogy a szívekből az Isten szeretetét, s a hit mennyei kincsét kitépje. Mert ha könnyen sikerül is neki a földi javakat és a világ előtti becsületet elrabolni, nincs az a földi hatalom, amellyel ezen kincseket szekularizálhatná. Az ember saját magát okolja, ha az ellenség ebbe a szentélybe is behatol, miután már a külsőségek annak hatalmába estek. Saját gyöngeségünk az oka, ha a hitéletben és lelki életünkben elvilágiasodunk. Ami ezt előidézi, az a világ szelleme.

Nagy kerülőutat jártunk be, míg e fogalomhoz értünk, amely tulajdonképpen fejezetünk tárgya. De azt hiszem, ez a kis kitérés nem volt hiábavaló. Az erdei út néha nagyokat kanyarodik, míg a sziklákat koszorúzó várhegyhez fölvezet, de a fáradságot bőven jutalmazza az a kilátás, mely a meredek útról kínálkozik. Szép kilátás nyílik nekünk a várra, úgy, hogy annak fekvését, építésmódját jobban szemügyre vehetjük, mint odafönn. Azért keressünk még mi is más nézőpontot, s ne riadjunk vissza a fáradságtól. Hogy a világi szellem fogalmát jobban megérthessük, legyünk tisztában azzal, hogy mi a világ vagy mi rosszat jelent, hogy annyira óvnak tőle és szellemétől.

Világ és világ két külön fogalom. A Szentírás is két különböző értelmet tulajdonít neki.

Az egyik jelzi a földön élő emberek összességét, s erről mondja a Szentírás: *Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte, – nem ítélni, hanem megmenteni.* És mitől, kitől megmenteni? mitől megóvni? Önmagától: a világtól – rosszabb értelemben. Ez a fogalom jelenti azon emberek összességét, kik a földi, mulandó dolgokhoz ragaszkodnak s minden törekvésük azok elnyerésére irányul. Ez irányítja őket, ez űzi, hajtja: a világi szellem. Ez az embertömeg a világ fejedelmének hódol, s mivel két úrnak nem lehet szolgálni, azért egészen elmerül a rosszban és az Igazság lelkét nem nyerheti meg, mert az Ő országa nem e világból való, s oly bölcsességet tanít, mely Isten előtt balgaság.

Neki a kereszt botránykő, mert gyűlöli annak követőit, valamint azt is, ki a kereszt bölcsességét tanítja, mert ezek nem e világból valók.

Ez a világi szellem eltávolít Istentől, s a gonoszhoz vezet. Arra törekszik, hogy mindent önmagába olvasson, egyé tegyen önmagával, vagyis elvilágiasítson. S eszköz erre az öltözék, a test kívánsága, a szemek kívánsága s az élet kevélysége, vagyis élvezetvágy, kapzsiság és becsvágy.

Orvosaink ismerik jól és tanulmányozzák a fertőzés tűzhelyét, s az ebből kiinduló bacilusokat és spórákat. De titok marad előttünk az, hogy némelyek hogyan szívják be magukba ezt a mérget, s hogyan hat az bennük, másokban meg nem. Ezt ők diszpozíciónak nevezik. Elmélgésünkben a szellemre való diszpozíciót nevezzük el világi szellemnek.

Ez a világi szellem tehát túlságos fogékonyság mindaz iránt, ami a világe. A mi érzékeink a külső benyomások fölvetelére szolgálnak; akinek érzékei pedig túlságosan nyitva vannak valamire, arról azt mondják, hogy fogékony iránta. Így fogékonyságunk lehet a természet, a művészet, a zene stb. iránt. Ha valaki egy betegség iránt diszponálva van, még nem következik, hogy mindjárt beteg is; így a világ iránti fogékonyság sem bűn még, amint hogy nem minden bűn, amit a világ tesz és tanít.

De a világi szellem veszedelmes, mérges, s ragályos kórokozó, valami finom, minden nyíláson, repedésen könnyen behatoló fluidum. Nem lehet előle kitérni, s ha a világban élünk, az ember beszívja, mint a levegőt. Minden oldalról körülvesz minket. Ismerőseinkből, jóbarátainkból az beszél, a társaságokat mintegy előnti árával, ez hajtja, mozgatja a nyilvános és magánéletet, s ezt lehelik a folyóiratok és könyvek. Ha tehát ezen szellem iránt, ennek tanai és elvei, javai és örömei, élvezetei iránt fogékonysággal bírunk, nagyon valószínű, hogy a világi szellem egészen hatalmába kerít, s a szó legrosszabb értelmében a világ gyermekeivé változtat minket.

A világ iránti fogékonyság hűségese képe: kíváncsi szemekkel a világba bámuló gyermek. Ez mindent mohón akar látni, hallani, tudni, megízlelni, ami ott van, s végbemegy. Nem gonoszság még, éppen nem, de nem sok jót lehet róla jövedőlni.

Az a hármaskör a világ horogvesszőjén, melyekkel könnyen hívó gyermekeit fogja és magához vonja: a vagyon, a becsvágy és élvezetek. Mily kedvesen hangzanak e szavak! Hiszen csak kellemesebb egy jól berendezett, szép házban lakni, mint nyomorult kunyhóban. Sétakocsizásokat tenni, becsülni, s tekintéllyel bírni, válogatott ételekkel táplálkozni, a legújabb divat szerint öltözködni, – mint kemény hidegben dideregni a vásártéren, vagy

verejtékezni a napsütötte szántóföldön, vagy a gyárban, avagy miazmás levegőjű irodában lélekölő munkát végezni.

Balgának tarthatnának, ha ezt az életet elébe helyeznők a kényelemnek és jólétnek.

A szerencse a merésznek kedvez; aki nem mer, az nem is nyer! Itt a földön ez a jelszó: csak bátran előre, nyerni, élvezni. Szakítsd le a rózsát, mielőtt elhervad! A mai kor gyermekeinek világbölcs tanai oly behízeltgők, példájuk oly csábító... Amott a gumikerekű fogaton végigrobogó milliomos valamikor szegényesen járt-kelt batyujával a hátán, mely egyedüli tulajdona volt, mikor bevándorolt. Ma már ezer kéz dolgozik számára, saját villája van a tengerparton, szalonkocsija a vonaton, leányait a grófokkal, hercegekkel, házassította össze. Ami annak sikerült, sikerül neked is! És miért nem? Vagy talán nincsenek oly nagyratörő vágyaid, megelégszel egyszerűbb polgári sorssal? Helyes; de kényelemben, nyugalomban, jólétben akarsz élni! Szeretsz dolgozni is, de az élvezeteidről sem akarsz lemondani. Élni az életet, mindig becsülésben lenni, – ez ma a jelszó. És a vallás, a templom, Isten? Nohát, ezt sem akarod elhanyagolni, az Úristennel is békében akarsz élni. Ami elkerülhetetlenül kötelességed, azt úgy ahogy még megteszed; de a világnak is megadod az övét: a szabadságról, kényelmedről, élvezetéről dehogy mondanál le... A gyakori templomlátogatás szerinted álszentesködővé tesz, s a templom különben is hideg, árt egészségednek, a térdeplést meg nem bírod. Vasárnap végighallgatod valahogyan a misét, de a prédikáció már nem neked szól, s úgy találod, hogy a pap nem akar a beszédje végére jutni. Mindent a maga idején! Húsvétkor a szentségekhez járulok, ehhez hozzászoktam gyermekségemtől; ennyi elég, a többivel hagyjatok békében! A világiassz szellem szívesen hallgatja a világ tanítását, melyet ez oly meggyőző erővel tud előadni s ajtót, kaput tár neki.

Ez a szellem, ha nem is éppen kapzsiság, de távol van a szegénység szellemétől, melyet az Úr a boldogság forrásának nevezett.

Ez a szellem, ha nem is rangkór, de nem elégszik meg az utolsó hellyel, szereti a címeteket, kitüntetések, s a magasztaló beszédek.

A világiassz szellem még nem a frivol élvezetvágy, de nem is vonakodik nagyra becsülni a világ örömeit.

A világiassz szellem élet vidor, élvezni vágyó, elkényeztetett gyermek. Ott találod a játszó- és sporttereken, a színházban, a koncerteken, a korzó tarka tömegében, utazásokon és fürdőhelyeken. Nem akar helytelen dolgot elkövetni, talán eddig ösztönszerű modorral fordult el a halálos büntől, de ki tudja, mit hoz még a jövő?! Mert hát a keresztyén élet komolyságáról, az erények gyakorlásáról, áldozatról, önmegtagadásról egyáltalán nem akar tudni sem.

Vannak emberek, kik céltudatos lépésekkel, a világ hiúságait lábbal tapodva haladnak át az életen. Nem riadnak vissza a komoly munkától s az élet harcától; de a hit világától vezérelve jutalmukat nem e földön várják, hanem túl e mulandó lét határain. Vannak gyermekek, boldog gyermekek, akik örzőangyaluktól vezetve, tiszta, ártatlan tekintetüket ég felé irányozva, midőn vidám ártatlanságuk alig ismeri még a rosszat, biztos léptekkel vándorolnak az égi hon felé.

A világiassz szellemű azonban virágot tépve, s örömdalt zengedezve ugránczik az illatos réten, s nem is sejti, hogy a fűben kígyó leselkedik rá, s a tátongó mélység lezuhanással fenyegeti.

A világiassz szellemű nem olyan ártatlan gyermek. Hiszékeny szívvel, nyitott füllel odafurakodik a fölfuvalkodott világbölcsesség tanszékéhez, s áhítattal hallgatja a tudomány meggyőző erejével előadott szabad szellemű tanokat, melyek a hitnek hadat üzennek, s csakhamar felvilágosodottnak képzele magát. Ha határt nem szabnak ennek a világiassz szellemnek, ijesztő módon növekszik és erősödik, s rendes körülmények között szekularizálja úgy az egyéni, mint a családi, magán és nyilvános életet. Valamint az éghajlat és talajminőség az állatot és növényt megváltoztatja, olyan hatással van a minket körülvevő, magával ragadó és tápláló kulturvilágnak is a mi életünkre, elveinkre, szükségleteinkre. S minél inkább átadjuk magukat a korlátlanul csapongó világiassz szellemnek, annál inkább áthat és átalakít minket.

No, de talán te mélyen vallásos, egyszerű polgárcsaládból származtál, s vallásos nevelésben részesültél. Ez pedig megbecsülhetetlen hozomány az élet számára. Te ezt a drága kincset ifjúságod vándor éveiben a kor viharai között is megőrizted, vagy pedig később megemlékezve róla, visszatértél hozzá. S midőn hasonló lelkületű nővel keresztény családot alapítottál, házad kapujára vésted e jelszót: „Én és házam népe az Úrnak akarunk szolgálni.”

De nem csekély fáradságba kerül ezen elveket híven megőrizni, s ezen elvek szerint élni.

Nem tehetsz egy lépést sem házadból anélkül, hogy ne találkoznál szabad, világias nézetekkel, erkölcsökkel. Ismerőseid, rokonaid, barátaid, kollegáid, a családok, melyekkel szoros összeköttetésben kell lenned, egészen más nézeteknek hódolnak, mint te. Te nehezen tudod magadat és övéidet teljesen elzárni az érintkezéstől, de nem is teheted.

A gyermekeknek iskolába kell járniuk, ahol a vallásos jelleg már rég törölve van, s már az is nehéz, hogy a családi vallásos nevelés ellensúlyozza az iskola káros befolyását ezen a téren. S a gyermekek felnőnek; most megfelelő társaságra van szükségük; nem lehet őket ruházat, szórakozások tekintetében az elmúlt századok szokásai, divatja szerint nevelni; hiszen örömeiket lelik ők is az életvidám barátok és barátnők társaságában.

Mily nehéz teljes jó irányú olvasmányokat találni számukra vagy a károsaktól őket távol tartani... Milyen sok aggodalommal eltelve engedjük őket a mai kor divatos játékaikhoz, mulatságaihoz, a kirándulásokra, stb.

S ezután a pályaválasztás nehézségei... Majd meg a keresztény szellemben gondolkozó szülők réme: a „vegyes házasság”, annak minden szomorú következményeivel! A világ egy nagy városhoz hasonló, amely lassankint a külvárosokat elnyeli, miután a föld egyszerű munkás népét fényűzésével, kényelmével, divatjával és erkölcsi züllöttségével nagyvárosivá tette. A világ nem tűri, hogy törvényeinek s divathóbortjának uralma alul magunkat kivonjuk. Az ő nézetei a jog és jogtalanság, a megengedett és helytelen, a tekintély és szabadság felől nagyrészt teljesen ellenkeznek a valláserkölcsei fölfogással, amellyel különben nagyon keveset törődik. S az ő elveit kíméletlen erőszakkal kényszeríti reánk.

Aki barátja akar lenni, annak úgy kell gondolkoznia, cselekednie, amint ő parancsolja. Aki pedig nem barátja, az – amint már Üdvözítőnk megmondta – tőle csak megvetést, lenézést, lekicsinylést tapasztal: azt eldobja magától. A Szentírás mondja: *A világ barátsága ellenkezik Istennel.* (Jak 4,4) A világ csellel, megvesztegetéssel, avagy fenyegetéssel törekszik mindazokat, kik benne élnek, mindenestül elvilágiasítani.

S ez a szekularizáció, mint a württembergi apácák esete mutatja, a vagyonnal, s a külvilághoz való viszonyainkkal kezdődik. A világnak szüksége van a mi javainkra: pénz és birtok az ő céljait kell, szolgálja. Élvezetekre, fényűzésre, dőzsölésre, divatra kiadhat, amennyit csak tudsz; minél többet, annál nagyobb lesz tekintélyed. De jó célokra, ha nem a hiúság szolgálatában állnak, vagy még inkább templomra, oltárra nem szabad fölösleggel rendelkezned. Láttam egy nagyvárosban egy szegény, dűledező plébániatemplomot, s mellette egy milliomos palotáját. Istennek hála, nem mindenhol van így, de ez képe az Istentől nyert javak kereszténytelen elvilágiasításának.

A nagy városok ijesztő gyorsasággal növekednek terjedelemben és gazdagságban; a templomok pedig szegényebbek lesznek, s elégtelenek a hívők befogadására. Láttam egy várkapornában egy nyomorúságos vékony kelyhet, mialatt a hercegi asztalon arany edények díszeltek. A sekrestyében foltozott, elkopott ruhákat, melyeknek aranytól átszőtt szövete valamikor udvarhölgyek testén ragyogott. Gyakran hallunk, vagy olvasunk milliós hagyományokról múzeumok, városi, s állami iskolák számára vagy emlékoszlopokra, szobrokra; de ritkán templomok vagy egyházi célokra, s ha ez mégis megtörténik, az állam ráteszi kapzsi kezét. Ha valamelyik gyermeked kolostorba akar vonulni, hogy Istennek szentelje életét, örülsz, mert öröksége a többieknek jut. Minek is kellene az egyháznak, templomnak, kolostornak vagyon, hisz azok a levegőből élnek. S így inkább mindjárt elveszik tőlük, s a világnak adják.

Wasa Gusztáv, Svédország egykori királya megengedte nemes embereinek, hogy azokat a javakat, melyeket őseik egykor az egyháznak adományoztak kolostorok alapítására, ők visszavegyék. Ezt ma már nem lehet tenni, de nem is szükséges, mert a szekularizáció többnyire elvégzi, vagy már elvégezte.

A világ mindennemű igényeivel oly sok mindent követel, ha társadalmi állásodhoz mértén akarsz benne élni, hogy majdnem igazoltnak véled magad, ha alamizsnára s egyéb jó célokra csak keveset adhatsz. Régebben szentmiséket olvastattak az emberek magukért s övéikért, szükségleteikért, a meghaltakért s az egyház tagjaiért, ma a világ „elkerülhetetlen” kiadásaival nem juttathat arra pénzt.

Mindenki kötelezve érzi magát, hogy amennyire csak anyagi ereje engedi, sőt azon fölül is, a társadalmi élet általános fényűzéséhez hozzájáruljon; ma már csak a szegények hozzák még filléreiket az oltárra áldozatul, avagy a kolostor kapujához.

Miután a világ a vagyont, birtokot már elvilágiasította, a családi s magánéletet s végre a szív legbensőbb szentélyét akarja birtokába venni. Miképp lenne lehetséges ezen nyugtalan, zavart, érzékies élet mellett, amelyet a világ bevisz a családba, közösen imádkozni?! Házi ájtatosság? Szinte nevetséges! Honnan erre az idő? De hol a bátorság, hogy a modern ember mások előtt megvallja a hitét? Az asszonyok még hébe-korba ellátogatnak hétköznapi egy-egy szentmisére, de már a férfiak sokféle foglalatosságával, a gyermekeknek tanulásával ez nem egyeztethető össze. A fiatal leányokat pedig, ha éjfélig mulattak, oktalanság és kegyetlenség volna olyan korán fölkelteni.

De hát minő üres, haszontalan gondolatokkal telt fővel is jelennének meg a templomban... Azután pedig a szegénykének még zenét, festést is kell tanulniok, s hozzá a teniszpályára, vagy korcsolyatérre is el kell látogatni.

Minek fejtegetjük még tovább az elvilágiasodást? Innen még csak egy lépés kell a hit, a vallás szekularizációjához. Láttam egy úrnapi körmenet nagy tömegében néhány fiatal hölgyet díszes tavaszi toalettében. A pap közeledik a Legszentebbel. Aggályosan néztek hátra s egymásra. Talán a porba térdeljenek drága ruhájukkal? Lehetetlenség! Ezt nem lehet kívánni. Az Úr elhaladt előttünk, el... s talán utoljára ...

Ember! Hitedet szennyfolt érte! Gyáva vagy! Bátorságod elhagyott. Szereteteden szennyfolt esett, nagyobb, mint ahogyan beszennyeződhetett volna a ruhád. *Aki szégyenl engem az emberek előtt, azt én is szégyenleni fogom, s nemcsak majdan ott mennyei Atyám előtt, hanem már e földön is s így szólok: Nem ismerlek titeket!*

A világiás szellem a lelket gyöngévé, erőtlenné teszi. Csak játszik a hálójában vergődő ifjúsággal. Mert ez nem fejt ki ellenállást, midőn meg akarja fosztani hitétől, ártatlanságától. Ehhez szilárdság kell, s ez hiányzik nála. Őrizkedjünk azért a világiás szellemtől, mely hiszékeny szívvel s nyitott szemekkel a világ karjába veti magát. Szent János apostol is figyelmeztet: *Ne szeressétek a világot, sem amik benne vannak, – ne tegyétek magatokat hasonlónak a világhoz, azaz ne szekularizáljátok önmagatokat.* (1Jn 1,2.15)

Annak dacára, hogy a világiás szellem oly veszedelmes a hitéletre, mely általa mintegy eliszaposodik, kiszárad, sokkal gyakoribb jelenség ez, mint gondolnók. Az élet, amint azt a világ berendez, oly behízsgáló, oly kellemes, gazdag, kényelmes... Ki is akarná azt megvetni annyi gyönyörével? Mi mindnyájan meg vagyunk fertőzve a modern élet varázsától. Azért panaszol korunk egyik kiváló püspöke: „A modern kultúrában sok a szédelgés, a csalás, a hazugság, s azért egészségtelen, halált hozó, és ahol ez a kultúra, ez az élet uralkodóvá lesz, ott a nép egészsége és boldogsága veszve van”.

A világiás szellemnek ellentéte a krisztusi szellem. Az a föld felé húz, ez az örökkévalóság felé vonz.

A világ szeretetével ellentétben áll az Isten szeretete. „Amit szeretsz, olyanná alakulsz magad is” – mondja Szent Ágoston – „szereted a világot, akkor magad is világ vagy, s ha Istent szereted, Isten vagy, Istenné leszel,” azaz olyanná alakulsz lelkedben.

Nincs itt sem hely, sem idő arra, hogy a világias szellem leküzdéséről szóljunk, annak minden jelenségével, következményeivel; de egy-két szó megjelöli a helyes irányt: vissza az egyszerűséghez, a tiszta családi élethez, a jámbor hitélethez! Egy eszköz megadja a bátorságot, az erőt, a kitartást hozzá: s ez a szentségek használata az Úr Jézus Egyházában. Ki más lenne az, ki a világot meggyőzi, mint az, ki hisz Jézusban, Isten Fiában! (1Jn 5,5).